

**TÜRK VE AFGAN HUKUKLARINDA
KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İŞTİRAK NAFKASI**

(Yüksek Lisans Tezi)

Suhaila SAFI

Kütahya-2024

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRK VE AFGAN HUKUKLARINDA KARŞILAŞTIRMALI
OLARAK İŞTİRAK NAFKASI**

Danışman:
Dr. Öğr. Üyesi Özlem SARI FİDAN

Hazırlayan:
Suhaila SAFI

Kütahya-2024

Kabul ve Onay

KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

Kamu Yönetimi Ana bilim dalında, 202085321102 öğrenci numaralı, Suhailla SAFI'nın hazırlamış olduğu "TÜRK VE AFGAN HUKUKLARINDA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İŞTİRAK NAFKASI" başlıklı yüksek lisans tez çalışması ile ilgili tez savunma sınavı jüri tarafından yapılmış ve adayın tezinin OY BİRLİĞİ ile kabul edilmesine karar verilmiştir.

06/08/2024

Tez Jürisi	İmza	
	Kabul	Ret
Dr. Öğr. Üyesi Özlem SARI FİDAN (Danışman)		
Doç. Dr. Eray ACAR		
Dr. Öğr. Üyesi Reyhan TUHAN BOZ		

Onay

Doç. Dr. Eray ACAR

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “*Türk ve Afgan Hukuklarında Karşılaştırmalı Olarak İştirak Nafakası*” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamayakadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

06/08/2024

Suhaila SAFI

Özgeçmiş

İlkokul, ortaokul ve lise eğitim ve öğretimini Afganistan İslami Cumhuriyeti, Mazar-e- Sharif ilinde tamamladı. Ardından 2013 yılında lisans eğitimine Afganistan Balkh Üniversitesi Hukuk ve Siyaset Bilimler Bölümü'nde başlayıp, bu bölümden 2017 yılında mezun oldu. 2021 yılında ise Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nde Kamu Yönetimi tezli yüksek lisans eğitimine başladı.

ÖZET

TÜRK VE AFGAN HUKUKLARINDA KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İŞTİRAK NAFAKASI

SAFI, Suhaila

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özlem SARI FİDAN

Ağustos, 2024, 93 sayfa

Bu araştırma, evlilik birliğinin özellikle boşanma sebebiyle sona ermesinden sonra, ortak çocuğa ilişkin velayet hakkı kendisine bırakılmayan tarafın çocuğun bakımına katkıda bulunması anlamına gelen iştirak nafakasının Türk ve Afgan hukuk sistemlerinde nasıl ele alındığını değerlendirmeyi amaçlamaktadır. İştirak nafakasının, toplumsal adalet ve cinsiyet eşitliği ilkelerine ne kadar katkı sağladığını ortaya koymak amacıyla, her iki ülkenin hukuki düzenlemeleri detaylı bir şekilde incelenecektir.

Araştırmanın odak noktası, iştirak nafakası düzenlemelerinin toplumsal adaleti ve cinsiyet eşitliğini nasıl desteklediği ve bu alandaki ulusal düzenlemelerin uluslararası hukuki standartlarla uyumluluğudur. Türk ve Afgan hukuklarındaki iştirak nafakası düzenlemelerinin, evrensel hukuki değerlere olan bağlılığı ve uluslararası normlara uygunluğu titiz bir şekilde analiz edilecektir.

Bu karşılaştırmalı analizin, her iki ülke hukukuna kültürel, sosyal ve hukuki boyutlarda önemli katkılar sağlayarak, daha etkili ve adil aile hukuku düzenlemelerinin oluşturulmasına zemin hazırlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Bakım Giderleri, Boşanma, Çocuk, İştirak Nafakası, Uluslararası Hukuk Standartları

ABSTRACT**COMPARATIVELY PARTICIPATION ALIMONY IN TURKISH AND AFGHAN LAWS****SAFI, Suhailla****Master's Thesis, Department of Public Administration****Supervisor: Assoc. Dr. Özlem SARI FİDAN****August, 2024, 93 pages**

This research aims to evaluate how the concept of alimony is handled in the Turkish and Afghan legal systems in the social context where it aims to protect the party without economic security, especially in cases of divorce. In order to reveal how much child support contributes to the principles of social justice and gender equality, the legal regulations of both countries will be examined in detail.

The focus of the research is on how child support regulations support social justice and gender equality and the compatibility of national regulations in this field with international legal standards. The adherence of child support regulations in Turkish and Afghan law to universal legal values and their compliance with international norms will be meticulously analyzed.

It is expected that this comparative analysis will provide significant contributions in cultural, social and legal dimensions and pave the way for the creation of more effective and fair family law regulations in both countries.

Keywords: Alimony, Child Care Expenses, Child, Divorce, International Law Standards

ÖNSÖZ

Çocuklar, toplumun büyük bir bölümünü kuşatır ve geleceğin şekillenmesinde kilit bir rol oynarlar. Zira çocuklar, ailenin, toplumun ve hatta dünyanın geleceği için en önemli varlıklardır. Onlar içlerinde gizledikleri yetenekleri sebebiyle sürekli bir arayış içerisinde ve bu yolda ilerlemek için çaba gösterirler. Nitekim bu, insan varoluşunun en önemli özelliklerinden biridir. Bu sebeple çocuklar, toplumda her aşamada eğitim ve terbiyeye ihtiyaç duyarlar.

İslam çocuklara değer verir ve onları toplumun temel taşları olarak kabul eder. İslam düşüncesine göre çocuklar, ailenin temellerinin sağlamlaştırılması için istikrarlı bir şekilde eğitilmeli ve yetiştirilmelidir. Bu temel ve dayanak, hesaplamalarla değil, akılcı bir zekâ ile inşa edilmeli ve sağlıklı bir İslami ruhla tasarlanmalıdır. Böylece toplum, akıl dolu, düşünceli ve insancıl bir şekilde sağlamlaşır.

Toplumda çocukların ve gençlerin terbiye edilmesi ve eğitimi konusunda özen gösterilir ve her birey, bu kutsal görevi yerine getirmekle yükümlü olduğunu içtenlikle kabul ederse, o zaman toplumda adaletsizlik, haksızlık ve şiddet ve gibi olumsuzluklar gözlemlenmez. Toplumun tüm bireylerinin birbirlerine saygıyla yaklaşacağı ve çocukların yeteneklerin keşfedilip, geliştirilebileceği bir ortam meydana gelir. Böyle bir toplumda, her kişi, çocukların ve gençlerin terbiye edilmesi ve eğitimi için özel bir saygı gösterir. Özellikle çocukların yeteneklerinin ortaya çıkarılabilmesi için gerekli zemin, herkesin erişebileceği şekilde, özenle oluşturulur. Böylece, toplumun her bir köşesinde, içtenlik ve adaletle dolu bir atmosfer hâkim olur ve geleceğin temelleri, çocukların yetenekleri üzerine inşa edilir.

Çocuklar, toplumun en kıymetli varlıklarıdır. Onların ihtiyaçlarına duyarlılık göstermek ve haklarını korumak, devletin ve yetkililerin öncelikli görevlerinden biridir. Bu sebeple çocuk haklarını belirli bir açıdan ele alan "Türk ve Afgan Hukuklarında Karşılaştırmalı Olarak İştirak Nafakası " başlıklı tezimi hazırlama kararı aldım.

Bir yüksek lisans çalışması olması hedeflenen bu tez, çocukların anne ve babasının boşanmaları sebebiyle maruz kaldığı zorlukları ve nafaka haklarıyla ilgili yasal düzenlemeleri, Türk ve Afgan hukuku bağlamında incelemektedir. Bu çalışmada analitik-tanımlayıcı araştırma yöntemi ve kütüphane bilgi toplama yöntemi kullanılmıştır. Belirtmek gerekir ki, Afganistan'da iştirak nafakasıyla ilgili uygulanan yasalar, bu çalışmada 2021 yılına kadar geçerli olan Cumhuriyet dönemine ait yasalar baz alınarak

incelenmiştir. Mevcut araştırmalar karar alma ve mevzuat oluşturmada etkili olabilecek niteliktedir. Mevcut araştırmada sorulan soru Türk ve Afgan kanunlarında iştirak nafakası nasıl dzenlendiğine ilişkindir. Çocukların korunması ve refahının sağlanması için söz konusu iki ülkenin hukuki dzenlemelerinin nasıl şekillendiği mercek altına alarak, bu önemli konuya derinlemesine bir bakış sunulmuştur.

Bu çalışmanın gerçeşleştirilmesinde, değerli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine ne zaman danışsam bana kıymetli zamanını ayırıp sabırla ve büyük bir ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenden fazlasını sunan her sorun yaşadığımda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden esirgemeyen ve danışman hoca statüsünü hakkıyla yerine getiren Dr. Öğr. Üyesi Özlem SARI FİDAN'a teşekkürü bir borç biliyor ve şükranlarımı sunuyorum.

Yüksek lisans eğitim döneminde vermiş oldukları dersler ile bana kazandırdıkları her şey için ve beni gelecekte söz sahibi yapacak bilgilerle donattıkları için diğer hocalarımdan da hepsine teker teker teşekkürlerimi sunuyorum. Son olarak ise benden hiçbir zaman desteğini esirgemeyen, bu hayattaki en büyük şansım olan aileme sonsuz teşekkürler.

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET	v
ABSTRACT	vi
KISALTMALAR	xiii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM NAFAKA KAVRAMI, NAFAKANIN TARİHİ GEÇMİŞİ, HUKUKİ NİTELİĞİ, ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ

1.1. NAFKA KAVRAMI	4
1.2. NAFAKANIN TARİHİ GEÇMİŞİ	5
1.2.1. Roma Hukukunda Nafaka	5
1.2.2. İslam Hukukunda Nafaka	6
1.2.3. Türk Hukukunda Nafaka	7
1.3. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ	8
1.4. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ	9
1.4.1. Nafaka Alacağının Devredilememesi	9
1.4.2. Nafaka Alacağının Kamu Düzenini İlgilendirmesi	9
1.4.3. Nafaka Alacağının Takas Edilememesi	10
1.4.4. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilememesi	11
1.4.5. Henüz Doğmamış Nafaka Alacağından Feragat Edilememesi	11
1.4.6. Nafaka Alacağının Miras Yoluyla İntikal Edilememesi	12
1.4.7. Nafaka Alacağının Haczedilememesi	12
1.5. NAFKA TÜRLERİ	13
1.5.1. Türk Hukukunda Nafaka Türleri	13
1.5.1.1. Yardım Nafakası	13
1.5.1.2. Bakım Nafakası	14
1.5.1.2.1. Tedbir Nafakası	15
1.5.1.2.2. Yoksulluk Nafakası	16
1.5.1.2.3. İştirak Nafakası	17
1.5.2. Afgan Hukukunda Nafaka Türleri	18
1.5.2.1. Eş (Kadın) Nafakası	18
1.5.2.2. Akraba Nafakası	18

İKİNCİ BÖLÜM

İŞTİRAK NAFAKASININ TANIMI VE AMACI VE DİĞER NAFKA TÜRLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI VE HUKUKİ OLARAK ÇOCUK KAVRAMI

2.1. İŞTİRAK NAFKASININ TANIMI VE AMACI	21
2.1.1. İştirak Nafkasının Tanımı	21
2.1.2. İştirak Nafkasının Amacı	21
2.2. İŞTİRAK NAFKASININ DİĞER NAFKA TÜRLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI	23
2.2.1. İştirak Nafkasının Türk Hukukundaki Diğer Nafaka Türleri İle Karşılaştırılması	23
2.2.1.1. Yoksulluk Nafkası ile Karşılaştırılması	23
2.2.1.2. Tedbir Nafkası ile Karşılaştırılması	24
2.2.1.3. Yardım Nafkası ile Karşılaştırılması.....	24
2.2.2. İştirak Nafkasının Afgan Hukukundaki Diğer Nafaka Türleri ile Karşılaştırılması	25
2.3. HUKUKİ OLARAK ÇOCUK KAVRAMI	26
2.3.1. Çocuk Kavramı	26
2.3.2. Hukuki Olarak Kimlerin Çocuk Olarak Nitelendirileceğinin Tespiti	27

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İŞTİRAK NAFKASININ HÜKÜMLERİ

3.1. İŞTİRAK NAFKASININ SÖZ KONUSU OLDUĞU HALLER	31
3.1.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Söz Konusu Olduğu Haller	31
3.1.1.1. Evliliğin Geçersizliği ve İptali	31
3.1.1.2. Boşanma ve Ayrılık	31
3.1.1.3. Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Bulunması	32
3.1.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafkasının Söz Konusu Olduğu Haller	33
3.2. İŞTİRAK NAFKASININ TARAFLARI	34
3.2.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Tarafları	34
3.2.1.1. Nafaka Alacaklısı	34
3.2.1.2. Nafaka Yükümlüsü	35
3.2.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafkasının Tarafları	36
3.2.2.1. Nafaka Alacaklısı	36
3.2.2.2. Nafaka Yükümlüsü	36
3.3. İŞTİRAK NAFKASININ KAPSAMI	37

3.3.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Kapsamı	37
3.3.1.1. Yiyecek Giderleri	37
3.3.1.2. Giyecek Giderleri	38
3.3.1.3. Barınma Giderleri	38
3.3.1.4. Sağlık Giderleri	38
3.3.1.5. Dinlenme Giderleri	39
3.3.1.6. Eğitim-Öğretim Giderleri	39
3.3.1.7. Harçlık Giderleri	39
3.3.1.8. Ulaşım Giderleri	40
3.3.1.9. Sosyal ve Kültürel Giderler	40
3.3.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Kapsamı	40
3.4. İŞTİRAK NAFAKASININ KAYNAĞI	41
3.4.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Kaynağı	41
3.4.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Kaynağı	41
3.5. İŞTİRAK NAFAKASININ SÜRESİ	42
3.5.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Süresi	42
3.5.1.1. İştirak Nafakasının Başlangıcı	42
3.5.1.1.1. Doğum ile Başlangıç	42
3.5.1.1.2. Soybağının Kurulması ile Başlangıç	42
3.5.1.1.3. Boşanma Kararının Kesinleşmesiyle Başlangıç	43
3.5.1.1.4. Boşanma Kararı Sonrasında Başlangıç	44
3.5.1.1.5. Velayetin Değiştirilmesi ile Başlangıç	45
3.5.1.2. İştirak Nafakasının Sona Ermesi	46
3.5.1.2.1. Ölüm ile Sona Erme	46
3.5.1.2.2. Erginliğe Ulaşma ile Sona Erme	46
3.5.1.2.2.1. Doğal Erginlik	47
3.5.1.2.2.2. Evlilik Yoluyla Erginlik	47
3.5.1.2.2.3. Hakim Kararı ile Erginlik	48
3.5.1.2.3. Evlatlık Verilme ile Sona Erme	48
3.5.1.2.4. Feragat ile Sona Erme	48
3.5.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Süresi	49
3.6. İŞTİRAK NAFAKASININ MİKTARI	50
3.6.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Miktarı	50
3.6.1.1. İştirak Nafakasının Miktarı ve Ödenme Biçimi	50
3.6.1.2. İştirak Nafakasının Artırılması veya Azaltılması / Kaldırılması	52
3.6.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Miktarı	53
3.7. İŞTİRAK NAFKASININ MİKTARIN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN ÖLÇÜTLER	53
3.7.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Belirlenmesine İlişkin Ölçütler	53
3.7.1.1. Çocuğun Bakım Masrafları	53
3.7.1.2. Çocuğun Eğitim Giderleri	54
3.7.1.3. Çocuğun Gelir Durumu	54

3.7.1.4. Anne ve Babanın Mali Durumu	55
3.7.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Belirlenmesine İlişkin Ölçütler	56
3.7.2.1. Çocuğun Yaşı ve İhtiyaçları	56
3.7.2.2. Anne ve Babanın Mali Durumu	57
3.7.2.3. Diğer Faktörler	57
3.8. İŞTİRAK NAFKASININ DEĞİŞEN KOŞULLARA UYARLANMASI	57
3.8.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Değişen Koşullara Uyarlanması	58
3.8.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Değişen Koşullara Uyarlanması	59
3.9. İŞTİRAK NAFKASININ ÖDENMEMESİ HALİNDE	
BAŞVURABİLECEK HUKUKİ YÖNTEMLER	60
3.9.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Ödenmemesi Halinde	
Başvurulabilecek Hukuki Yöntemler	61
3.9.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafkasının Ödenmemesi Halinde	
Başvurulabilecek Hukuki Yöntemler	61
SONUÇ VE ÖNERİLER	63
KAYNAKÇA	69
DİZİN	78

KISALTMALAR

AFMK	Afgan Medeni Kanunu
bkz.	Bakınız
C.	Cilt
E.	Esas
eMK	743 sayılı Türk Kanunu Medenisi
f.	Fıkra
HD	Hukuk Dairesi
HGK	Hukuk Genel Kurulu
HMK	6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
İK	2004 sayılı İcra ve İflas Kanunu
K.	Karar
m.	Madde
s.	Sayfa
S.	Sayı
T.	Tarih
TDK	Türk Dil Kurumu
TMK	4721 sayılı Türk Medeni Kanunu
RG.	Resmi Gazete
vb.	ve benzeri
vd.	ve devamı
vs.	ve saire
Y.	Yargıtay

TEZ METNÍ

GİRİŞ

Aile toplumun temel yapı taşlarından biridir ve bu alandaki hukuki düzenlemeler, bireylerin ve ailelerin haklarını korumayı, sosyal dengeyi sağlamayı amaçlar. Bu kapsamda iştirak nafakası, özellikle boşanma durumlarında ekonomik güvencesi olmayan tarafın korunması amacıyla düzenlenmiş bir hukuki düzenlemedir.

Türk hukuk sistemi, Medeni Kanun kapsamında iştirak nafakasını düzenleyen detaylı hükümlere sahiptir. Nafaka talep eden tarafın ekonomik güvenliğini sağlama amacı taşıyan bu düzenlemeler, boşanma durumunda yaşanabilecek adaletsizlikleri engellemeyi hedefler. Türkiye'de iştirak nafakası hem Medeni Kanun'un genel ilkelerine hem de toplumsal beklentilere uygun bir şekilde ele alınmıştır.

Afgan hukuk sistemi ise, iştirak nafakasını Afgan Medeni Kanunu ve ilgili yönetmeliklerle düzenlemiş olup, bu düzenlemeler Afganistan'ın kültürel ve toplumsal normlarına uygun şekilde tasarlanmıştır. Afganistan'ın kültürel yapısı ve toplumsal normlarına uygun bir şekilde tasarlanan bu düzenlemeler, iştirak nafakasının özellikle ekonomik adaleti sağlama amacına hizmet etmesini amaçlar. Afganistan'da iştirak nafakası düzenlemeleri, geleneksel ve dini normlara uygunluğu gözeterek şekillenmiştir.

Türk ve Afgan kültürleri, farklı tarihî, dini ve etnik kökenlere dayanmaktadır. Bu kültürel farklılıklar, aile hukuku alanındaki düzenlemelerin oluşturulmasında da etkili olmaktadır. İki farklı hukuki gelenek ve kültürün etkisi altında şekillenen Türkiye ve Afganistan'ın aile hukuku alanındaki düzenlemelerini anlamak, sadece hukuki açıdan değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bağlamda da anlamak için kritik bir zemin oluşturmaktadır. Bu doğrultuda iştirak nafakası gibi önemli bir konunun söz konusu kültürel farklılıklar içinde nasıl şekillendiğini anlamak, hukukun kültürle nasıl etkileşimde bulunduğunu kavramamıza olanak sağlamaktadır.

Bu araştırma, Türk ve Afgan hukuk sistemlerinde iştirak nafakası düzenlemelerini karşılaştırmalı bir perspektifle incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmanın başlıca amacı, iki farklı kültür ve hukuki geleneklere sahip olan Türkiye ve Afganistan'ın aile hukuku alanındaki düzenlemelerini, özellikle iştirak nafakası yönünden benzerlikler ve farklar olarak ortaya koymaktır. Bu çerçevede, iştirak nafakasının hukuki temelleri, nafaka miktarının belirlenmesi, ödenme süreci ve ihlal durumunda uygulanan yaptırımlar gibi kritik konular ele alınacak ve karşılaştırmalı bir analiz gerçekleştirilecektir.

Her iki ÷lkedeki hukuki dñzenlemelerin karşılaştırılması, mevcut boşlukları ve eksiklikleri belirleme açısından önemlidir. İştirak nafakası gibi bir konuda net ve etkili dñzenlemelerin olmaması, boşanma durumunda ekonomik güvence sağlama amacını zayıflatabilir. Bu araştırma, bu tür boşlukları belirleyerek, daha kapsamlı ve güçlü hukuki dñzenlemelerin oluşturulması konusunda yol gösterici olacaktır.

Araştırmanın diğere bir amacı, Türk ve Afgan hukuk sistemlerinde iştirak nafakasının aile hukuku genelindeki yerini ve rolünü anlamaktır. Bu bağlamda, iştirak nafakasının toplum içindeki fonksiyonu, ekonomik adaleti sağlama amacı ve hukuki güvencelerin nasıl oluşturulduğu incelenecek; bu kapsamda her iki ÷lkede bu konuda mevcut olan hukuki dñzenlemeler detaylı bir şekilde ele alınacaktır. Ayrıca, araştırma Türk ve Afgan hukuk sistemlerinde iştirak nafakası konusundaki mevcut durumu ortaya koymakla kalmayıp, bu alandaki hukuki boşlukları ve eksiklikleri belirleyerek, her iki ÷lkede iştirak nafakası uygulamalarının daha etkili bir şekilde düzenlenmesine yönelik önerilere ulaşmayı amaçlamaktadır.

İştirak nafakası, özellikle boşanma durumunda ekonomik güvencesi olmayan tarafın korunması amacını taşır. Bu bağlamda, hukuki dñzenlemelerin toplumsal adaleti ve cinsiyet eşitliğini nasıl sağladığını değerlendirmek önemlidir. Araştırma, her iki ÷lkede iştirak nafakasının bu temel ilkeleri ne kadar desteklediğini ortaya koymak suretiyle, toplumsal adalet ve cinsiyet eşitliği açısından da katkı sağlayacaktır.

Türk ve Afgan hukuklarında iştirak nafakasının ele alınış biçimleri, uluslararası hukuki standartlarla uyumluluğunu da değerlendirmemizi sağlamaktadır. Bu bağlamda, her iki ÷lkenin iştirak nafakası dñzenlemelerinin, uluslararası normlara uygunluğu ve evrensel hukuki değerlere olan bağlılığı analiz edilecektir.

Sonuç olarak, Türk ve Afgan hukuklarında iştirak nafakası konusundaki bu karşılaştırmalı analizin, kültürel, sosyal ve hukuki boyutlarda önemli katkılar sağlayarak, her iki ÷lkede daha etkili ve adil aile hukuku dñzenlemelerinin oluşturulmasına zemin hazırlaması beklenmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM
NAFAKA KAVRAMI, NAFAKANIN TARİHİ GEÇMİŞİ, HUKUKİ NİTELİĞİ,
ÖZELLİKLERİ VE TÜRLERİ

1.1. NAFKA KAVRAMI

Nafaka Arapça kökenli bir kelimedir. Arap kültüründe, "nafaka" terimi, Arapça'da "nafaqat" olarak kullanılan ve hukuk kültüründe değişmeden kalan bir kelimedir. "Nafaqat" kelimesi ise "hayat masrafları, eşler ve çocuklar ve harcamaları" anlamına gelir. (Hazrati, 2009, s. 65).

Afgan hukuk sözlüğünde "Nafaka" terimi, geleneksel olarak yiyecek, giyim ve barınma masraflarını kapsamakla birlikte, toplumda yalnızca yiyeceğe atıfta bulunmaktadır. Bu nedenle, giysi ve konut bu terime bağlı olarak anlaşılmaktadır (Hazrati, 2009, s. 65).

Türk Dil Kurumu'nun (TDK) sözlüğüne göre, nafaka, "geçinmek için gerekli olan şeylerin bütünü; geçimlik ve birinin geçindirmekle yükümlü bulunduğu kimselere, mahkeme kararıyla bağlanan aylık" ifadeleriyle tanımlanmaktadır (Bkz. Türk Dil Kurumu internet sitesi (sozluk.gov.tr), 2024).

Türk hukuk sözlüğünde ise nafaka, 'istisnai durumlarda muhtaç kişilere nakdi ve nakdi olmayan yardım' şeklinde tanımlanmaktadır. Başka bir deyişle, bir kişi yasalara göre, yoksulluk içinde olan aile bireylerine ve akrabalara yardım etmekle yükümlüdür (Türk Hukuk Lûgatı, 1991, s. 265). Türkiye Adalet Bakanlığı'nın hukuk sözlüğünde de "nafaka yükümlülüğü" tanımlanmış ve "bir kimsenin kanunun öngördüğü yoksulluğa düşmüş olan yakınlarına yardım etmekle yükümlü olması" nafaka yükümlülüğü olarak ifade edilmiştir (Bkz. sozluk.adalet.gov.tr/nafaka, 2024).

Nafakanın tanımlanmasında önemli bir kavram olarak aile kavramı karşımıza çıkmaktadır. Aile, bir arada yaşayan ve bir otoriteye tabi olan bireyler birliği anlamına gelir ve bireyin büyüdüğü ve insanlık tarihinden beri var olan ilk toplumsal birimdir. Aile hala toplumun temeli ve yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Zira aile, toplumu düzenlemek ve geliştirmek için çok önemli bir kurumdur. Toplumun birliği ve huzuru için ailenin yapısının korunması büyük bir öneme sahiptir. Öyle ki toplumun en temel sosyal kurumu ailedir. Bu nedenle devlet, toplumun refahının sağlanması amacıyla bu kurumu iyileştirmek için çeşitli düzenlemeler yapmayı amaçlar. Bu düzenlemeler, aile refahını ve bireylere destek sağlamayı garanti altına almak için oluşturulmaktadır. (Demir, 2018, s. 15; Çitak, 2016, s. 241). Bu alandaki anayasal nitelikteki temel düzenleme, Anayasa'nın 41. Maddesindeki "Ailenin korunması ve çocuk hakları" düzenlemesidir. Bu düzenleme ile Devlet'in aile ve çocuk üzerindeki hak ve görevleri ifade edilmiştir. Bu nitelikteki

diğer bir düzenleme ise nafaka kurumudur. Bu kurum aracılığıyla, Türk Medeni Kanunu'nun daha önce de yürürlükte olan hükümleriyle birlikte, akrabalar ve eşler arasında nafaka yükümlülüğü sağlanmaktadır (Kocayusufpaşaoğlu, 2005, s. 2-3).

1.2. NAFAKANIN TARİHİ GEÇMİŞİ

Nafaka, aile hukukunda önemli bir yükümlülük olarak kabul edilen ve toplumun sosyal devlet anlayışıyla ilişkilendirilen bir kavramdır. Nafaka, geçmişten günümüze dini, ahlaki ve sosyal normların etkisiyle ortaya çıkmıştır ve hukuki düzenlemelerle düzenlenmiştir. Nafaka talepleri, toplumların kültürel ve hukuki özelliklerine bağlı olarak çeşitlilik göstermiştir.

1.2.1. Roma Hukukunda Nafaka

Roma hukuku, ataerkil bir aile yapısına dayanarak şekillenmiş ve bu durum, aile reisine (pater familias) geniş yetkiler tanınmasına yol açmıştır. Roma hukuku döneminde, aile reisinin diğer aile üyelerine yardım etmesi geleneksel bir uygulama haline gelmiş ve bu durum Roma toplumu tarafından ahlaki bir sorumluluk olarak kabul edilmiştir. Bununla birlikte, aile reisine aile üyelerinin bakımı konusunda herhangi bir hukuki yükümlülük getirilmemiştir (İpek, 2013, s. 279).

Evlilik ve Manus ise Roma hukukunda birbirinden farklı kavramlardır. Evlilik, belirli bir şekle bağlı olmayan bir kurumdur. Ancak kocanın karısının malvarlığı üzerinde egemenlik kurması için Manus'un tesis edilmesi gerekmektedir. Manus, kocanın karısının malvarlığı üzerinde hâkimiyet kurmasını ifade eder (Steinauer, 2007, s. 301). Manus'un tesis edilmesi için üç farklı durumdan biri gerçekleşmelidir: coemptio, confarreatio veya usus. Coemptio, evlilik yöntemi olmayan, farazi bir satış işlemidir. Confarreatio ise iki rahibin katıldığı dini bir tören olup, koca ve karısının kızılca buğdaydan yapılan ekmekten birer parça yemeleriyle gerçekleşir. Manus'un tesis edilmemesi durumunda kocanın ve karının ayrı ayrı malvarlıkları oluşur. Zamanla, Roma'da evli kadın üzerinde erkeğin hâkimiyeti azalmış ve Manus'suz evlilikler yaygınlaşmıştır (Akıncı, 2015, s. 218).

Dos, evliliğin gerektirdiği masrafların karşılanması amacıyla kadın tarafından kocaya verilen bir malvarlıdır. Dos, öncelikle ahlaki bir sorumluluk olarak ortaya çıkmış ve Justinianus Dönemi'nde bu ahlaki sorumluluğun aynı zamanda hukuki bir yükümlülüğe dönüştürülmesiyle daha da güçlenmiştir (Aras, 2005, s. 217). Dos, tesis eden kişiye göre "dos profecticia" ve "dos adventicia" olmak üzere iki şekilde olmuştur.

Kadının babası tarafından verilen dos, "dos profecticia" olarak adlandırılırken, başka bir kişi tarafından verilen dos, "dos adventicia" olarak adlandırılır. Evlilik sona erdiğinde, kocanın dos'u kadına iade etmesi gerekmektedir. Ancak evliliğin kadının ölümüyle sona ermesi durumunda, "dos adventicia" kocanın malvarlığına dahil edilmiş ve iade edilmemiştir. Kadının babasının hâkimiyeti altında olduğu durumlarda, kadın babasından önce öldüğünde kadının "dos profecticia"yı iade etme yükümlülüğü bulunurken, kadın babasından sonra öldüğünde bu yükümlülük ortadan kalkmaktadır. Kadının babasının hâkimiyeti altında olmadığı durumlarda ise "dos profecticia"yı iade etme yükümlülüğü bulunmamaktadır (Ayiter, 1963, s. 1-2).

1.2.2. İslam Hukukunda Nafaka

Kur'an-ı Kerim'in Talak Suresi'nin 6. ve 7. ayetleri, kocanın nafaka yükümlülüğünü düzenlemektedir. Bu ayetlere göre koca, eşini boşadıktan sonra iddet süresi boyunca oturduğu yerin bir bölümünde, maddi gücü oranında eşini konuk etmelidir. Kocanın, eşine zarar vermek amacıyla onu sıkıntıya sokmaması gerekmektedir. Eğer boşanılan kadın hamile ise, doğum yapana kadar nafakasını sağlamalıdır (Akıncı, 2015, s. 226-227). Ayrıca boşanılan eş çocuğu emziriyorsa emzirme ücretini de ödemelidir ve taraflar arasında bu konuda anlaşmaya varılmalıdır. Anlaşma sağlanamazsa, çocuğu baba adına başka bir kadın emzirecektir. Ayetlerin devamında ise kocaların maddi durumlarına göre nafaka vermeleri gerektiği belirtilmektedir. Maddi gücü bulunan koca, gücü oranında nafaka vermelidir. Rızkı dar olan ise, Allah'ın kendisine verdiği oranda harcamalıdır. Allah, bir kimseyi sadece kendi imkânlarıyla sorumlu tutar ve zorlukların ardından kolaylık yaratır (Aras, 2005, s. 43).

İslam hukukuna göre, çocukların bakımı ve terbiyesi "hidane" olarak adlandırılan bir kavramla ifade edilmektedir. Hidane, çocuğun büyütülüp gözetilmesi hakkını ifade etmektedir. Bu hak çocukların annesine aittir. Çocuğun bakım ve terbiyesiyle görevlendirilen kişiye hidane ücreti ödenmesi gerekmektedir. Bu ücret, çocuğun malvarlığından karşılanır. Eğer çocuğun malı yoksa, nafakadan sorumlu olan kişi tarafından ödenir (Akgündüz, 2012, s. 273).

Çocuğun kendi malvarlığı varsa, geçimi bu malvarlığından karşılanır. Malvarlığı olmayan çocuklarda ise nafakadan sorumlu olan baba veya duruma göre dede olmaktadır. Çocuğun nafakası, yeme içme, giyim, barınma ve tedavi masraflarını kapsamaktadır. Çocuğun yaşının küçük olması ve nafakaya ihtiyaç duyması durumunda kural olarak baba

nafaka yükümlülüğü altındadır. Ayrıca çocuğun akıl hastası, hasta veya engelli olması durumunda, yaşı küçük olmasa dahi baba veya dede nafaka yükümlülüğü altına girer. İslam hukukunda erkek çocuklar ergenlik çağına; kız çocuklar ise evlenme çağına kadar nafaka alma hakkına sahiptir (Çiğdem, 2012, s. 112).

Kadının malvarlığı ile ilgili olarak, İslam hukukunda kadına eşinin rızasını almadan istediği şekilde tasarrufta bulunabilme hakkı tanınmaktadır. Ancak Malikî mezhebi, kadının malvarlığı ile ilgili tasarruf serbestisine sınırlamalar getirmiştir. Kadının malvarlığı konusunda sahip olduğu tasarruf yetkisi, onu koruyan bir düzenlemeyi ifade etmektedir. (Akgündüz, 2012, s. 273-274).

İslam hukukuna göre kadın, genel olarak evin ve ortak çocukların bakım ve eğitim giderlerine maddi olarak katılmama hakkına sahiptir. Bu tür masrafları karşılamak, kocanın sorumluluğundadır. Kadın ise ev işlerini idare etme, çocukların bakımı ve yetiştirilmesiyle ilgilenme sorumluluğunu üstlenir (Akgündüz, 2012, s. 273-274).

1.2.3. Türk Hukukunda Nafaka

Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Ahmet Cevdet Paşa başkanlığında bir komisyon tarafından 1869-1876 yılları arasında Mecelle-i Ahkâm-ı Adliyye adıyla bilinen bir kanun taslağı hazırlanmıştır. Bu taslak, İslami özel hukuk kurallarını içermekteydi ve yarım yüzyıl boyunca uygulandı. Ancak, 4 Ekim 1926'da Türk Medeni Kanunu (TMK) yürürlüğe girdiğinde Mecelle aynı gün yürürlükten kaldırıldı. Mecelle'nin yerine modern hukuk ilkelerine dayanan Türk Medeni Kanunu getirildi (Çiğdem, 2012, s. 113).

Mecelle, medeni hukuka ilişkin hükümleri içeren bir kanun taslağıdır ve usul hukukuyla ilgili düzenlemeler daha sonra Mecelle'ye dahil edilmiştir. Ancak aile hukukuyla ilgili konular, evlenme, boşanma, nafaka, nesep gibi konular Mecelle'de yer almamıştır. Bunun yerine, diğer hukuki mezheplerin görüşlerinden yararlanılarak 1917 yılında Hukuk-i Aile Kararnamesi yürürlüğe konulmuştur. Bu kararname, aile hukukuyla ilgili düzenlemeler yapmıştır ve İslam Hukuku dışına çıkmadan diğer mezheplerin görüşlerini dikkate almıştır. Ancak Hukuk-i Aile Kararnamesi, yapılan baskılar sonucunda 1919 yılında yürürlükten kaldırılmıştır (Aslan, 2015, s. 153).

Türk Hukuku'nda nafaka, 1926 yılında yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi öncesinde Mecelle'de hüküm bulunmaması sebebiyle Fıkıh kitaplarındaki

prensipler doğrultusunda çözümlenmiştir. Ancak 1917 yılında "Meşihatî-İslamiye" tarafından "Kitabül Nafakat" adıyla kanun mahiyetinde bir eser hazırlanmış ve bu eser "Matbaayı-âmire" tarafından basılmıştır (Doğan, 2019, s. 8). Ali Haydar Efendi tarafından hazırlanan "Kitabül Nafakat" adlı eser, evlilik nafakası, hısımlık nafakası ve mülkiyet nafakası gibi konuları içermekte olup İslam Hukuku'nda nafakaya ilişkin düzenlenmiş ilk kanun niteliği taşımaktadır (Topçuoğlu, 2010, s. 343).

1926 yılında yürürlüğe giren 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi ile birlikte nafaka uyuşmazlıklarının çözümünde Kitabün Nafakat prensiplerine bağlı kalınmıştır. Ancak 4 Ekim 1926'da yürürlüğe giren Medeni Kanun, laik kanunlara dayanan düzenlemeler getirerek İslam Hukuku'nun yerini almıştır. 743 sayılı Türk Kanunu Medenisi, kadının fiili ve hukuki durumuna ilişkin önemli bir reform olarak kabul edilmektedir (Narin, 2001, s. 49). Daha sonraki yıllarda yürürlüğe giren 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ise 2002 yılında yürürlüğe girmiş ve kadın-erkek eşitliğini sağlamaya yönelik çeşitli düzenlemeler içermektedir. Bu değişiklikler, Kadına Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Uluslararası Sözleşmesi ile uyumlu bir şekilde değerlendirilmektedir (Topçuoğlu, 2010, s. 344).

Günümüzde Türk Hukuku'nda nafaka uyuşmazlıkları, 4721 sayılı Medeni Kanun çerçevesinde çözüme kavuşturulmaktadır (Cin, 1988, s. 19). 4721 sayılı Kanun incelendiğinde, nafakanın bakım (yoksulluk nafakası, iştirak nafakası, tedbir nafakası) ve yardım nafakası şeklinde farklı biçimde ele alındığı görülmektedir. Bu hükümler, nafaka konusunda detaylı düzenlemeler sunmaktadır (Başpınar, 2003, s. 83).

1.3. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Türk kanunlarına göre borç kaynakları, iradi olarak ve kanuni olarak ortaya çıkmasına göre iki kategoriye ayrılmaktadır (İnal, Nafaka Hukuku, s. 300). İradi olarak ortaya çıkan borçlar, hukuki işlemler ve eylemler sonucunda ortaya çıkmaktadır. İrade temelinde oluşmayan diğer bir ifadeyle bizzat kanundan doğan borçlar ise haksız fiil, sebepsiz zenginleşme veya doğrudan kanun tarafından yüklenen diğer yükümlülüklerdir (Ruhi, 2010, s. 19).

Nafaka borcunun kaynağı doğrudan kanunlardır. Nafaka talep hakkı, kanunda belirtilen şartların yerine getirildiği durumlarda kendiliğinden ortaya çıkar. Taraflar, nafaka miktarı veya ödeme şekli gibi konuları sözleşmeyle belirleyebilirler, ancak taraflar arasında yapılan bu anlaşma nafakayı sözleşmeye dayalı bir yükümlülüğe dönüştürmez.

Taraflar arasında yapılan anlaşmalar hâkimin onayına tabiidir ve sadece nafakanın sınırlarının belirlenmesine yöneliktir (Ruhi, 2003, s. 20).

Nafaka, alacaklı tarafın ciddi bir şekilde ihtiyaç duyduğu bir haktır. Dolayısıyla şahsi niteliktedir. Ancak nafaka davasının açılmasıyla birlikte malvarlığı hakkına dönüşmektedir.

1.4. NAFKA ALACAĞININ ÖZELLİKLERİ

1.4.1. Nafaka Alacağının Devredilememesi

Türk Borçlar Kanunu'nun 183 ve devamındaki maddelerine göre alacaklı, alacağını, kanun, sözleşme veya işin mahiyeti gereği yasaklanmadıkça, borçlunun rızasını almadan üçüncü bir şahsa devredebilir. Ancak nafaka, şahsa özgü haklardan biridir ve nafaka alacaklısının temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla verilmektedir. Zira nafakanın başka bir kişiye devri, nafakanın temelindeki sosyal amaçla çelişir (Demir, 2018, s. 24). Bu nedenle henüz doğmamış nafaka alacağı başka bir kişiye devredilemez. Doğmuş nafaka alacağı için ise durum farklıdır. Bu noktada, nafaka artık kişiye özgü olma özelliğini kaybetmiştir ve devri mümkündür.

Nafaka borçlusunun ise borcunu bir üçüncü bir kişiye devredebilmesi mümkündür. Bu durumda, önceden doğmuş veya doğmamış nafakanın bir önemi yoktur. Önemli olan, nafaka borcunun alacaklıya ödenmesidir (Tekinay, 1982, s. 617; Ceylan, 2006, s.105).

1.4.2. Nafaka Alacağının Kamu Düzenini İlgilendirmesi

1982 Anayasası'nın 41. maddesinin 2. fıkrası gereğince, devlete; annenin ve çocuğun korunması, aile refahının sağlanması ve huzurunun temini için gerekli önlemleri alma görevi yüklenmiştir. Aile hukuku alanında ise, toplumsal düzenin ve ailenin bütünlüğünün korunması amacıyla genellikle zorunlu olan yasal düzenlemeler bulunmaktadır. Nafaka düzenlemelerinin de AY m. 41/II gereğince devlete yüklenen sorumluluğun doğal bir sonucu olduğu ve bu sebeple kamu düzenine ilişkin olduğu kabul edilmektedir (Mustafa ve Tufan, 2011, s. 4).

Aile hukukundan kaynaklanan sorumlulukların doğası gereği toplumsal düzen ve genel ahlakla ilişkili olduğu genel bir düşünce olarak kabul edilmektedir. Bunun sonucunda ise aile birliğinin korunmasının hem ailenin kendi iç ilişkilerinde hem de

toplumla ilişkilerinde önemli olduğu ve bunun kamusal düzene ilişkin olduğu varsayılmaktadır (Akıntürk ve Ateş, 2016, s. 11).

Kamusal düzeni kavramı literatürde, "Belli bir ülkede, belirli bir zamanda ve belirli bir konuda kamu yararlarına, kamu vicdanına ve kamu ahlakına yakın olan kuralların bütünüdür ve toplumun temel yapısını ve kamu yararlarını korur" şeklinde ifade edilmektedir (Akıntürk ve Ateş, 2016, s. 11).

Evlenme sürecinde ve bazı durumlarda evlilik sonrasında; yasama organı, eşlerin ve çocukların korunması amacıyla koruyucu düzenlemeler yapmıştır. Türk Medeni Kanunu'nda yer alan nafaka kurumu da kamusal düzenle ilgili bir konudur ve anayasa gereğince devletin aileyi korumak için gerekli önlemleri alması gerekliliğiyle bağlantılıdır. Nafaka yükümlülüğü, toplumda ahlaki bir sorumluluk olarak kabul edildiği için, ahlaki normlardan hukuki normlara geçen dini bir kavram olarak değerlendirilebilir. Türk hukuk sisteminde nafaka talebi, kamusal düzenle ilgili olduğu için, Türk mahkemeleri taraflar yabancı olsa dahi nafaka talepleriyle ilgili dosyalara bakmakla yükümlüdür (Ali Cemal, 2010, s. 110).

1.4.3. Nafaka Alacağıın Takas Edilememesi

Takas muaccel olmuş, karşılıklı ve aynı cinsten borçların mahsup edilmek suretiyle sona erdirilmesidir. Takas bir tasarruf işlemi niteliğindedir ve genel olarak tüm alacaklar için uygulanabilir (Oğuzman ve Kemal, 2021, 609). Kanunda belirtilen koşullar sağlandığında bir taraf, takas hakkını kullanarak diğer tarafın rızasına ihtiyaç duymadan borcu sona erdirebilir. Ancak nafaka alacağı, bu durumun istisnasını oluşturmaktadır. Yani nafaka alacağı takas yoluyla sona erdirilemez. (Kalender, 2021, s. 182).

Nafaka alacağıın takas edilememesi konusu, TMK m. 139. ve devamı hükümlerinde düzenlenmektedir. Nafaka, bir kişinin diğerine maddi destek sağlamak amacıyla ödediği bir tür ödemedir ve toplumda zorunlu bir görev olarak kabul edilir. Bu nedenle nafaka alacağıın takas yoluyla sona erdirilme imkânı bulunmamaktadır Bu durum, nafaka alacağıın özel bir statüye sahip olduğunu göstermektedir (Kemal, 2021, s. 609).

Türk Medeni Kanunu'nun 144. maddesinde ise alacaklının rızasıyla takas edilebilecek alacaklar arasında nafaka da sayılmıştır. Nafaka kanunda da belirtildiği üzere, alacaklının bakımı için zorunlu olan bir ödemedir ve doğrudan alacaklıya

verilmelidir. Nafakanın temel amacı, kişinin bakımını ve geçimini sağlamak için gerekli desteği sağlamaktır. Nafaka alacaklısının rızası olmadan takas yapılabilmesi, nafakanın amacına ters düşer. Dolayısıyla nafaka borçlusunun takas beyanının geçerli olabilmesi için nafaka alacaklısının kabul etmesi gerekmektedir. Bu hâlde nafaka alacaklısının, nafaka borçlusuna olan borcu ile nafaka alacağını takas etmesinde bir sakınca bulunmamaktadır (Oğuzman, 1998 s. 390; Ruhi, Ruhi, 2021 s. 113; Dural, Öğüz, Gümüş, 2022 s. 394).

1.4.4. Nafaka Alacağı Üzerinde Rehin Tesis Edilememesi

Rehin hakkı, bir alacağın yerine getirilmemesi durumunda, hak sahibine, söz konusu hakkın konusu olan taşınmaz veya taşınır mülkiyetini veya başka bir hakkı paraya çevirerek alacağını bu miktardan önceden alma imkânı tanıyan sınırlı bir ayni haktır. Tali nitelikli olan rehin hakkı, İcra ve İflas Kanunu'nda (İİK) düzenlenen cebri icra yollarında alacaklıya önemli kolaylık ve ayrıcalık sağlamaktadır (Sirmen, 2019, s. 586).

Genel olarak, sözleşmeden kaynaklanan alacaklar üzerinde rehin hakkı tesis edilebilirken, istisnai olarak kanundan doğan rehin hakkı, Türk Medeni Kanunu'nun 954/1. maddesi gereği devredilebilir alacaklar ve diğer haklar üzerinde kurulabilir. Nafaka alacağı, devredilemez bir hak olduğundan dolayı üzerine rehin tesis edilemez. Bu durum, devir konusunda olduğu gibi, doğmuş nafaka alacağı için istisna teşkil eder (Gedikli, 2006, s. 61). Doğmuş nafaka alacağı, nafakanın kişiye özgü niteliğini kaybedip malvarlığı hakkına dönüştüğü için devredilebilir hale gelir ve üzerinde rehin kurulmasına imkân sağlar (Öcal, 2019, s. 8).

1.4.5. Henüz Doğmamış Nafaka Alacağından Feragat Edilememesi

Yargılama genellikle mahkemenin verdiği nihai kararlar son bulur. Bununla birlikte yargılamayı sona erdiren işlemler de mevcuttur; bunlar feragat, sulh ve kabul gibi durumlardır. Feragat, davacının talebinden kısmen veya tamamen vazgeçmesidir ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 307. maddesinde düzenlenmiştir (Karlı, 2012, s. 431).

Kanuna göre feragat, feragat edilen hakkın tekrar dava konusu yapılamayacağı anlamına gelir. Feragat, vekile özel yetki verilmesini gerektiren durumlar olarak belirtilen HMK madde 74'te yer almaktadır. Yani, sadece özel yetki verilen bir vekil, davadan feragat edebilir (Özcan, 2015, s. 1204).

Nafaka ise kamu düzenini ilgilendiren bir konudur. Bu nedenle, nafaka talep etme hakkına sahip olan bir kişi, bu haktan önceden feragat edemez. Ayrıca, nafaka alacaklısının, nafaka yükümlüsü ile gelecekte nafaka talep etmeyeceğine dair yapılan sözleşme de geçerli değildir (Nurgök, 1965, s. 458). Feragat işlemi karşılığında nafaka alacaklısının nafaka yükümlüsünden bir miktar ödeme alması durumu değiştirmez (Ruhi, Ruhi, 2021, s. 107).

Nafaka alacaklısının doğmuş nafakadan feragat etmesi ise mümkündür. Diğer bir deyişle, nafakaya hak kazanmış olanlar, işlemiş nafaka alacaklarından veya kesinleşmiş karara dayanan nafaka alacaklarından feragat edebilirler. Açılmış bir nafaka davasından veya nafaka ilamına dayanarak yapılan bir icra takibinden feragat etmek de mümkündür (İnal, 2018, s. 440). Yargılama sürecinde, sözlü olarak veya bir dilekçe aracılığıyla kayıtsız, şartsız bir şekilde yapılan feragat geçerli olacaktır (HMK m. 309).

1.4.6. Nafaka Alacağıın Miras Yoluyla İntikal Edilememesi

Nafaka talepleri genellikle miras yoluyla aktarılmaz. Nafaka borçlusu veya taahhüt eden kişinin ölümüyle birlikte nafaka tahsilatı sona erer. Başka bir deyişle, nafaka borçlusu ölünce, nafaka talebi mirasa intikal etmez (Ruhi, 2010, s. 108). Ancak nafaka borçlusu veya alacaklısı, ölümünden önce nafaka davası açarsa, bu durumda mirasçılar bu konuyla ilgili olabilirler. Nafaka, dava tarihinden ölüm tarihine kadar olan süreyi kapsar. Nafaka borçları için miras yoluyla aktarılması mümkün değildir. Ödenmeyen nafaka borcu, alacaklı mirasçılar tarafından borçlu kişinin ölümü durumunda talep edilebilir. Nafaka borçlusunun ölümü halinde, borçlu kişi tarafından ödenmesi gerekmektedir (Tekinay, 1982 s. 616; Ceylan, 2006, s.106).

1.4.7. Nafaka Alacağıın Hacedilememesi

Nafaka alacağıın hacedilememesi konusunda ilama dayalı ve ilama bağlı olmayan nafaka alacakları ayrımı önemlidir. Öyle ki ilama dayalı nafaka alacakları, mahkeme kararına dayanır ve hacedilemez. Mahkeme nafaka miktarını belirlerken nafaka alacaklısının geçimini sağlamaya yönelik unsurları göz önünde bulundurur (Ceylan, 2006, s. 105; Akıntürk ve Ateş, 2019 s. 453).

Öte yandan, ilama bağlı olmayan nafaka alacakları, taraflar arasında yapılan anlaşmalara dayanır ve kısmen hacedilebilir. İlama bağlı nafakaların mahkeme tarafından belirlenen bir karara dayandığı ve nafaka alacaklısının hayatını idame

ettirmesini sağlayan bir miktarın takdir edildiği görülür. Bu nedenle, ilama bağlı nafaka alacakları haczedilemez. İcra ve İflas Kanunu'na göre, ilama dayalı olmayan nafakalarda ise nafaka miktarının belirli bir oranı haczedilebilir. Bu durum, kanun koyucunun alacaklıların haklarını da koruduğunu gösterir (Kartoz, 2002, s. 48-49; Ceylan, 2006, s. 105; Akıntürk ve Ateş, 2019 s. 453).

1.5. NAFKA TÜRLERİ

1.5.1. Türk Hukukunda Nafaka Türleri

Türk Medeni Kanunu'nda nafaka, bakım nafakaları ve yardım nafakası olmak üzere iki temel kategoride düzenlenmiştir. Yardım nafakası, yardım yükümlülüğüne dayanan bir nafaka türüdür ve Türk Medeni Kanunu'nun 364. ila 366. maddeleri arasında düzenlenmektedir. Bakım nafakaları ise tedbir nafakası, iştirak nafakası ve yoksulluk nafakası olmak üzere alt başlıklara ayrılmaktadır. Bu düzenlemeler, nafaka hükümlerinin farklı durumlar ve ihtiyaçlar üzerindeki etkilerini belirlemeyi amaçlamaktadır (Akıntürk ve Ateş, 2019 s. 1).

1.5.1.1. Yardım Nafakası

Yardım nafakası, bir kişinin muhtaç yakınlarına maddi destek sağlama yükümlülüğünü ifade eden bir kavramdır. Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen bu yükümlülük, kişilerin aile bağlarına dayanır ve belirli koşullar altında ortaya çıkar. Yardım nafakası genellikle altsoy, stsoy ve kardeşler arasında geçerlidir; ancak babanın nafaka yükümlülüğü için çocuğun babaya bağlı olduğunu gösteren tanıma veya babalık hükmü gerekmektedir (Dural ve Oğuzman, 2001, s. 379; Kaneti ve Köprülü, 1989, s. 289).

Yardım nafakası talep eden kişinin zaruret içinde olması gerekmektedir. Zaruret durumu, kişinin kendi gayretleri ve malvarlığı ile temel ihtiyaçlarını karşılayamaması halinde ortaya çıkar (Kırmızı, 2009, s. 537). Ayrıca nafaka talep eden kişinin iyi niyetli olması da önemli bir faktördür. Bu, kişinin nafaka talebinin meşru ve haklı olduğunu gösterir. Buna ek olarak, nafaka talep eden kişinin zaruret durumunun kendi çabaları sonucunda oluşmaması gerekmektedir (Tekinay, 1978, s. 551). Fakat yardım nafakası talep eden kişinin bedensel veya ruhsal bir sakatlık nedeniyle geçimini sağlayamaması

durumunda, bu sakatlık kendi kusuru veya tedbirsizliği sonucu oluşmuş olsa bile yardım nafakası talep edebilir (Öztan, 2015, s. 1211).

Bakım nafakası türlerinden birinin talep edilebilmesinin mümkün olduğu hallerde, yardım nafakasından önce bakım nafakası talebinde bulunulması gerekmektedir. Ancak bakım nafakasının yetersiz olduğu durumlarda yardım nafakası talep edilebilir. Zira bakım nafakası, yardım nafakasından öncelikli bir yükümlülüktür (Özüğur, 2008, s. 519).

Nafaka talep edilen kişinin ödeme gücü bulunmalıdır. Ödeme gücü, kişinin mali durumunu zorlamadan yardım edebilme yeteneğini ifade eder. Mahkeme, nafaka talep edilen kişinin ödeme gücünü araştırmalı ve buna göre bir karar vermelidir (Velidedeoğlu, 1965, s. 458).

Nafaka talep edilen kişinin altsoy, üstsoy veya kardeş olmasına göre nafakanın ödenme şartları değişmektedir. Altsoy veya üstsoydan nafaka talep edilebilmesi için, talepte bulunulan kişinin ödeme gücünün bulunması yeterlidir. Ancak kardeşten nafaka talep edebilmek için kardeşin refah içinde olmaması gerekmektedir. Refah hali, kişinin kendi ve ailesinin ihtiyaçlarını karşıladıktan sonra bile elinde istediği gibi harcayabileceği miktarda parasının kalması anlamına gelir (Kılıçoğlu, 2016, s. 667).

Nafaka talep edilecek kişilerin sıralamasının belirlenmesinde, mirasçılıktaki sıra göz önünde bulundurulur. Nafaka talep eden kişi, en yakın derecesine başvurmalıdır. Ancak mirasçı, en yakın derecesinden nafaka alamadığı durumlarda diğer derecelere başvurabilir (Feyzioğlu, 1979, s. 667).

Nafaka davası alacaklının geçimi için gerekli ve karşı tarafın mali gücüne uygun bir yardım talebinden ibarettir. Mahkeme nafakayı belirlerken, nafaka alacaklısının geçimi için gerekli olan miktarı ve nafaka yükümlüsünün mali gücünü dikkate alır. Hâkim ülkenin ekonomik gerçeklerini ve geçerli olan dönemin geçim şartlarını da araştırmaktadır.

1.5.1.2. Bakım Nafakası

Bakım nafakası üç farklı türde olabilir: tedbir nafakası, yoksulluk nafakası ve iştirak nafakası. Bu türler, boşanma veya ayrılık durumuna, tarafın ekonomik durumuna ve çocukların durumuna bağlı olarak belirlenir.

Bakım nafakası türleri, tarafların boşanma sürecindeki statülerine ve nafakanın kimin için istendiğine göre değişiklik gösterir. Tedbir nafakası, boşanma kararı kesinleşinceye kadar geçerlidir ve tarafların ve/veya çocukların geçici ihtiyaçlarını karşılamak için ödenir. Boşanma kararı kesinleştiğinde, yoksulluk nafakası talep edilebilir ve nafaka talep eden tarafın ekonomik durumunu desteklemek amacıyla ödenir. Çocuklar için ise boşanma sonucunda iştirak nafakası talep edilebilir ve çocukların bakımı ve eğitimi için ödenir (Bozovalı, 1990, s. 6-7).

1.5.1.2.1. Tedbir Nafakası

Tedbir nafakası, ayrılık, boşanma veya evliliğin iptali davası açılmasından kesinleşmesine kadar süren dönem için veya evlilik devam ederken bile geçerli olabilen bir nafaka türüdür. TMK m. 197'de eşlerin birlikte yaşamaya ara vermesine ilişkin düzenlemeler yer almaktadır. Bu maddeye göre, eşler birlikte yaşama nedeniyle bir eşin şahsiyeti, ekonomik durumu veya ailenin birliği ciddi şekilde tehlike altındaysa, ayrı yaşama hakkına sahiptir. Birlikte yaşamaya ara verilmesi hukuki bir nedenle gerçekleşiyorsa, bir eşin diğerine maddi destek sağlaması, evin kullanımını ve eşyaların kullanımını, sahip olunan varlıkların yönetimi gibi tedbirler hâkim tarafından alınacaktır. Boşanma davası sürecinde ise davalı olan taraf ayrı yaşama hakkını kazanır. Bir eşin, hukuki bir sebep olmaksızın diğer eşle birlikte yaşamaktan kaçınması veya birlikte yaşamın başka bir nedenle gerçekleştirilememesi durumunda da bu tedbirlerin alınması için mahkemeden talepte bulunulabilir (Bozdağ, 2015, s. 37-38).

Türk Medeni Kanunu'nun 327. maddesi ise ortak çocukların durumunu ele almaktadır. Bu maddeye göre, ortak çocukların bakımı, eğitimi ve korunması için gereken harcamalar eşler arasında sorumluluk paylaşımı gerektirir. Dolayısıyla, ortak çocukların varlığı durumunda ayrı yaşamda olan bir eş, çocukların ihtiyaçlarını karşılamak için tedbir nafakası talep edebilir. Bu durumda, hâkim tedbir nafakası miktarını belirlerken çocukların çıkarlarını ve gereksinimlerini göz önünde bulunduracaktır (Şeren, 2007, s. 13).

Tedbir nafakası kararının hakkaniyet ilkesine uygun olması gerekmektedir. Bu, tarafların mali durumlarının adil bir şekilde değerlendirilmesini, ihtiyaçların ve çocukların gereksinimlerinin göz önünde bulundurulmasını ve nafakanın makul bir düzeyde belirlenmesini içerir (Köseoğlu, 2005 s.132).

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun da tedbir nafakasına ilişkin hükümler içermektedir. Kanunun 5. maddesinin 3. fıkrası, hâkimin çocuk koruma mevzuatıyla birlikte velayet, kayyım, nafaka ve kişisel ilişki kurulması gibi konularda yetkili olduğunu belirtmektedir. Bu hüküm, şiddet gibi durumlarda hâkimin hem şiddetin önlenmesiyle ilgili önlemleri alabileceğini hem de da boşanma veya ayrılık davalarında tedbir nafakası gibi hususlarda karar verebileceğini ifade etmektedir (Akıntürk, 2008, s. 285).

6284 sayılı Kanunun 5. maddesinin 4. fıkrası ise şiddet uygulayan kişinin aynı zamanda ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılayan veya bu ihtiyaçlara katkıda bulunan bir kişi olduğu durumlarda TMK'da nafakaya ilişkin düzenlemeler yapılmamışsa dahi hâkimin tedbir nafakası kararı verebileceğini belirtmektedir. Bu hüküm, şiddete maruz kalan kişinin nafaka talebinde bulunmasa bile, hâkimin şiddete uğrayan kişinin hayat standartlarını göz önünde bulundurarak tedbir nafakası kararı verebileceğini ifade etmektedir. Bu şekilde, 6284 sayılı Kanun, şiddete uğrayan kişilerin korunması amacıyla tedbir nafakasını düzenlemektedir. Hâkim, bu kanunun hükümlerine dayanarak, şiddet uygulayan kişiye veya ailenin maddi ihtiyaçlarını karşılayan kişiye karşı tedbir nafakası kararı verebilmektedir (Serozan, 2005, s. 247).

6284 sayılı Ailenin Korunması ve Kadına Karşı Şiddetin Önlenmesine Dair Kanun'a göre tedbir nafakası kararı verildiğinde, bu kararın bir örneği, istem olmaksızın nafaka alacaklısının veya nafaka yükümlüsünün yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilmesi gerekmektedir. Mahkeme, nafaka ilamını hangi icra müdürlüğüne gönderileceği konusunda takdir yetkisine sahiptir; ancak nafaka alacaklısının yerleşim yeri icra müdürlüğüne gönderilmesi, nafaka alacaklısının icra dosyasının takibi açısından daha uygun olabilir. İcra müdürlüğü, nafaka alacaklısının çalışma durumunu sorgulamakla yükümlüdür ve nafaka alacaklısının çalıştığı tespit edildiğinde, nafaka alacaklısının istemi aranmaksızın nafakanın nafaka borçlusunun maaş veya ücretinden kesilmesi için işlem yapmak zorundadır (6284 sayılı Kanun m.18).

1.5.1.2.2. Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası, Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesinde düzenlenmiştir. Bu hükme göre, boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan taraf, kusuru daha ağır olmamak koşuluyla, diğer tarafın mali gücü oranında süresiz olarak nafaka talep edebilir. Bu durumda nafaka yükümlüsünün kusuru aranmaz (Akıntürk ve Ateş, 2019 s. 302).

Anayasa'nın 41. maddesinde aileye ve ailenin korunmasına önem verilmiştir. Türk hukuk sistemi, evlilik birliğinin sona ermesi durumunda dahi eşler arasındaki karşılıklı sorumlulukların ve yükümlülüklerin kısmen devam etmesini kabul etmektedir. Medeni hukukun aile hukuku alanında yer alan haklar ve ödevler genellikle hâkimin belirleyeceği ve içini dolduracağı şekilde düzenlenmiştir (Hilal Nur Güncan, 2019, s. 48).

Önceki Medeni Kanun'un 144. maddesi boşanma sonucunda yoksulluğa düşecek olan tarafın, diğer tarafın kusursuz olması durumunda bir yıl süreyle nafaka talep edebileceğini öngörmekteydi. Ancak 3444 sayılı Kanun ile yapılan değişiklikle nafaka koşulları ve süresi önemli ölçüde değiştirilmiştir (Öcal, 2019, s. 91).

1.5.1.2.3. İştirak Nafakası

Türk Medeni Kanunu, çocuğun bakım ve yetiştirilmesi masraflarının sadece velayet hakkına sahip olan eşe yüklenmesini istememektedir. Bu nedenle, diğer eşin mali gücüne orantılı olarak çocuğun bakım ve eğitim masraflarına katılma zorunluluğu getirilmiştir. Türk Medeni Kanunu'nun 182. maddesinin ikinci fıkrası, çocuğun sağlık, eğitim ve ahlaki açıdan yararlarının gözetilmesi gerektiğini belirtmektedir. Bu çerçevede, velayeti kendisine verilmeyen eş, mali gücü oranında çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılmak zorundadır. Bu nafaka türü, genellikle iştirak nafakası olarak adlandırılmaktadır ve Yargıtay'ın yerleşik içtihatlarına göre mahkeme tarafından talep olmaksızın re'sen hükmedilmektedir. İştirak nafakası, çocuğun korunması amacıyla düzenlenmiştir ve bu nedenle kamu düzeniyle ilgilidir (Ruhi, 2003, s. 47).

İştirak nafakasının miktarının belirlenmesi, çocuğun yaşına, sağlık durumuna, ihtiyaçlarına, gelirine, anne ve babanın mali güçlerine, sosyal durumlarına ve yaşam koşullarına dikkat edilerek yapılmalıdır. Ayrıca, iştirak nafakası yükümlüsünün mali gücünün belirlenmesinde diğer nafakalara olan alacaklılık ve borçluluk durumu da göz önünde bulundurulmalıdır. Eğer bir kişiye yoksulluk nafakası ödeniyorsa, iştirak nafakasına hükmedilmez (Tutumlu, 2006, s. 628).

İştirak nafakası, boşanma veya ayrılık davasının kesinleştiği tarihten itibaren başlar. Genellikle mahkeme tarafından re'sen hükmedilir, ancak herhangi bir şekilde verilmemişse kesinleşme sonrasında bağımsız bir dava ile talep edilebilir. Bu durumda nafaka, dava tarihinden itibaren başlatılır. Ancak çocuğa fiilen bakılıyorsa, bu durum iştirak nafakasının belirlenmesinde önem taşır. Eğer belirtilen tarihlerden sonra çocuk teslim alınıp bakılmaya başlanmışsa, iştirak nafakasının başlangıcı çocuğun teslim

alındığı ve bakımının başladığı tarihtir. Ancak velayet hakkı kendisine verilen anne veya baba, çocuğa fiilen bakmıyorsa iştirak nafakası talep edemez (Özüğür, 2004, s. 1072).

İştirak nafakası, çocuğun ergin olacağı tarihe kadar devam eder. Ancak çocuğun eğitimi devam ediyorsa, Türk Medeni Kanunu'nun 328. maddesine göre, anne ve babanın çocuğa bakma yükümlülükleri ölçüsünde devam etmektedir. Bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bazı görüşlere göre, eğitimi devam eden ergin çocuğun iştirak nafakası kesilmezken, bazılarına göre ergin çocuk iştirak nafakasının devam ettirilmesini talep edebilir. Diğer bir görüşe göre ise iştirak nafakası, ergin olmayla birlikte kendiliğinden sona erer (Gençcan, 2018, s. 1382).

1.5.2. Afgan Hukukunda Nafaka Türleri

Afgan hukuku ve İslami hukuka dayalı kanunlar çerçevesinde, "nafaka" kavramı mutlak bir anlam taşımakta ve eşleri, çocukları ve ihtiyaç sahibi olan akrabaları kapsamaktadır (Nazir, 2018, s.232). Bu çerçevede Afgan hukukunda eş (kadın) nafakası ve akraba nafakası olmak üzere iki farklı tür nafaka ortaya çıkmaktadır

1.5.2.1. Eş (Kadın) Nafakası

Eş (kadın) nafakası, evli bir erkeğin eşiyle ilgili yaptığı harcamaları ifade eden bir tür nafakadır. Bu tür nafaka, mal ve mülkiyet, doğal haklar, engellilik veya yoksulluk gibi faktörlere dayanmaz. Eş nafakası kadının kanuni bir hakkı olup erkek için ise evlilik sözleşmesinden sonra eşine karşı yerine getirilmesi gereken bir yükümlülüktür.

Eş nafakası genellikle konut, giyim, gıda, ev eşyaları vb. gibi harcamaları içerir ve bunlar evlilik geleneklerine göre kadının satın aldığı veya kadının yoksulluk veya fiziksel yetersizlik nedeniyle ihtiyaç duyduğu şeylere dayanır (Nacefi, 1995 s. 332).

1.5.2.2. Akraba Nafakası

Erkek tarafından öncelikle çocuklarına ve maddi açıdan güçlük çeken anne babasına ve daha sonra ise daha uzak akrabalara sağlanmakla yükümlü olduğu için bu nafaka türü akraba nafakası olarak adlandırılmıştır. Bu tür nafakanın temelinde, erkeğin baba olarak çocuklarının ihtiyaçlarını karşılaması ve kendisini büyüten anne ve babasına emeklerinin karşılığı olarak maddi yardımda bulunmasıdır. Bu tür nafakanın şartı, kişinin nafaka verme gücüne sahip olmasıdır (Katuzian, 2000, s. 151).

Akraba nafakası genellikle konut, ev eşyaları, gıda ve giyim gibi ihtiyaçların karşılanmasıyla ilgili olarak karşımıza çıkmaktadır ve nafaka verenin mali durumu göz önünde bulundurularak nafaka alacaklının ihtiyaçların giderilmesi anlamına gelmektedir.

Çocuklar, anne baba gibi akrabalar için erkeğin nafaka yükümlülüğünün doğabilmesi için nafaka alacaklının ihtiyaç içinde olması yeterli olup, cinsiyeti, yaşı, dini önemli değildir. Ancak diğer akrabalara nafaka sağlanması hukuken bir yükümlülük olmamakla birlikte, mirasçısı olunabilecek derecedeki yakınlar için tavsiye ve arzu edilen bir davranıştır (Seyyed Hossein ve Asadallah, 2006, s. 151-152).

İKİNCİ BÖLÜM

**İŞTİRAK NAFKASININ TANIMI VEAMACI VE DİĞER NAFKA
TÜRLERİYLE KARŞILAŞTIRILMASI VE HUKUKİ OLARAK ÇOCUK
KAVRAMI**

2.1. İŞTİRAK NAFAKASININ TANIMI VE AMACI

2.1.1. İştirak Nafakasının Tanımı

İştirak nafakası, Türk Medeni Kanunu'nun 182. maddesi tarafından düzenlenen bir nafaka türüdür ve boşanma veya ayrılık sonucunda velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin, ortak çocuklarına yönelik bakım ve eğitim giderlerine kendi geliri oranında katılımını sağlamayı amaçlar. Bu nafaka, çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve toplumsal gelişimini desteklemek için önemli bir araçtır (Şahin, 2012, s. 949).

İştirak nafakası kavramı, Türk hukukunda boşanma sonrasında çocuğun velayeti kendisine verilmeyen eşin çocuğun bakım ve eğitim giderlerine katılımını sağlamak amacıyla kullanılan bir kavramdır. Özünde Arapça bir kelime olan iştirak, TDK'ya göre paydaşlık, katılım, katılma gibi anlamlara gelmektedir (www.sozluk.gov.tr, 2024).

Afgan hukukunda ise iştirak nafakası kavramının tam bir karşılığı bulunmamaktadır. Bu nafaka türü akraba nafakası içerisinde değerlendirilmekte ve çocuğa verildiği takdirde iştirak nafakası olarak zikredilmektedir. Bu durum, Türk ve Afgan hukukunun farklılıklarını yansıtmaktadır. Zira her ülkenin kendi hukuki sistemine göre nafaka düzenlemeleri ve tanımları bulunmaktadır (Abdullah, 2012, s. 67).

2.1.2. İştirak Nafakasının Amacı

Velayet küçüklerin ve istisnai olarak da ergin kısıtlı çocukların şahıs ve malvarlıklarına özen gösterme ve onları temsil etme konusunda, ana ve babaya kanunen tanınan hakları ve yüklenen yükümlülükleri ifade etmektedir (Ruhi, Ruhi, 2021, s. 64; Karaca Öz, s. 227). Bu yönüyle velayet çift yönlü bir kurumdur.

Türk Medeni Kanunu'nun 185. maddesi, evlilik birliği içindeki eşlerin çocuğun bakımına, eğitimine ve gözetimine özen gösterme yükümlülüğüne sahip olduklarını belirtir. Bu maddeye göre, eşler birbirlerine yardım etmek zorundadır ve çocuğun sorumluluğunu birlikte paylaşırlar. İştirak nafakası da bu sorumluluğun bir yansıması olarak ortaya çıkar. Ancak çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için harcama yapma yükümlülüğü velayetten bağımsız olarak ana ve babaya yüklenmiştir. Zira bu yükümlülük esas olarak velayetten değil; soybağından doğan bakım yükümlülüğüdür. Öyle ki anne ve babanın bakım yükümlülüğü hem evlilik birliği içerisinde hem de evlilik birliği sona erdikten sonra devam eder. Hatta velayet hakkı ana veya babadan ya da her ikisinden

kaldırılrsa bile ana ve babanın çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğü devam eder (Karaca Öz, s. 227)

İştirak nafakasının temel amacı, boşanma veya ayrılık durumlarında evlilik birliği içinde bulunmayan çocukların korunması ve yaşam standartlarının sürdürülmesidir. Bu nafaka türü, çocukların ebeveynleri arasında paylaşılan sorumlulukların devamını sağlayarak çocukların her iki ebeveyniyle ilişkilerini sürdürebilmelerini ve sağlıklı bir çevrede büyüebilmelerini amaçlamaktadır. İştirak nafakası, ekonomik destek sağlayarak çocukların yaşam kalitesini koruma ve geliştirme amacı taşır (Yetik, 2007, s 177).

İştirak nafakası, velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin, çocuklarının maddi ihtiyaçlarına katkıda bulunmasını sağlamaktadır. Eşlerin gelir farklarına dayanarak belirlenen bir miktarla, çocukların eğitim, sağlık, barınma gibi temel gereksinimleri karşılanır. Böylece, çocukların her iki ebeveyni arasındaki maddi eşitsizlik dengelemiş olur ve çocuklar her iki ebeveynin de maddi desteğinden yararlanır (Şimşek, 2007, s. 48).

Bu nafaka türü, çocukların haklarına saygı gösterilmesini ve aile içi ilişkilerin olumsuz etkilenmemesini sağlamak adına hukuki bir araç olarak kabul edilir. İştirak nafakası, çocukların yaşamlarını sürdürebilmelerini ve gelişmelerini destekleyerek, boşanma veya ayrılık sonucunda ortaya çıkan zorlukları en aza indirme amacını güder. Böylece, çocukların sağlıklı bir çevrede yetişmeleri ve gelecekteki potansiyellerini gerçekleştirebilmeleri amaçlanır (Tekin, 2021, s. 116).

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 27. maddesi, çocuğun bedensel, zihinsel, ahlaki, ruhsal ve toplumsal gelişiminin öncelikle anne ve babasının sorumluluğunda olduğunu belirtmektedir. Ancak, bu sorumluluğun yanı sıra devletin de çocuğa bu imkanları sağlamak için gerekli önlemleri alması gerektiği vurgulanmaktadır. İştirak nafakası, bu çerçevede çocuğun ihtiyaçlarını karşılamak ve sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişmesini desteklemek amacıyla düzenlenmiştir (Akyüz, 2021, s. 200).

Mahkemeler, iştirak nafakasının miktarını, ödenme şeklini ve süresini belirlerken çeşitli faktörleri dikkate alır. Bu faktörler arasında çocuğun ihtiyaçları, ebeveynlerin gelir durumu, çocuğun yaşam standardı ve eğitim masrafları yer alır. Amaç, çocuğun en iyi çıkarlarını gözetirken aynı zamanda ebeveynler arasında adil bir mali yük paylaşımı sağlamaktır (Veldet, 2011, s. 517).

Sonuç olarak, iştirak nafakası, çocuğun sağlıklı gelişimi için gerekli olan masraflara eşler arasında katılımı sağlamayı hedefleyen bir nafaka türüdür. Bu şekilde, çocuğun ihtiyaçları karşılanırken ebeveynlerin mali durumu da dikkate alınır, böylece çocuğun çıkarları en iyi şekilde gözetilir ve adil bir şekilde destek sağlanır (Tekinay, 1984, s. 287).

2.2. İŞTİRAK NAFKASININ DİĞER NAFKA TÜRLERİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

2.2.1. İştirak Nafkasının Türk Hukukundaki Diğer Nafaka Türleri İle Karşılaştırılması

2.2.1.1. Yoksulluk Nafakası ile Karşılaştırılması

Yoksulluk nafakası, Türk Medeni Kanunu'nun 175. maddesi uyarınca boşanma sonucunda maddi zorluklarla karşılaşacak olan eşin, kusuru daha ağır olmaması ve diğer eşin mali gücüyle orantılı olarak talep edebileceği bir nafaka türüdür. Diğer yandan, iştirak nafakası özellikle boşanma veya ayrılık durumlarında velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuklarına yönelik bakım ve eğitim giderlerine katılımını sağlamayı hedeflemektedir (Makaracı ve Tek, 2013, s. 1111).

Yoksulluk nafakası talep eden taraf, boşanma sonrasında kendi geçimini sağlamakta güçlük çekecek düzeyde bir iş bulma veya mevcut işini sürdürme imkanına sahip olmadığında, diğer eşten maddi destek talep etme hakkına sahiptir (TMK, m. 175.). Yoksulluk nafakası, genellikle ekonomik dengesizlik yaşayan eşin korunması ve yaşam standardının sürdürülmesine yönelik bir yardım şeklidir (Süleyman ve İşleyen, 2018, s. 105).

İştirak nafakası ve yoksulluk nafakası arasındaki genel olarak farklar şunlardır: İştirak nafakası çocukların ihtiyaçlarını gözetirken, yoksulluk nafakası genellikle eşler arasındaki ekonomik dengesizliği düzeltmeyi amaçlar. İştirak nafakası çocukların bakım ve eğitim giderlerine katılımı hedeflerken, yoksulluk nafakası ekonomik olarak güçlük çeken eşin yaşam standardını korumasını amaçlar (Arbek, 2004, s.116-163).

2.2.1.2. Tedbir Nafakası ile Karşılaştırılması

Tedbir nafakası, Türk Medeni Kanunu'nun 169. maddesinde düzenlenen ve geçici bir önlem niteliği taşıyan bir nafaka türüdür. Tedbir nafakası, evlilik birliğinin korunması veya boşanma ve ayrılık sürecinde eşlerle müşterek çocukların bakım ve geçimini sağlamayı amaçlar (Öcal, 2019, s. 17). Tedbir nafakasına dava tarihinden itibaren hükmedilir ve bu nafaka boşanma hükmüne kadar sürer. Öyle ki tedbir nafakası, boşanma sürecinde geçici bir önlem olarak verilip, boşanma kararı kesinleştikten sonra sona ermektedir.

İştirak nafakası ve tedbir nafakası, her ikisi de bakım nafakasıdır. Çocuk için talep edilen bakım nafakası, evlilik birliği devam ederken veya boşanma veya iptal davası sürecinde talep edilirse tedbir nafakası niteliğindedir. Ancak evlilik sona erdikten sonra talep edilirse iştirak nafakası niteliği taşır. Bu nedenle, iştirak nafakası boşanma kararı kesinleştikten sonra verilirken, tedbir nafakası boşanma kararı kesinleşmeden önce verilir (Serap ve Fulya, 2021, s. 176).

Tedbir nafakası, dava sürecinde eşlerin birbirlerine olan gözetim yükümlülüğü ve çocuğa bakım yükümlülüğünden kaynaklanırken; iştirak nafakası, anne-baba olma yükümlülüğünden kaynaklanır. Bu nedenle, her iki nafakada da eşlerin kusur derecesinin önemi bulunmamaktadır (Kurt, 2013, S. 97-109).

2.2.1.3. Yardım Nafakası ile Karşılaştırılması

İştirak nafakası ve yardım nafakası arasında amaç, talep edilme zamanı, odak noktası ve süre gibi hususlarda farklılıklar bulunmaktadır.

İştirak nafakası, velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin çocuklarına yönelik maddi katkı sağlamayı amaçlar. Bu nafaka, çocukların bakım ve eğitim giderlerine katkıda bulunmak için diğer eşten talep edilir. İştirak nafakası, çoğunlukla eşler arasındaki gelir farkına dayalı olarak belirlenir ve çocukların ihtiyaçlarına odaklanır.

Yardım nafakasında karşılıklılık ilkesi geçerlidir, yani bir taraf nafaka talebinde bulunurken diğer taraf da bu talebe karşılık olarak yardım nafakası talebinde bulunabilir. Bu ilke, nafaka ödeyen ve alan taraf arasında karşılıklı maddi destek sağlama prensibini ifade eder. İştirak nafakası ise bakım nafakasının bir türü olduğu için tek yönlüdür. İştirak nafakası, çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılamak amacıyla nafaka talep edilmesini ifade eder. Bu nedenle çocuk, yardım nafakası talebinde bulunamaz çünkü bu,

çocuğun maddi ihtiyaçlarının nafaka ödeyen tarafın sorumluluğunda olduğu varsayımına dayanır. (Önder, 2001, s. 223).

İştirak nafakasının süresi genellikle çocuk reşit oluncaya kadar devam ederken, yardım nafakasının süresi ve koşulları genellikle taraflar arasındaki anlaşmalara veya mahkeme kararlarına bağlıdır. İştirak nafakası, çocukların büyüme ve gelişme sürecini kapsamakta ve çocukların ihtiyaçlarına odaklanmaktadır. Yardım nafakası ise genellikle ekonomik dengesizliği gidermek için verilir ve belirli bir süre veya anlaşmaya dayalı olarak ödenir (Taş, 2018, s. 649).

2.2.2. İştirak Nafakasının Afgan Hukukundaki Diğer Nafaka Türleri ile Karşılaştırılması

Afgan Medeni hukukunda, nafaka eş nafakası ve akraba nafakası olarak ikiye ayrılır. İştirak nafakası (çocuk nafakası) akraba nafakası içerisinde sayılmaktadır. Akraba nafakası hususunda dikkate değer olan nokta, akraba nafakasının "soya dayalı" diğer bir ifadeyle soybağından doğan bir sonuç olmasıdır. Eş nafakası ve akraba nafakası (bunun içerisinde çocuk nafakası) arasında çeşitli farklılıklar bulunmaktadır.

Öncelikle iştirak nafakası da akraba nafakası kategorisine dahildir ve çocuk sıklıkla evlilik ve evlenme akdi sonuçlarından biri sonrasında dünyaya gelmektedir. Ancak eş nafakasının söz konusu olmadığı hallerde dahi iştirak nafakası istenilebilir. Zira eşler arasındaki evliliğin sona ermesi iştirak nafakasının alınmasına veya talep edilmesine herhangi bir etkisi olmaz. Bu nedenle iştirak nafakası "soya dayalı" bir sonuç olarak kabul edilmekte ve evliliğin mevcut olmasının ya da sona ermesinin bu nafakanın miktarına veya talep edilmesine herhangi bir etkisi olmamaktadır (Yılmaz, 2023, s. 1).

Bir kimse evlenmediği sürece eş nafakası ödemekle yükümlü değildir çünkü evlilik yapmadan önce bir eş mevcut değildir. Ancak akraba nafakası/iştirak nafakası konusunda, nafaka yükümlüsünün medeni hali önemli değildir, dolayısıyla boşanmış/bekar kimseler dahi nafaka ödemekle yükümlü olabilir (Bakhtari, 2022, s. 56). Diğer bir fark ise eş nafakası ödemesinde nafaka alacaklısı tek bir kişi olarak yalnızca eştir; akraba nafakasında ve iştirak nafakasında nafaka alacaklıları birden fazla kişi olabilirler (Yassari, 2005, s. 45).

Akrabalara ve bu kapsamda çocuğa nafaka ödenebilmesinin koşulu, nafaka veren kişinin mali gücüdür. Yani bir kişi akrabalarına nafaka ödemek isterse, bu işi yapmak için

gerekli mali yeteneği olmalı ve kendi ihtiyaçlarına göre wajib al-nafakah (zorunlu nafaka) miktarını deyebilmelidir. Bununla birlikte, eş nafakası konusunda bu koşul bulunmaz ve eş, mali gücü olmasa bile eşine ihtiyacına uygun bir nafaka ödemekle yükümlü olur (Azizi, 2009, s. 88).

Teminatın konusu yönünden bakıldığında iştirak nafakası, çocukların geçim ve refahının sağlanmasına ilişkin masrafların temin edilmesini amaçlar. Bunlar; konut, giyim, gıda, eğitim, sağlık hizmetleri ve eğlence gibi temel ihtiyaçları içerir. Diğer nafaka türleri ise genellikle yetişkin bireylerin mali ve geçim ihtiyaçlarını karşılamayı hedefler.

İştirak nafakası genellikle ebeveynlere veya yasal olarak sorumlu kişiye ödenir. Bu nafaka, çocukların velileri olarak ebeveynlerin yerine getirmesi gereken bir yasal yükümlülüktür. Öte yandan, diğer nafaka türleri, sözleşmeler, anlaşmalar veya mahkeme kararlarıyla belirlenebilir.

İştirak nafakası, çocukların çıkarlarını koruma ve sağlıklı gelişimlerini öncelikli olarak ele alır. Bu nafaka, çocuğun çıkarlarına göre belirlenmelidir. Dolayısıyla bu nafaka türünde öncelik çocuğun çıkarlarıdır. Öte yandan, diğer nafaka türleri farklı önceliklere ve faktörlere dayalı olarak yasal düzenlemeler, anlaşmalar veya özel koşullarla belirlenebilir.

İştirak nafakası genellikle çocuklar reşit olana ve kendi mali güçlerini kazanana kadar devam eder. Diğer taraftan, bazı nafaka türleri geçici olarak belirli dönemlere sınırlı olabilir, örneğin boşanma davası veya ayrılık sürecinde geçici nafaka ödenir.

Sonuç olarak, iştirak nafakası, çocukların geçim masraflarını temin etmeye odaklanır ve genellikle diğer nafaka türlerinden önemli farklara sahiptir, özellikle eş nafakasında yetişkin bireylerin mali ve refah ihtiyaçlarını karşılama amaçlanır (Azizi, 2009, s. 102).

2.3. HUKUKİ OLARAK ÇOCUK KAVRAMI

2.3.1. ocuk Kavramı

ocuk kavramı olarak, bir toplumda yetişkinlerle aynı ölçüde tam bir ekonomik ve hukuksal statü kazanamamış bir kişiye ifade etmektedir. Bu tanım, çocuğun toplumsal ve hukuksal olarak yetişkinlerle farklı bir konumda olduğunu ve tam bağımsızlığa sahip olmadığını vurgulamaktadır. Çocukluk kavramı ise bir insan ömrünün ilk dönemlerine

rastlayan bir evreyi ifade etmektedir. Bu dönemde çocuk, tek başına yaşamını sürdürebilecek yeterlilik ve imkana sahip değildir ve yetişkinlere bağımlıdır. Çocukluk sadece bir geçiş dönemi olmanın ötesinde, çocuğun fiziksel, zihinsel, duygusal ve sosyal gelişiminin en hızlı ve kritik olduğu bir evredir (Kulaksız, 2014, s. 91-111).

Hukuki olarak çocuk tanımının sınırlanmasına ilişkin tarih boyunca pek çok gelişme yaşanmıştır. Uluslararası bir sözleşme olan Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi de çocuğun tanımını sınırlama girişiminde bir örnek oluşturmaktadır. 1923'te Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Deklarasyonu, 1948'de Çocuk Refahı Uluslararası Birliği ve 1959'da Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi çocukluk dönemini kapsayan belirli bir kronolojik yaş vermekten kaçınmıştır. Çocuğa ait özel bir dönemin olması gerektiği anlayışının gelişmeye ve yerleşmeye başladığı yıllarda dahi her ülkede bu kavramın başlangıç ve bitiş tarihlerinin birbirinden farklı olabileceği düşüncesi, yani ulusal yasalarda ve kültürel beklenti ve normlardaki farklılıklardan kaynaklanması nedeniyle bir kesinlik oluşmamıştır. Ancak 1996 yılında Birleşmiş Milletler tarafından hazırlanan rapor, 18 yaşın altındaki her bireyi "çocuk" olarak tanımlamıştır (Alver, 2004, s. 129-141).

Evrensel hukuki bakış açısı, çocukların haklarını ve çıkarlarını koruma amacını taşımaktadır. Çocuk hakları, UNICEF ve BM Çocuk Hakları Komitesi tarafından belirlenen standartlar doğrultusunda şekillenir. Bu standartlar, çocukların temel haklarını ve refahlarını güvence altına almayı amaçlamaktadır (Veldet, 1943, s. 10).

2.3.2. Hukuki Olarak Kimlerin Çocuk Olarak Nitelendirileceğinin Tespiti

Türk hukukunda "çocuk" terimi genellikle 18 yaşını doldurmamış bireyleri ifade etmektedir. Türk Medeni Kanunu'na göre reşit olma (erginlik) yaşı 18 olduğu için bu yaşın altındaki bireyler "çocuk" olarak adlandırılmaktadır. Aynı zamanda, kendi fiil ve davranışlarıyla hukuki işlemler yapabilme ve borç altına girebilme yeteneği de (tam fiil ehliyeti) erginlikten sonra kazanılmaktadır. Çocukların velayet altında oldukları durumlarda haklarının ve sorumluluklarının korunması için özel düzenlemeler bulunmaktadır. Çocuğun yaşının yanı sıra ayırt etme gücü de çocuk kavramının hukuki nitelendirmesinde önemli bir faktördür (Işıtaç, 2018, s. 331).

Türk Hukuku, çocukların haklarını ve korunmalarını ön planda tutan bir perspektife sahiptir. Çocuk Hakları Sözleşmesi'ne taraf olan Türkiye, çocukları güvence altına almak ve onların gelişimlerinin sağlıklı bir şekilde olmasını sağlamak amacıyla

çeşitli hukuki önlemler almıştır. Bu önlemler arasında çocuk haklarının korunmasına dair yasal düzenlemeler, çocuk işçiliğinin önlenmesi, eğitim hakları ve ayrımcılığa karşı koruma gibi konuları kapsamaktadır.

Türk Ceza Kanunu'nda çocuklara yönelik suçlar ve çocukların ceza sorumluluğu düzenlenmiştir. Reşit olmayan çocuklar, ceza sorumluluğundan muaf tutulmakta veya cezai sorumluluklarında indirim uygulanmaktadır. Bu düzenlemeler, çocukların yaşına ve ayırt etme gücüne uygun bir şekilde hukuksal süreçlere tabi tutulmalarını amaçlamaktadır. Türk hukuku, çocukların eğitim haklarını güvence altına almaktadır. Zorunlu eğitim, çocukların okul çağındayken eğitim almalarını sağlamayı amaçlamaktadır. Eğitim hakkı, çocukların sağlıklı gelişimini destekleyen temel bir hak olarak kabul edilir.

Afgan Medeni Kanunu'na göre de "çocuk" terimi genellikle 18 yaşını doldurmamış bireyleri kapsamaktadır. Afgan hukukunda reşit olma yaşı da 18'dir ve bu yaşın altındaki bireyler "çocuk" olarak kabul edilir. Afganistan'da çocuk hakları ve çocukların korunmaları büyük önem taşımaktadır ve çocuklar için özel düzenlemeler bulunmaktadır (Esirgen, 2019, s. 429).

Afganistan'da çocuk hakları ve korunması önemli bir hukuksal alanı kapsamaktadır. Özellikle Afgan Medeni Kanunu çocukları koruma altına almayı amaçlayan hükümleri içermekte ve çocuk haklarının güvence altına alınmasına yönelik önlemleri içermektedir. Bu düzenlemeler, çocukların sağlıklı bir şekilde büyümesini, eğitim hakkına sahip olmasını ve aile içinde güvende olmasını sağlamayı hedeflemektedir (Hilal, 2023, s. 16).

Afganistan, Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni 27 Nisan 1994'te onaylamıştır. Bu, kendi açısından Afgan hükümetinin çocuk haklarını korumaya yönelik en önemli ve takdire şayan eylemlerinden biri olarak kabul edilmektedir (Ahmadi et al., 2018, s. 9).

Çocukların büyüme ve gelişmesinden ilk sorumlu olanın anne ve baba olduğu ve bu görevleri yerine getirmeleri gerektiği de Çocuk Hakları Sözleşme tarafından vurgulanmaktadır. Çocuklar, anne ve babalarıyla birlikte yaşamaya ve yaşamın tüm nimetlerinden yararlanmaya hak sahiptir. Ayrıca sözleşme, çocuklara karşı herhangi bir baskının kabul edilemez olduğunu ve hiç kimsenin çocuklara zorla bir şey dayatamayacağını belirtmektedir (Nazir, 2009, s. 78).

Türk Medeni Kanunu'nda ve Afgan Medenî Kanunu'nda çocuk kavramının tanımlanmasında doğal ve yapay soybağı kavramları önemli bir rol oynamaktadır. Doğal soybağı, biyolojik ebeveynler arasındaki genetik bağı dayanırken, yapay soybağı hukuki işlemlere dayanır ve genetik bağı dayanmaz.

Sonuç olarak, Türk ve Afgan hukuk sistemlerinde çocuk kavramı benzer bir yaş sınırını kullanmaktadır. Her iki hukuk sistemi de çocukların korunması ve temel haklarının güvence altına alınması için özel düzenlemeler içermektedir. Doğal ve yapay soybağı kavramları da çocuk kavramının hukuki nitelendirmesinde önemli unsurlardır. Evrensel hukuki bakış açısı, çocuk haklarının korunmasını ve çocuğun çıkarlarının öncelikli tutulmasını vurgulamaktadır. Her iki hukuk sistemi de çocukların korunması amacını taşımakta ve çocukların temel haklarını güvence altına almaktadır. Eğitim, sağlık hizmetleri, barınma ve adil muamele gibi çocuk haklarını kapsayan prensipler her iki hukuk sistemi için de geçerlidir. Çocuklar, hukuki işlem yapabilme kapasiteleri sınırlı olduğu için bu dönemde genellikle velayet altındaki ebeveynleri veya yasal temsilcileri tarafından yönetilirler (Arslan, 2020, s. 235).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
İŞTİRAK NAFKASININ HÜKÜMLERİ

3.1. İŞTİRAK NAFKASININ SÖZ KONUSU OLDUĞU HALLER

3.1.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Söz Konusu Olduğu Haller

3.1.1.1 Evliliğin Geçersizliği ve İptali

Türk Medeni Kanunu'nun 145. maddesi, evlilik sırasında belirli durumların varlığında evliliğin mutlak butlanla geçersiz olduğunu ifade etmektedir. Bu durumlar şunlardır: eşlerden birinin mevcut evliliği, akıl hastalığı, ayırt etme gücünden sürekli yoksunluğu ve eşler arasında evlenmeye engel derecede yakınlıktır. Bu durumlarda evliliğin mutlak butlanla sakat olduğu ve tamamen hükümsüz olduğu kabul edilir.

Evlilik sırasında geçici bir sebeple ayırt etme yeteneğinden mahrum olma, evlenme beyanının hile, aldatma veya korkutma sonucunda sakatlanması veya kanuni temsilcinin izninin alınamaması gibi durumlar ise nisbi butlanı gündeme getirebilir. Bu durumda evlilik kesin hükümsüz nitelikte sayılmamakta; fakat evliliğin iptalinin talep edilebileceği kabul edilmektedir (Dural, 2022, s. 98).

Türk Medeni Kanunu'nun 147. maddesi ise butlan kararı verilen evliliklerde doğan çocuğun, evlilik içinde doğmuş olarak kabul edildiğini belirtmektedir. Butlan kararı ile birlikte hakim, çocuğun anne-baba ile ilişkisini belirler. TMK'nın 182/3. maddesi de burada geçerlidir. Velayet hakkına sahip olmayan tarafın, çocuğun masraflarına gücü oranında katılma yükümlülüğü bulunmaktadır. Bu durumda hakim çocuğun velayetini bir eşe verecek ve iştirak nafakası gibi gerekli düzenlemelere hükmedecektir (Yetik, 2007, s. 176).

TMK'nın 328. maddesi uyarınca, anne ve baba çocuğa bakma borcunu erginliğe kadar devam ettirmekte olup, evliliğin butlanıyla birlikte anne ve babanın çocuğun bakım masraflarına katlanma yükümlülüğü sona ermemektedir (Çelik, 2021, s. 353).

3.1.1.2. Boşanma ve Ayrılık

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 182. maddesi, boşanma ve ayrılık durumlarında hakimin çocuğun menfaatlerini öncelikli olarak gözeterek velayet hakkını düzenlemesini sağlamaktadır. Bu düzenleme kapsamında hakim, çocuğun sağlığı, terbiyesi, ahlaki gelişimi ve eğitimi gibi faktörleri değerlendirerek velayet hakkını bir eşe tahsis etmekte ve diğer eşin çocukla ilişkisini düzenlemektedir (Kaçak, 2004, s. 698).

Velayet hakkı bulunmayan eşin çocukla ilişkisi düzenlenirken, çocuğun yararları ön planda tutulmaktadır. Bu kapsamda çocuğun sağlık durumu, terbiyesi, ahlaki gelişimi ve eğitimi gibi unsurlar dikkate alınmaktadır. Ayrıca hakim velayeti kendisine verilmeyen eşin çocuğun geçimine katkıda bulunması için iştirak nafakasına resen hükmetmektedir (Ruhi, 2021, s. 9).

3.1.1. 3. Evlilik Dışında Doğan Çocuğun Bulunması

Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 282/1 maddesi, evlilik dışında doğan çocuk ile annesi arasındaki soybağının doğum anında kurulduğunu belirtmektedir. Bu durumda, çocuk annesinin nüfus kütüğüne kaydedilir ve annesinin soyadını alır. Ayrıca, TMK'nın 337/1 maddesi uyarınca, evlilik dışında doğan çocuğun velayeti annesine aittir. Ancak, çocuğun babasıyla soybağı kurabilmesi için kanunun öngördüğü yolların izlenmesi gerekmektedir. Soybağı kurulmadığı takdirde, babanın hukuken tanınmış bir baba olarak kabul edilmesi mümkün değildir (Kaneti, 1989, s. 288).

Evlilik dışında doğan çocuk için babadan nafaka talep edilebilmesi için öncelikle çocukla baba arasında soybağının kurulması gerekmektedir. Soybağı kurulmadığı durumlarda, babanın bakım yükümlülüğü olmadığından iştirak nafakası talep edilemez (Yetik, 2007, s. 182). Baba ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisi, anne ile evlilik, tanıma veya babalık davası sonucunda kurulur (TMK 292, 295, 301).

Evlilik dışında doğan çocuğun masrafları genellikle annenin sorumluluğundadır. Ancak, TMK'nın 301. maddesine göre, babalık davası açma yetkisine sahip olan anne, çocuğa bakma yükümlülüğü olduğu için TMK'nın 329. maddesi uyarınca nafaka talebinde bulunabilir. Bu durumda iştirak nafakası, babalık davası sürecinde veya babalık hükmünden sonra ayrı bir dava yoluyla talep edilebilir. Babalık davası sürecinde talep edilirse, öncelikle soybağı konusu çözümlenmeli, ardından velayet ve kişisel ilişki düzenlemeleri yapılmalı ve en sonunda nafaka düzenlenmelidir. Bu davada, çocuğun velayeti kendisine verilmeyen tarafın, çocuğun yetiştirme masraflarına katılması zorunludur ve bu nedenle ödenecek nafaka iştirak nafakası olarak adlandırılır (Dural, 2022, s. 356).

Türk Medeni Kanunu'nun 332/2 maddesine göre, soybağı tespit davasında hakim davalının uygun miktarda nafakayı depo etmesine veya geçici olarak ödemesine karar verebilir. Ayrıca babalık davasında nafaka talebi olduğunda, TMK'nın 333. maddesi uyarınca hakim babalık hükmü vermeden önce davalının baba olma ihtimalini kuvvetli

görürse çocuk için nafakaya hükmedebilir. Bu nafakanın niteliği tedbir nafakasıdır ve babalık hükmü kesinleştikten sonra iştirak nafakasına dönüşür. Ayrıca, babalık davası kabul edildiğinde, talep edilmese bile hakim, çocuk için uygun bir nafaka belirlemelidir (Ruhi, 2021, s. 68).

3.1.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Söz Konusu Olduğu Haller

Öncelikle Afgan hukukunda iştirak nafakası akraba nafakası kategorisine dahildir ve çocuk sıklıkla evlilik ve evlenme akdi sonuçlarından biri sonrasında dünyaya gelmektedir. Ancak eş nafakasının evlilik akdinin sona ermesiyle ortadan kalkacağı ve eşe herhangi bir nafakanın verilmeyeceği bir durumda dahi iştirak nafakası istenilebilir. Zira eşler arasındaki evliliğin sona ermesi iştirak nafakasının alınmasına veya talep edilmesine herhangi bir etkisi olmaz. Bu nedenle, akraba nafakası ve bunlardan biri olan iştirak nafakası "soya dayalı" bir sonuç olarak kabul edilmekte ve evliliğin mevcut olmasının ya da sona ermesinin bu nafakanın miktarına veya talep edilmesine herhangi bir etkisi olmamaktadır (Yılmaz, 2023, s. 1).

Afgan hukuk sisteminde, boşanma sonrası nafaka ödemesi, çocuğun velayetiyle doğrudan ilişkili değildir. Çocuğun velayeti annede veya babada olsa bile, çocuğun nafakası genellikle babanın sorumluluğundadır. Bu, çocuğun velayetinin annede olmasına rağmen babanın çocuğun geçimini sağlamakla yükümlü olduğu anlamına gelir (AFMK, m. 256). Mahkeme, çocuğun velayetini belirlerken aynı zamanda çocuğun nafakasını da belirleyecektir. Bu, çocuğun ihtiyaçları, yaşam koşulları ve diğer faktörlere dayanarak mahkeme tarafından belirlenecek bir miktar nafakayı içerebilir.

Mahkeme tarafından belirlenen çocuğun nafaka miktarı, şartlara, yaşam koşullarına ve enflasyona göre değişebilir ve bu miktarın uyarlanması talep edilebilir. Bu durumda, çocuğun nafaka miktarı yeniden değerlendirilebilir (Amin, 2022, s. 220).

Afgan hukuk sisteminde anlaşmalı boşanmada taraflar nafaka konusunda anlaşabilirler. Diğer hususların yanı sıra, nafakayı kimin ödeyeceğini veya nafakanın ne kadar olması gerektiğini de belirleyebilirler. Nafaka miktarı konusunda anlaşma sağlanamadığı takdirde taraflar, bilirkişi aracılığıyla nafaka miktarının belirlenmesi için mahkemeye başvurabilirler. Nafaka ödemekle yükümlü kişi konusunda anlaşma sağlanamamışsa kanuna göre nafakayı baba ödemek zorundadır (Tahiri, 2022, s. 38).

Afgan hukuk sisteminde gayri meşru (nikah dışında) çocuklara nafaka verilmemektedir. Bu durumda baba ile çocuk arasındaki soybağı şüpheli bulunduğundan gayri meşru çocuklara nafaka verilmemektedir. Zira nafaka ödemenin şartlarından biri de nesebin kanıtlanmasıdır. Ancak nesebin ispatı halinde mahkeme yoluyla nafaka talebinde bulunulabilir (Arslan, 2020, s. 245).

3.2. İŞTİRAK NAFAKASININ TARAFLARI

3.2.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Tarafları

3.2.1.1. Nafaka Alacaklısı

Türk Medeni Kanunu'nun 329. maddesi, iştirak nafakası davası açma yetkisine sahip kişilerin kimler olduğunu düzenlemektedir. Söz konusu maddeye göre, iştirak nafakası davası, çocuğa fiilen bakan anne veya baba tarafından açılabilir. Bu durumda, çocuğa fiilen bakan kişi genellikle çocuğun velayet hakkına sahip olan anne veya baba olarak kabul edilmektedir. Velayet hakkının anne ya da babaya ait olduğu durumlarda, diğer tarafın çocuğun bakım ve eğitim masraflarını karşılaması için iştirak nafakası talep edilebilir (Bulut, 2007, s. 93).

İştirak nafakası davasını açan kişi, davayı çocuğu adına açar. Ayrıca, TMK 329/3. maddesi gereğince, ayırt etme gücüne sahip olan çocuklar da kendi adına iştirak nafakası davası açma hakkına sahiptir. Bu hakkın kullanılabilmesi için çocuğun yasal temsilcisinden onay alması gerekmez.

Çocuğun ayırt etme gücüne sahip olup olmadığı, mahkeme tarafından değerlendirilir ve çocuğun ayırt etme gücüne sahip olmadığına karar verilirse, çocuğa kanuni temsilci atanabilir.

Evlilik dışında doğan çocuklarda soybağı tespit edildikten sonra çocuğa fiilen bakan anne veya baba, iştirak nafakası talep edebilir. Ayrıca evlatlık ilişkisinde, evlatlık ile evlat edinen arasında anlaşmazlık olduğunda çocuğa kayyım atanır ve kayyım, çocuğun yetiştirilmesine katkıda bulunmayan evlat edinene karşı iştirak nafakası davası açabilir (Özugur, 2007, s. 198).

Çocuk koruma altında ise, 2828 sayılı Türkiye Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu'nun 30. maddesi gereğince, çocuğa bakan Türkiye Sosyal

Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu, çocuk adına iştirak nafakası davası açma hakkına sahiptir (Ruhi, 2004, s. 137).

Çocuğun velayeti anne ve babadan alındığında ve bir vasi atanması gerektiğinde, anne ve babanın bakım ve eğitim masraflarını karşılayacak gücü olmaması durumunda devlet, bu masrafları karşılar (TMK m. 350). Daha sonra anne ve babanın ödeme gücüne sahip olması halinde devlet, ödediği masraflara rücuen iştirak nafakası davası açabilir. Ayrıca velayet hakkına sahip olmayan taraf, velayetin kendisine verilmesi için dava açarken iştirak nafakasının da talep edilmesini isteyebilir.

Velayet hakkının anne ya da babaya verilmediği hallerde, çocuğa fiilen bakan kişiye vasilik görevi verilir. Vasilik görevini üstlenen kişi, çocuğun bakım ve eğitim masraflarını karşılamak amacıyla iştirak nafakası davası açabilir. Ayrıca ayırt etme gücüne sahip olmayan çocuklar için iştirak nafakası davasını açma yetkisi, TMK m. 329/2 gereğince atanacak bir kayyım veya vasiye verilmiştir. Kayyım veya vasi, çocuğun çıkarlarını korumak ve çocuğun bakım ve eğitim masraflarını karşılamak amacıyla iştirak nafakası davası açabilir (Şimşek, 2005, s. 46).

3.2.1.2. Nafaka Yükümlüsü

İştirak nafakası davasının davalısı, boşanma davası sonucunda velayet kendisine verilmeyen eş/anne ya da baba olacaktır. Bu durumda, velayet kendisine bırakılmayan taraf, çocuğun, iştirak nafakası talebiyle davalı olarak kabul edilecektir. Bununla birlikte, ayırt etme gücüne sahip olmayan küçüğe atanmış bir vasi veya kayyım tarafından açılan davalar ile ayırt etme gücüne sahip olan küçüğün bizzat kendisi tarafından açılan davalar söz konusu olduğunda, ana ve baba birlikte davalı olabileceği gibi dava sadece birine karşı da açılabilmektedir (Özüğür, 2004, s. 202).

Devlet veya çocuğa bakan resmi bir kurum tarafından açılan davalarda da ana ve baba birlikte davalı olabileceği gibi, iştirak nafakası davasının sadece nafaka ödemekle yükümlü olan eşe karşı açılması da mümkündür. Son olarak, iştirak nafakasının talep edildiği ebeveynin iflas etmiş bir kişi olması durumunda, dava iflas idaresine karşı yöneltilmelidir. İştirak nafakası davalarında, diğer tüm davalar gibi, tarafların hazır bulunması ve davalının savunmasının alınması esastır. Karar verilmeden önce bu adımların tamamlanmamış olması durumunda, kararın bozulması gerekmektedir (Yavuz, 2008, s.492).

3.2.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Tarafları

3.2.2.1. Nafaka Alacaklısı

Afgan hukukunda iştirak nafakası davalarında, nafaka taleplerinin, çocuk ya da çocuğun vasisi tarafından mahkemeye sunulacak bir dilekçe ile yapılması gerekmektedir. Davacı aynı zamanda nafaka yükümlüsü ile çocuk arasındaki soybağı ilişkisini kanıtlayan belgelerle mahkemeye başvurmalıdır. Nafaka talepleri şikâyetin yapıldığı andan itibaren kabul edilmektedir. Çocuk veya vasisi, gelecekte de nafaka talebinde bulunabilse de bu durumda mahkeme karar vermektedir. Dilekçede talep edilen miktarın belirtilmesi zorunludur ve bu miktarın iki tarafın ekonomik koşullarına uygun olması gerekmektedir (Tahanavi, 2007, s. 126).

Nafaka başvurusu sonrasında davanın her iki tarafı da mahkemeye sevk edilmektedir. Davada nafaka yükümlüsü olan baba, çocuğuna nafaka ödediğini mahkeme huzurunda kanıtlamak zorundadır. Nafakanın ödendiğini kanıtlama yöntemleri karmaşık değildir. Örneğin ayrı yaşayan bir baba, çocuğu için bir banka hesabı açarak bu hesaba düzenli olarak para yatırabilir, ayrıca hesabı kullanma yetkisini de çocuğun vasisine verebilir. Nafakanın ödendiğini kanıtlanmanın bir diğer yolu da babanın her ay çocuğunun vasisine para vermesi ve bu işlem için makbuz almasıdır. Bu kanıtlar mahkemeye sunularak baba, nafaka ödemediğine ilişkin suçlamadan aklanabilir. Ancak, çocuğun talep ettiği nafaka miktarı konusunda anlaşmaya varılamazsa, dosya bilirkişiye gönderilir (Hazreti, 2009, s. 84).

Bilirkişi, çocuk ve babayla veya vasisiyle görüşme yaparak nafaka miktarını belirler. Belirlenen nafaka miktarı babaya bildirilir ve babanın ya da çocuğun bu miktara itiraz etmesi durumunda dosya üç bilirkişiye gönderilir. Bu aşamadan sonra dava, istinaf mahkemesinde hükmün kesinleşmesi sürecine girer ve diğer aşamaları takip ederek tebliğ ve icra kararı verilmesini sağlar (Nazir, 2009, s. 132).

3.2.2.2. Nafaka Yükümlüsü

Eşlerin anlaşmalı boşanmaları veya ayrı yaşamaları durumunda, çocukların nafaka sorumluluğunun babaya ait olduğu kabul edilmektedir. Ancak istisnaen iştirak nafakası davalarında, çocuğun büyükbabası, büyükannesi veya diğer akrabaları da çocuğun bakımından sorumlu olabilir. Bu durumda, çocuğun ihtiyaçları ve akrabaların mali durumu göz önünde bulundurularak nafaka talep edilebilir (Tahiri, 2022, s. 35).

Medeni Kanun'un 1199. maddesine göre, annenin çocuğun nafakasını ödemesi istisnaidir ve bu halde de babanın nafaka ödeme yükümlülüğü devam etmektedir.

Erkek çocukların nafakası, eğitimleri devam etmediği sürece 18 yaşına kadar, kız çocukların ise evlenene kadar babanın yükümlülüğündedir. Ancak, kız çocuğun evliliğinin ölüm veya boşanma gibi bir sebeple sona ermesi halinde de babanın belirli şartlarda kızına nafaka ödemesi söz konusu olabilmektedir. Evliliği sona eren kadının kocasından sürekli ve yeterli durumda bir gelir sağlaması söz konusu ise bu halde babasından nafaka alması söz konusu olmayacaktır (Rayeq ve İrfan, 2019, s. 141).

3.3. İŞTİRAK NAFKASININ KAPSAMI

3.3.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Kapsamı

Türk hukukunda iştirak nafakası, boşanmış veya ayrı yaşayan ebeveynler arasındaki çocukların bakımını ve eğitimini sağlamak amacıyla uygulanan bir hukuki düzenlemeyi ifade etmektedir. TMK m. 182, iştirak nafkasının ortak çocuğun eğitim ve bakım masraflarını kapsadığını belirtmektedir.

İştirak nafakası, çocuğun temel ihtiyaçlarını ve gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. İştirak nafkasının önemli bir kısmı çocuğun günlük bakımını sağlamak için yapılan harcamaları kapsamaktadır. Çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin kapsamına yiyecek, giyecek, barınma, sağlık, dinlenme, eğitim öğretim, harçlık giderleri gibi temel yaşam standartlarını karşılamak amacıyla yapılan harcamalar girmektedir (Y. 2. HD., E. 2007/15046, K. 2007/15271, T. 07.11.2007, karararama.yargitay.gov.tr, 2024).

3.3.1.1. Yiyecek Giderleri

Yiyecek masrafları, müşterek çocuğun sağlıklı bir yaşam sürdürebilmesi ve yeterli beslenme sağlayabilmesi için önemlidir. Dolayısıyla, iştirak nafkasının belirlenmesinde yiyecek masrafları dikkate alınmalıdır. Ancak, yiyecek masrafları için ayrı bir nafaka hükmü verilmemektedir. Bunun yerine, iştirak nafakası kapsamında genel bakım masrafları çerçevesinde değerlendirilir.

Mahkeme, iştirak nafkasını belirlerken müşterek çocuğun genel bakım ihtiyaçlarını, yaşam standartlarını ve ebeveynlerin mali durumunu göz önünde bulundurur. Bu değerlendirme sürecinde, çocuğun sağlıklı bir şekilde beslenmesi için gerekli olan yiyecek masrafları da hesaba katılır.

Yiyecek masrafları, müşterek çocuğun düzenli ve dengeli bir beslenme sağlayabilmesini temin etmek amacıyla iştirak nafakasının bir bileşeni olarak değerlendirilir (Gençcan, 2016, s. 1302).

3.3.1.2. Giyecek Giderleri

Giyecek ya da giyim giderleri müşterek çocuğun bakımı ve yaşam standartlarını sağlamak için önemli bir unsurdur. Bu nedenle, giyim masrafları da iştirak nafakası kapsamında değerlendirilmelidir.

Mahkeme, iştirak nafakasını belirlerken müşterek çocuğun genel bakım ihtiyaçlarını ve yaşam standartlarını göz önünde bulundurur. Giyecek giderleri, çocuğun düzenli bir şekilde giyinebilmesi, uygun kıyafetlere sahip olması ve sosyal çevresindeki diğer çocuklarla benzer bir şekilde giyim standartlarına uyum sağlayabilmesi için gereklidir (Y. 3. HD, E. 2014/6244, K. 2014/13967, T. 23.10.2014, karararama.yargitay.gov.tr, 2024).

3.3.1.3. Barınma Giderleri

Barınma giderleri, ortak çocuğun yaşam kalitesi ve sağlıklı gelişimi için önemli bir unsurdur. Ortak çocuğun kötü yaşam koşullarında bulunmaması ve uygun bir barınma ortamına sahip olması, iştirak nafakasının belirlenmesi sürecinde dikkate alınması gereken bir faktördür. Bu konu, Yargıtay içtihatlarında da vurgulanmıştır (Y. 2. HD, E. 2017/938, K. 2018/4539, T. 04.04.2018; Y. 2.HD, E. 2008/17929, K. 2009/5547, T. 25.03.2009, karararama.yargitay.gov.tr, 2024)

Yargıtay içtihatları da iştirak nafakasının belirlenmesinde çocuğun barınma gereksiniminin dikkate alınması gerektiğini vurgulamaktadır. Bu, müşterek çocuğun yaşam koşullarının ve barınma imkanlarının iştirak nafakasının bir parçası olarak değerlendirilmesi anlamına gelir (Yassari, 46).

3.3.1.4. Sağlık Giderleri

Çocuğun sağlığına yönelik yapılan harcamalar da iştirak nafakasının kapsamına dahildir. Doktor muayeneleri, ilaç masrafları, hastane tedavileri ve diğer sağlık hizmetleri için yapılan giderleri kapsamaktadır. (Hilal, 2023, s. 17).

3.3.1.5. Dinlenme Giderleri

Ortak çocuğun bakımı kapsamında değerlendirilmesi gereken bir unsurdur. Bu nedenle, mahkeme, müşterek çocuğun genel bakım ihtiyaçlarını ve yaşam standartlarını değerlendirirken, çocuğun istirahat ihtiyaçlarını da göz önünde bulundurmalıdır. Çocuğun düzenli dinlenme ve boş zaman aktivitelerine erişimi, fiziksel ve duygusal sağlığı için önemlidir. Bu nedenle, iştirak nafakasının belirlenmesi sürecinde çocuğun istirahat ihtiyacı ve tatil harcamaları da göz önünde bulundurulur (Gençcan, 2016, s. 1302).

3.3.1.6. Eğitim-Öğretim Giderleri

Türk Medeni Kanunu'nun 327/1. maddesi, ortak çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gereken harcamaların çocuğun ana ve babası tarafından karşılanacağını belirtmektedir. Ayrıca, 182/2. madde ise eğitim giderlerinin iştirak nafakası kapsamında olduğunu açıkça ifade etmektedir.

Bu hükümler doğrultusunda, ortak çocuğun eğitim giderleri iştirak nafakası çerçevesinde değerlendirilmelidir. Bu, çocuğun okul masrafları, ders kitapları, öğrenim materyalleri, özel dersler, kurslar, okul gezileri gibi eğitimle ilgili harcamaları içermektedir. Mahkeme, iştirak nafakasının belirlenmesi sürecinde çocuğun eğitim giderlerini göz önünde bulundurmalı ve bu masrafları nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate almalıdır. Bu bağlamda, ayrı bir talep olmaksızın çocuğun eğitim giderleri iştirak nafakası kapsamında değerlendirilmelidir (Gençcan, 2016, s. 1304).

3.3.1.7. Harçlık Giderleri

Ortak çocuğun günlük harcamaları için çocuğa belirli bir harçlık ayrılması gerekmektedir. TMK 327. maddesinin 1. fıkrası, ortak çocuğun harçlık masraflarının ebeveynler tarafından karşılanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu çerçevede, boşanma sonucunda velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin, müşterek çocuk için ödemekle yükümlü olduğu iştirak nafakasının belirlenmesi sürecinde harçlık masraflarının da dikkate alınması gerekmektedir.

Harçlık masrafları, müşterek çocuğun günlük ihtiyaçlarını karşılamak için kullanılacak miktarı ifade etmektedir. Bu, çocuğun yiyecek, içecek, giyim, kişisel bakım ürünleri gibi temel ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kullanılan bir miktar parayı içermektedir. Harçlık, çocuğun günlük yaşamında kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmesi ve maddi konularda bağımsızlık kazanabilmesi için önemlidir (Ertürk, 2005, s. 214).

3.3.1.8. Ulaşım Giderleri

Ortak çocuğun velayet hakkına sahip olmayan eşin, iştirak nafakasını ödemekle yükümlü olduğu durumlarda ulaşım masraflarının da göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Bu, çocuğun eğitim, sağlık, sosyal etkinlikler gibi faaliyetlerine katılımı için gereken seyahat masraflarını içermektedir. Örneğin, okula ulaşım, doktor randevuları, spor etkinlikleri gibi aktiviteler için gereken seyahat masrafları dikkate alınmalıdır.

Ulaşım masrafları iştirak nafakasından bağımsız olarak ayrı bir hüküm verilmesi gereken bir konu değildir. Ulaşım giderleri, iştirak nafakası miktarının belirlenmesi sürecinde göz önünde bulundurulmalı ve diğer faktörlerle birlikte objektif bir şekilde değerlendirilmelidir (Y. 3. HD., E.2016/5652, K.2016/9811, T. 23.06.2016, karararama.yargitay.gov.tr, 2024).

3.3.1.9. Sosyal ve Kültürel Giderler

Türk hukukuna göre iştirak nafakası, çocuğun sosyal ve kültürel gelişimini desteklemeyi amaçlamaktadır. Bu kapsamda, spor, sanat, müzik gibi aktiviteler için yapılan harcamaları kapsamaktadır.

3.3.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Kapsamı

Afgan hukukunda iştirak (çocuk) nafakası, boşanmış veya ayrı yaşayan ebeveynler arasında çocukların bakımını ve eğitimini sağlamak üzere uygulanan bir hukuki düzenlemedir. Afgan hukukuna göre iştirak nafakası, çocuğun temel ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlamaktadır. Bu, barınma, giyim, beslenme, temel sağlık hizmetleri ve benzeri yaşamsal gereksinimleri kapsamaktadır. (Bakhtari, 2022, s. 56).

Mahkeme, çocuğun özel durumlarını ve ihtiyaçlarını dikkate alarak iştirak nafakasının kapsamını belirlemektedir. Örneğin, özel eğitim ihtiyacı olan bir çocuk için yapılan harcamalar bu kapsamda değerlendirilmektedir. Bu bakımdan, Afgan Hukuku'nda iştirak nafakası çocuğun genel yaşam standartlarını ve eğitimini sürdürebilmesi ile sağlıklı bir şekilde gelişebilmesi için geniş bir kapsamı kapsamaktadır.

Çocuğun eğitimi Afgan hukukunda iştirak nafakası kapsamında önemli bir yer tutar. Okul masrafları, kırtasiye malzemeleri ve eğitimle ilgili diğer harcamalar, çocuğun eğitimini desteklemek adına nafaka kapsamına alınmaktadır.

Afgan hukukuna göre iştirak nafakası, çocuğun sağlık giderlerini de kapsamaktadır. Doktor muayeneleri, ilaç masrafları, hastane tedavileri ve diğer sağlık hizmetleri için gerekli olan harcamaları kapsamaktadır.

Çocuğun kültürel ve sosyal gelişimini desteklemek amacıyla yapılan kültürel ve sosyal faaliyetler için yapılan harcamalar da iştirak nafakasının kapsamına dâhildir. Bu, spor, sanat, müzik gibi etkinlikleri kapsamaktadır. Ebeveynler arasındaki uzaklık durumunda çocuğun diğer ebeveyni ile iletişim kurabilmesi ve ziyaret edebilmesi için yapılan seyahat giderleri, Afgan iştirak nafakası kapsamında değerlendirilmektedir. (Amin, 2022, 220).

3.4. İŞTİRAK NAFKASININ KAYNAĞI

3.4.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Kaynağı

Türk hukukunda iştirak nafakası, çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması ve velayet hakkı kendisine verilmeyen eşin ödeme yükümlülüğünü ifade etmekte olup, nafaka yükümlüsünün bu yükümlülüğünü hangi malvarlığı unsurları ile karşılaması gerektiği hususunda bir hukuki düzenleme mevcut değildir. Hatta Türk hukukunda genel olarak bu yönde bir düzenleme mevcut değildir; önemli olan borçlunun borcunu ifa etmesidir. Dolayısıyla Türk hukuku açısından çocuğa sağlanan nafakanın hangi kaynaktan ve ne tür bir işten sağlandığı hususunda hukuki bir sınırlama mevcut değildir. Ancak yine de laik bir hukuk sistemi olan Türk hukukunda nafaka yükümlüsünün nafakayı hangi tür kaynaklardan sağlayacağı konusunda hukuki bir düzenleme mevcut olmasa da ahlaken meşru gelir kaynaklarından karşılaması düşüncesi vardır.

3.4.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafkasının Kaynağı

Genel olarak, İslam hukukunda ve fıkhi prensiplerde, eş ve çocukların mali ihtiyaçlarını karşılama görevi aile reisi olarak babanın sorumluluğundadır. Bu sorumluluk, eşlere ve çocuklara barınma, giyim ve gıda temin etmeyi içerir. Bu ihtiyaçların karşılanması hem kanuni bir yükümlülük hem de Allah'ın emri olarak kabul edildiği için, erkeklerin bu görevi yerine getirmeleri gerekmektedir.

Afgan hukuku kaynakları İslami hükümleri gözeterek, gelirin ve nafakanın helal olmasının önemini vurgulamaktadır. Bu sebeple aile reisi, sadece bu ilahi görevi yerine getirmekle kalmaz, aynı zamanda ailenin gelirini helal yollarla temin etme sorumluluğuna

da sahiptir. Ailenin mali ihtiyaçlarının helal yollarla karşılanması, dini bir görev olarak vurgulanmaktadır.

Etik açıdan aileye helal rızık ve geçim sağlamak, ekonomik disiplinle birlikte olumlu ahlaki değerleri de beraberinde getirir. Gerçekten helal gelir arayışı, dini anlamda Allah'ın yolunda cihad etmek anlamına gelmekte olup, helal ve temiz gelirin aileye ulaşması aile içerisinde ahlaki değerlerin gelişmesine katkıda bulunur. Ayrıca bu çaba ailenin i huzur ve ruh sağlığına katkıda bulunur.

Sonuç olarak, İslam hukukuna göre ailenin mali ihtiyaçlarının karşılanması, aile reisinin görevi olarak kabul edilir ve bu ilahi bir görev ve ahlaki bir sorumluluk olarak nitelendirilir. Bu görev, kadınlar ve çocuklar için barınma, giyim ve gıda temin etmeyi içerir ve İslami prensiplere ve helal gelirin önemine dikkat çeker (Abdullah, 2012, s. 121).

3.5. İşTİRAK NAFKASININ SÜRESİ

3.5.1. Türk Hukukunda İştirak Nafkasının Süresi

3.5.1.1. İştirak Nafkasının Başlangıcı

3.5.1.1.1. Doğum ile Başlangıç

Türk Medeni Kanunu'nun 28. maddesi, çocuğun kişilik kazanmasının tam ve sağ olarak doğduğu anda gerçekleştiğini ifade etmektedir. Bu hüküm, çocuğun cenin halindeyken henüz bir kişilik sahibi olmadığına işaret etmektedir. Öte yandan, Türk Medeni Kanunu'nun 328. maddesi, iştirak nafkasının çocuğun tam ve sağ olarak doğduğu anda başlayacağını belirtir.

Bu bağlamda, çocuğun anne rahmine düştüğü anda hak ehliyetinin mevcut olduğu kabul edilirken, iştirak nafkası talebi ise çocuğun tam ve sağ olarak doğduğu an itibarıyla başlar. Yani, iştirak nafkası talebi geriye dönük olarak doğum anından itibaren hesaplanabilirken, çocuğun anne rahmine düştüğü tarihten önce bu talepte bulunulamaz (Akipek, 2007, s. 243-244).

3.5.1.1.2. Soybağının Kurulması ile Başlangıç

Soybağının kurulması, evlilik dışında doğmuş bir çocuğun babasıyla arasındaki ilişkinin hukuki olarak tanınması anlamına gelir. TMK'ya göre çocuğun anası ile evli

olmadığı sürece baba ile çocuk arasındaki soybağı çocuğun doğumuyla kendiliğinden kurulmaz. Ana ile evli olmayan baba ile çocuk arasında soybağının kurulabilmesi için tanıma, babalık davası ya da evlat edinme gibi bir hukuki prosedürün gerçekleştirilmesi gerekir. Soybağı kurulmadığı sürece, babanın iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü bulunmamaktadır (Yetik, 2005, s. 178).

Türk Medeni Kanunu'nun 285. maddesi ise "babalık karinesi" olarak bilinen bir ilkeyi düzenlemektedir. Bu ilkeye göre, evlilik sürerken veya evliliğin sona ermesinden sonraki üç yüz gün içinde doğan çocuğun babasının koca olduğu kabul edilmektedir. Aynı şekilde, evlilik dışında doğmuş bir çocuk, anne ve babasının sonradan evlenmesi durumunda evlilik içinde doğmuş gibi kabul edilir. Babanın çocuğu tanınması da soybağının kurulmasını sağlar ve tanıma sonucunda çocuğun babasından iştirak nafakası talep edilebilir. Babalık davası da soybağı kurulması ve iştirak nafakası talebi için bir yol olarak kullanılabilir (İnal, 2021, s. 1158).

Türk Medeni Kanunu'nun 333. maddesi babalık davasıyla birlikte iştirak nafakası talep edilmesini düzenlemektedir. Bu maddeye göre, babalık olasılığının güçlü olduğu durumlarda mahkeme, iştirak nafakası için geçici bir karar verebilir. Babalık hükmü kesinleştiğinde ise iştirak nafakası ödeme yükümlülüğü başlar. Eğer babalık davasıyla birlikte iştirak nafakası talep edilmemişse, davanın kabul edilmesi halinde mahkeme, iştirak nafakasına resen karar verecek ve bu nafaka, babalık hükmünün kesinleşmesiyle birlikte başlayacaktır (Gençcan, 2007, s. 569).

3.5.1.1.3. Boşanma Kararının Kesinleşmesiyle Başlangıç

İştirak nafakası genellikle boşanma davasında talep edilir ve boşanma kararıyla birlikte hükmedilir. Yargıtay ve doktrinde çoğunluk görüşü, iştirak nafakasının boşanma kararının kesinleşmesiyle işlemeye başlayacağını kabul etmektedir. Boşanma sürecinde, çocuğa bakan taraf lehine geçici önlem nafakası verilebilirken, davanın sonucunda ise velayet hakkı sahibi lehine iştirak nafakası hükmedilebilir (Bozovalı, 1990, s. 61). Boşanma kararı üzerinde kanun yolu başvurusu yapılmamış olsa bile, tazminat ve velayet gibi yan hususlar için kanun yolu başvurusu yapılabilir. Yan hususlar kesinleşmemiş olsa bile, boşanma kararının kesinleşmesiyle birlikte iştirak nafakasının uygulanmasına başlanır. Bazı görüşlere göre ise iştirak nafakası, velayetle ilgili mahkeme kararının kesinleşmesiyle başlar (Şimşek, 2007, s. 48).

Kanaatimize göre, özellikle tedbir nafakası boşanma kararıyla sona erdiğinden, yan hususlar kesinleşene kadar çocuğun yetiştirilmesi için yardımda bulunulması gerekmektedir. Bu nedenle, iştirak nafakasının boşanma kararının kesinleşmesiyle başladığının kabul edilmesi daha doğru bir yaklaşım olacaktır (Aynı yönde bkz. Aydemir, 2018, s. 38). Ayrıca, boşanma kararına rağmen çocuk, velayet hakkı sahibi tarafından değil, nafaka yükümlüsü tarafından bakılıyorsa, iştirak nafakası çocuğun velayet hakkı sahibine teslim edilmesiyle işlemeye başlar. Ancak çocuğun, velayet hakkı sahibi tarafının iradesi dışında alınması durumunda, iştirak nafakasının başlangıcı yine boşanma kararının kesinleşmesi olacaktır (Şahin, 2012, s. 950).

Velayet hakkı kendisinde olmamasına rağmen çocuğa bakım sağlayan tarafın yaptığı harcamalar, ahlaki bir görevin yerine getirilmesi olarak kabul edildiğinden (TMK m. 78/2), diğer taraf bu harcamaların ödenmesini talep edemez. Ancak çocuğa yapılan harcamaların kanıtlanması şartıyla, iştirak nafakasından mahsup edilmesi talep edilebilir (Velidedeoğlu, 1990, s. 272).

3.5.1.1.4. Boşanma Kararı Sonrasında Başlangıç

Boşanma sürecinde çocuğun velayeti kendisinde bulunan eş, iştirak nafakası talebinde bulunmamış olsa dahi, bu durum çocuğun yetişkinlik çağına erişene kadar ayrıca iştirak nafakası davası açılmasına engel teşkil etmez. Bununla birlikte, çocuğun velayeti olmayan eş lehine boşanma davası sırasında veya daha sonra yoksulluk nafakasına karar verilmişse, bu eş aleyhine iştirak nafakası talep edilemez. Anlaşmalı boşanma davasında ortak çocuk için iştirak nafakası talep edilmemiş olması, daha sonra iştirak nafakası talebiyle dava açılmasına engel teşkil etmez. Boşanma davasından bağımsız olarak iştirak nafakası talep eden bir dava açıldığında, iştirak nafakası dava tarihinden itibaren işlemeye başlar (Bulut, 2007, s. 89).

Boşanma davası sırasında veya sonrasında iştirak nafakasına hükmedilmemesi durumunda, velayet sahibi taraf çocuk ergin olana kadar açabileceği bir dava ile iştirak nafakası talep edebilir. Yargıtay'ın İçtihadı Birleştirme Kararı'nda belirtildiği gibi, sonradan iştirak nafakası için dava açıldığında, nafakanın başlangıç tarihi davanın açıldığı tarihtir. Aynı kararda belirtildiği gibi, iştirak nafakasının daha sonra açılan bir dava ile artırılması veya azaltılması durumunda da yeni nafakanın başlangıcı yine dava tarihidir (Ergün, 2004, s. 703; Tutumlu, 2009, s. 629).

3.5.1.1.5. Velayetin Değiştirilmesi ile Başlangıç

Türk hukukunda velayetle ilgili hükümler kamu düzenini ilgilendirdiğinden zorunlu niteliktedir. Türk Medeni Kanunu'nun 336. maddesine göre, "Evlilik devam ettiği sürece ana ve baba velayeti birlikte kullanırlar. Ortak hayata son verilmiş veya ayrılık gerçekleşmişse hakim velayeti eşlerden birine verebilir. Velayet, ana ve babadan birinin ölümü durumunda sağ kalan tarafa, boşanma durumunda ise çocuğun kendisine bırakılan tarafa aittir". Bu maddeye göre, boşanma sonucunda velayet hakkı sadece bir eş verilecektir.

Yargıtay içtihatlarına göre, Türk Medeni Kanunu'nun 336. maddesindeki velayet hükümleri kamu düzeni niteliğindedir ve bu nedenle yabancı mahkemelerin bu maddeye aykırı kararları reddedilmelidir. Ancak, 2017'den sonra Yargıtay'ın bir kararıyla birlikte, çocuğun üstün çıkarları ve eşlerin ortak isteği göz önünde bulundurularak birlikte velayetin kabul edilebileceği ifade edilmiştir (Apaydın, 2018, s.448).

Türk Medeni Kanunu'nda birlikte velayetle ilgili ayrıntılı bir hüküm olmasa da Türkiye'nin 14 Mart 1985 tarihinde imzaladığı "11 No'lu Protokol ile Değişik İnsan Haklarını ve Ana Hürriyetleri Korumaya Dair Sözleşme' ye Ek 7 No'lu Protokol" ün 6684 Sayılı Yasa ile kabul edilmesiyle çocuğun üstün yararı gözetilerek mahkemeler tarafından birlikte velayet kullanımına karar verildiği görülmektedir (Kurt, 2018, s. 170-171).

Boşanma sonucunda çocuğun birlikte velayet altında olacağı hükme bağlanmış olsa bile, mahkeme çocuğun fiilen hangi eşin yanında kalacağı ve diğer eşle nasıl kişisel ilişki kuracağı gibi konuları da karara bağlamaktadır. Fiilen çocuğun yanında olmayan ve çocuğun bakımını fiilen üstlenmeyen eş, maddi durumuna uygun olarak çocuğun bakım ve eğitim masraflarına katkıda bulunmak için iştirak nafakası ödemek durumundadır (Apaydın, 2018, s.449).

Boşanma kararının ardından, velayet hakkına sahip olmayan eş, ortak çocuğun gereksinimlerini karşılayabilmek amacıyla maddi durumuna uygun olarak iştirak nafakası ödemekle yükümlüdür. Ancak, boşanma davası sonucunda velayet hakkına sahip olmayan eş, belirli koşullar sağlandığında diğer eşten velayet hakkını alabilmek için dava açma hakkına sahiptir. Nitekim TMK m. 183 bu durumu, "Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni durumların ortaya çıkması halinde hakim, re'sen veya ana ve babadan birinin talebi üzerine gerekli önlemleri alır" şeklinde belirtmektedir (Zevkliler, 1997, s. 983-985).

Velayet değişikliği talebiyle açılan davayı inceleyen mahkeme, velayetin bir eşten alınıp diğerine verilmesi durumunda, bu kararın kesinleşme tarihinden itibaren iştirak nafakasının da hükmedilebileceğini belirtebilir. (Bulut, 2007, s. 19).

3.5.1.2. İştirak Nafakasının Sona Ermesi

3.5.1.2.1. Ölüm ile Sona Erme

Ölüm durumunda iştirak nafakası sona erer. Nafaka alacaklısının, ortak çocuğun ya da nafaka borçlusunun vefat etmesi halinde, iştirak nafakası son bulur. Nafaka alacaklısının vefatıyla birlikte, çocuğun eğitim ve bakım masrafları başka bir kişi veya devlet tarafından karşılanır. Nafaka alacaklısının her bir mirasçısı, nafaka borçlusundan, nafakanın miras payına denk düşen bölümünü talep edebilir (Erdem, 2022, s. 500).

İştirak nafakasının alacaklısı, ortak çocuğun velayet hakkını elinde bulunduran eştir. Ancak ortak çocuk erginlik çağına eriştiğinde, velayet hakkı sahibi olan eş, biriken iştirak nafakalarını icra takibine konu etme hakkını yitirir. Ortak çocuk, velayet hakkı sahibi ebeveynin vefat etmesi durumunda, mirasçı sıfatına dayanarak kendi hissesine düşen miktarı icra takibine konu edebilir (Sırma, 2021, s. 300).

Nafaka borçlusunun ölümü durumunda da iştirak nafakası sona erecektir. Bu durumda borcun sona erdirilmesi için mahkeme kararına gerek yoktur, borç kendiliğinden sona erer. Nafaka borçlusunun mirası kabul eden mirasçılari; mirasçı oldukları sürece, önceden biriken nafaka borçlarından sorumlu olacaklardır. Fakat nafaka alacaklısının aynı zamanda nafaka borçlusunun mirasçısı olması durumunda, nafaka alacaklısının nafaka borcuna denk düşen miras payının düşülmesi gerekmektedir. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu da aynı yönde içtihat geliştirmiştir.

Ortak çocuğun vefat etmesi durumunda da iştirak nafakası son bulur, fakat nafaka alacaklısı çocuğun vefat tarihine kadar biriken nafakası nafaka borçlusundan talep edebilir (Çelikel, 2012, s. 144).

3.5.1.2.2. Erginliğe Ulaşma ile Sona Erme

İştirak nafakası genellikle çocuğun erginliğe ulaşmasıyla sona erer. Ancak Türk Medeni Kanunu'nun 328/2. maddesine göre, çocuk ergen olsa dahi eğitimine devam ediyorsa anne ve baba çocuğa bakma sorumluluğu, çocuğun eğitim süreci boyunca devam eder. Bu süre boyunca ödenecek nafakanın hukuki adlandırmasında, her iki kanun

döneminde de farklı görüşler mevcuttur. Yargıtay günümüzde bu desteği "yardım nafakası" olarak adlandırmaktadır. Ancak, bu katkının yardım nafakası olarak nitelendirilmesi, fazla kısıtlama gerektirebilir ve yardım nafakasının sınırlarını zorlayabilir. Bu yüzden, bu desteğin iştirak nafakasının devamı olarak kabul edilmesi daha uygundur.

3.5.1.2.2.1. Doğal Erginlik

Türk Medeni Kanunu'nun 11/I maddesi gereğince, on sekiz yaşın doldurulması ile kişi ergin statüsüne kavuşur. Bu hüküm, doğal erginliği düzenler. Çocuğun ergin olması durumunda, iştirak nafakası mahkeme kararına gerek olmaksızın kendiliğinden sona erer. Başka bir ifadeyle, çocuğun on sekiz yaşını doldurması ile iştirak nafakası kendiliğinden son bulur. Bu nedenle, iştirak nafakasının kaldırılması veya sona erdiğinin tespit edilmesi için ayrıca dava açılmasına gerek bulunmamaktadır (Öztañ, 2015, s. 797).

Nafaka borçlusunun, icra dairesinden çocuğun reşit olması sebebiyle ergin olduğu tarihten sonra nafaka tahakkuk ettirilmemesini talep etme hakkı vardır. Borçlunun bu talebinin reddedilmesi halinde ise icra mahkemesine süresiz şikâyetle bulunma imkânı mevcuttur. Nafaka davası devam ederken çocuğun erginlik çağına ulaşması durumunda ise, sadece çocuğun ergin olduğu tarihe kadar iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekir (Özguçur, 2015, s. 296). Ayrıca, çocuğun ergin olduğu tarihe kadar ödenmemiş iştirak nafakası alacağı da velayet hakkı sahibi olan nafaka alacaklısı tarafından icra takibi yoluyla talep edilebilir. Bununla birlikte, birikmiş nafaka alacağını takibe koyma hakkı, çocukta değil nafaka alacaklısı olarak kabul edilen velayet hakkı sahibindedir (Bozovalı, 1990, s. 59).

3.5.1.2.2.2. Evlilik Yoluyla Erginlik

Türk Medeni Kanunu'nun 124. maddesine göre, kişiler 17 yaşını doldurduklarında evlenebilme hakkına sahiptir. Ayrıca, olağanüstü durumlar ve önemli sebepler varsa, 16 yaşını doldurmuş bir kişi de hakim izniyle evlenebilmektedir.

Türk Medeni Kanunu'nun 11/II. maddesi ise, evliliğin kişiyi ergin kıldığını hükme bağlamaktadır. Dolayısıyla, çocuğun evlenmesi ile birlikte ergin statüsüne kavuşması halinde de iştirak nafakası herhangi bir mahkeme kararına gerek olmaksızın sona ermektedir. Bu durumda, çocuğun evlenmesi yoluyla ergin hale gelmesi, iştirak nafakasının kendiliğinden ve doğal olarak sona ermesine yol açmaktadır. Yani evlilik,

iştirak nafakasının sona ermesi için yeterli bir sebeptir ve mahkeme kararına ihtiyaç bulunmamaktadır (Kılıkçier, 2020, s. 204).

3.5.1.2.2.3. Hakim Kararı ile Erginlik

On beş yaşını tamamlamış bir çocuk, TMK m. 12. uyarınca, bizzat isteği ve velisinin onayıyla, mahkeme tarafından ergin kılınabilir. Bu durumda, on beş yaşını tamamlamış ve ayırt etme yetisine sahip olan çocuğun, belirli koşulların varlığı halinde, hakim kararıyla erginlik mertebesine ulaştığı kabul edilmektedir (Ulusoy, 2019, s. 86). Hukuki erginlik gerçekleştiğinde ise çocuğa ödenen iştirak nafakası otomatik olarak sona ermektedir. Bu şekilde, yargısal erginlik çocuğun lehine verilen iştirak nafakasının hükmen sona erdiği bir aşama oluşturmaktadır (Kılıkçier, 2020, s. 204).

3.5.1.2.3. Evlatlık Verilme ile Sona Erme

Türk Medeni Kanunu'nun 314. maddesinin ilk fıkrası gereğince, çocuğun biyolojik ebeveynlerinin hak ve yükümlülükleri, evlat edinme sürecinin ardından evlat edinenin sorumluluğuna geçer. Bu durumda çocuğun eğitim ve bakım masraflarını karşılama yükümlülüğü evlat edinene ait olacaktır. Evlat edinenin bu alandaki sorumluluğu temel nitelik taşıırken, biyolojik ebeveynlerin yükümlülükleri ikincil bir konuma gelir. Bu sebeple, çocuğun eğitim ve bakım masrafları için öncelikli olarak evlat edinene başvurulması gerekmektedir. Ancak, evlat edinenin maddi durumu iştirak nafakasına uygun olmadığı veya evlat edinenin vefat ettiği durumlarda, biyolojik ebeveynlerin sorumluluklarından faydalanılabilir (Gençcan, 2021, s. 410; Tekinay, 1984, s. 480).

3.5.1.2.4. Feragat ile Sona Erme

Feragat, Arapça kökenli bir kelime olup, kendi isteğiyle hakkından vazgeçme anlamını taşır. Bu kavram, bir kişinin mevcut bir hakkı olması, feragat edilebilecek bir hak olması ve feragat iradesinin uygun bir şekilde ifade edilmesi gerekliliğini içerir (Atar, 2016, s. 246). Kanun koyucu, TMK m.307'de feragatı, davacının talepten kısmen veya tamamen vazgeçmesi olarak tanımlamıştır.

Yargılama öncesinde iştirak nafakası talebinden feragat edilmesine ilişkin olarak yapılan bir taahhüdün geçerli olmadığı açıktır. Böyle bir durumda taahhütte bulunan kişi, taahhüdüyle bağlı olmayacaktır. Yargılama sürecinde iştirak nafakasından feragat edilip

edilemeyeceği konusu tartışmalıdır ve Yargıtay 2. ve 3. Hukuk Daireleri arasında farklı görüşler bulunmaktadır. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi, yargılama sürecinde iştirak nafakasından feragat edilebileceği görüşündedir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi ise aksi bir görüşü benimsemektedir. Yargıtay 3. Hukuk Dairesi'nin görüşüne göre, Türk Medeni Kanunu'nun 182/2. maddesinde düzenlenen iştirak nafakasının kamu düzeniyle ilgili olduğu ve boşanma kararının kesinleşmesiyle ortaya çıkacak olan henüz doğmamış bir haktan feragat edilemeyeceği ifade edilmektedir. Bu görüşün, ortak çocukların yararına olduğu söylenebilir. Ayrıca, bu görüş, boşanma davasında iştirak nafakası talep edilmemiş olsa bile daha sonra iştirak nafakası talep edilebileceği yerleşik bir uygulamayla uyumlu niteliktedir.

Yargılama sonrasında mahkeme tarafından karar altına alınan iştirak nafakasına ilişkin olarak, lehine hüküm verilen tarafın nafakadan zımnen feragat etmesine kanuni bir engel bulunmamaktadır (Gençcan, 2021, s. 411). Yargılama sonrasında mahkeme tarafından karar altına alınan iştirak nafakasıyla ilgili mevcut alacaklar için feragatte bulunmak mümkündür. Ancak henüz doğmamış bir iştirak nafakası alacağından feragat edilemez. Dolayısıyla, mevcut alacaklar için feragatte bulunulmuş olsa bile, iştirak nafakası her an doğabilecek ve işleyebilecek bir hak olduğu için yeniden iştirak nafakası talep edilebilir (Şahin, 2012, s. 950).

3.5.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Süresi

Afgan hukuk sisteminde çocuğa sağlanan nafakanın süresi Türk hukuk sistemi ile benzerlik göstermekle birlikte bazı konularda önemli farklılıklar da bulunmaktadır.

Öncelikle Afgan hukukunda iştirak nafakası, çocuğun haklarından ve babanın görevlerinden biri olup çocuk doğduğu andan itibaren başlamaktadır. Nafakanın ne kadar süreyle devam edeceği konusunda sınırlandırıcı bir düzenleme bulunmayıp, hakim takdir yetkisi bulunmaktadır. Öyle ki iştirak nafakasının genellikle çocuğun doğumuyla birlikte başlayıp ve genellikle erginlik yaşı kabul edilen on sekiz yaşına kadar devam eder. Genellikle 18 yaşını doldurmuş çocuklara nafaka verilmez. Ancak burada kız ve erkek arasında farklılık bulunmaktadır. Ancak bu süre, belirli durumlara bağlı olarak değişebilir. Ayrıca kız ve erkek çocuklar için ayrı hükümler bulunmaktadır (Seyyed Hossein ve Asadalab, 2006 s. 160).

Afgan hukukuna göre baba, kız çocuğuna işi olmadığı ve evli olmadığı sürece nafaka verir. Eğer kız çocuğu iş bulamaz ve kendi ihtiyaçlarını karşılayamaz durumdaysa, evlenene kadar nafaka ödenmesi gerekebilir.

Erkek çocuklara genellikle 18 yaşına kadar nafaka verilmektedir. Ancak erkek çocuk çalışabilecek duruma gelirse, nafaka alma gereği ortadan kalkar. Bununla birlikte, erkek çocuğun bedensel zayıflık veya benzeri nedenlerle çalışamayacak durumda olması halinde, nafaka alma hakkı devam edebilir. Ayrıca, çocuğun eğitiminin devam etmesi durumunda, öğrenim dönemi sonuna kadar nafaka hakkı devam eder (Veldet, 12, Koçak, 81).

Bir görüşe göre kız çocukları evlendikten sonra, erkek çocukları ise 18 yaşından sonra nafaka talep edemezler. Ancak bu görüş, özellikle erkek çocuklar için eleştirilmektedir ve ekonomik ve iş durumları göz önüne alındığında, bu görüş desteklenmemektedir. Erkek çocuklar, bağımsız hale gelene kadar nafaka talep etme hakkına sahip olmalıdır. Hatta gelir elde edemeyen ve çalışmayan yaşlı bir çocuk bile, ihtiyaç duyduğunda nafaka talep edebilmelidir. Bu nedenle, akraba nafakası belirlenirken öncelikle bireyin ihtiyaçları ve gereksinimleri dikkate alınmalı, ardından nafaka ödeyici bireyin mali kapasitesi değerlendirilmelidir (Kaktozyan, 2000, s. 151).

Türk hukukuna benzer şekilde Afgan hukukunda da nafaka alacaklısı çocuğun ya da nafaka yükümlüsü babanın ölümü nafakayı sona erdirir. Fakat babanın ölümü belirli şartlar altında babanın babası olan dedenin nafaka yükümlülüğü altına girmesi anlamına gelebilmektedir.

3.6. İŞTİRAK NAFAKASININ MİKTARI

3.6.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Miktarı

3.6.1.1. İştirak Nafakasının Miktarı ve Ödenme Biçimi

Velayet hakkı kendisine verilmemiş olan taraf, TMK m. 182/II gereğince çocuğun maddi ihtiyaçlarına katkıda bulunmakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, iştirak nafakası olarak adlandırılan bir ödeme şeklinde yerine getirilir. İştirak nafakasının miktarı ve ödenme biçimi çeşitli faktörlere dayanarak belirlenir. Çocuğun yaş, cinsiyet, sağlık durumu, eğitim düzeyi ve ahlaki gelişimi gibi faktörlerin yanı sıra, nafaka yükümlüsü eşin mali gücü, yaşam koşulları, çocuk sayısı ve çocukların geliri gibi unsurlar da dikkate

alınır. Ayrıca çocuğun alışık olduğu yaşam tarzı da göz önünde bulundurulmalıdır. (Palamut, 2011, s. 129).

Taraflar arasında anlaşma yoluyla iştirak nafakası miktarının belirlenmesine engel bir durum yoktur, ancak bu anlaşmalar sadece hakim tarafından onaylandığında geçerli olacaktır. Anlaşma olmadığı durumlarda hakim kendi takdir yetkisini kullanarak iştirak nafakasını belirler. Bu şekilde, çocuğun ihtiyaçları karşılanırken nafaka yükümlüsü eşin mali durumu da gözetilir (Uyur, 2016, s. 2193).

İştirak nafakasının belirlenmesi sürecinde, velayet hakkı verilmemiş olan eşin ekonomik durumu önemlidir. Ancak isteksizlik nedeniyle çalışmayan bir kişi, nafaka yükümlülüğünden kurtulamaz. Nafaka miktarı, ödeme yapacak kişinin maddi gücünü aşırı bir şekilde zorlamayacak düzeyde olmalıdır. Hâkim, iştirak nafakasının miktarını belirlerken, velayet hakkı sahibi eşin gösterdiği çabayı ve üstlendiği sorumlulukları da dikkate almalıdır (Aras, 2010, s. 47).

Yargıtay, iştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde davalının ödemeyi kabul ettiği nafaka miktarı ve hakkaniyet ilkesinin gözetilmesi gerektiğine vurgu yapmaktadır. (Y. 3. HD, E. 2013/5033, K. 2013/5881, T. 08.04.2013, karararama.yargitay.gov.tr, 2024). Hâkim, talep halinde gelecek yıllar için nafakanın artırılması istemini inceleyerek, tarafların sosyal durumlarını ve maddi güçlerini göz önünde bulundurarak bir karar verebilir. Ancak gelecek yıllar için nafaka artışı talebi tarafça dile getirilmelidir; aksi takdirde hâkim, kendiliğinden artırma kararı verme yetkisine sahip değildir (Yavuz, 2008, s. 437).

İştirak nafakası genellikle Türk parası üzerinden belirlenir, ancak tarafların anlaşması durumunda yabancı para birimiyle de belirlenebilir. Ödemeler genellikle aylık periyotlarla yapılırken, aynı ödemeler şeklinde karar verilmesi mümkün değildir (Kılıçoğlu, 2017, s. 79).

Hâkim, nafakanın miktarının tespitinde usuli kazanılmış hak ilkesine dikkat etmelidir. Bu ilke, tarafların haklarının korunması ve adil bir karar verilmesi açısından büyük önem taşır. İştirak nafakası miktarının belirlenmesinde çocuğun ihtiyaçları, nafaka yükümlüsünün mali durumu, tarafların sosyal durumları, hakkaniyet ilkesi ve diğer ilgili faktörler göz önünde bulundurulmalıdır. Bu şekilde, çocuğun gereksinimleri karşılanırken nafaka ödeyen tarafın mali durumu da dikkate alınır. Hâkim, bu kriterlere dayanarak adil

bir karar vererek taraflar arasında uygun bir iştirak nafakası miktarı belirler (Topkaya, 2017, s. 79).

Uygulamada genellikle talep edilen miktarın üzerinde bir iştirak nafakası hükmedilmemektedir. Ancak iştirak nafakası miktarını belirleyen hakim tarafların talebiyle bağlı olmaksızın miktarı serbestçe belirleyebilmelidir. Çocuğun menfaatlerini göz önünde bulundurarak talep edilen miktardan fazlasına da hükmedebilir. Nitekim doktrinde de ifade edildiği üzere hakim, çocuğu anasına babasına "rağmen" korumak zorundadır. O halde hâkim, çocuğun yararı için "gerekli gördüğü takdirde" çocuk kendisine verilmiş eşin istediğinden daha fazla miktarda bir iştirak nafakasına hükmedebilir (Velidedeoğlu, s. 273)

3.6.1.2. İştirak Nafakasının Artırılması veya Azaltılması / Kaldırılması

İştirak nafakasının artırılması, azaltılması veya kaldırılması durumunda, ilgili kanun maddeleri göz önünde bulundurulmalıdır. Kanunda iştirak nafakasının artırılması için belirli bir sürenin geçmesi şartı aranmamaktadır. Tarafların sosyal durumlarının ve ekonomik güçlerinin değişmesi veya hakkaniyetin gerektirdiği hallerde, iştirak nafakasının artırılması, azaltılması ya da kaldırılması için talepte bulunulabilir

Boşanma sırasında iştirak nafakasına hükmedilmemiş ve davalı, belirli bir miktarı iştirak nafakası olarak ödemeyi kabul etmişse, iştirak nafakasının artırılması talebi yerine iştirak nafakası talebinde bulunulmalıdır. Tarafların dava dilekçesinde kullandığı hukuki nitelendirmeler önemli değildir, çünkü mahkeme, talebin gerçek niteliğini değerlendirecektir (Özkan, 2005, s. 1295).

Velayet hakkına sahip olan ancak işsiz olan bir eşin daha sonra iş bulması durumunda, iştirak nafakasının azaltılması mümkündür. Nafaka ödeyen eşin çalışma gücünü kaybetmesi durumunda da iştirak nafakasının azaltılması veya kaldırılması mümkündür. Mahkeme, tarafların sosyal ve ekonomik durumlarındaki değişimin ölçüsünü göz önünde bulundurarak takdir hakkını kullanmalıdır.

Taraflar arasında kararlaştırılan ve mahkeme tarafından onaylanan nafaka iradesinin, belirli koşullar aranmaksızın tamamen kaldırılması veya indirilmesi talebi, hakkın kötüye kullanılması olarak kabul edilmektedir. Bu durumda, ekonomik sorumluluğu üstlenen tarafın daha sonra bu sorumluluğun sona erdirilmesini veya

azaltılmasını talep etmesi, iyi niyet ve ahde vefa ilkesine uygun düşmemektedir (Ruhi, 2010, s. 104).

3.6.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Miktarı

İştirak nafakasının miktarı konusunda Afgan hukukunda belirli bir meblağ belirtilmemektedir. Nafaka miktarı, nafaka verenin mali durumu ve çocuğun ihtiyaçları gibi faktörlere göre değişiklik gösterir. Taraflar arasında anlaşma sağlanması durumunda bu anlaşma, nafaka miktarının belirlenmesinde temel referans olabilir. Ancak, anlaşma sağlanamaması durumunda, iştirak nafakası miktarı, çocuğun yaş, durum ve günlük ihtiyaçları gibi faktörlere dayanarak bir uzman tarafından belirlenir. Dolayısıyla, nafaka miktarı duruma özgü olarak ve çocuğun ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hesaplanır.

İştirak nafakası gibi tüm akraba nafakası türlerinde Afgan Medeni Kanunu'nda herhangi bir miktar öngörülmemiştir. Zira akraba nafakası, her bireyin ihtiyaçlarına ve mali durumuna göre belirlenir. Her birey, kendi ihtiyaçlarına uygun bir nafaka talep etme hakkına sahiptir. Örneğin, bir kişinin iki çocuğu var ve bu çocuklardan biri ilkokulda öğrenci diğeri ise başka bir şehirde üniversite okuyorsa, her çocuğun ihtiyaçlarına göre farklı nafaka miktarları belirlenebilir.

3.7. İŞTİRAK NAKASININ MİKTARIN BELİRLENMESİNE İLİŞKİN ÖLÇÜTLER

3.7.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Belirlenmesine İlişkin Ölçütler

İştirak nafakasının miktarının belirlenmesi için aşağıdaki faktörler dikkate alınır:

3.7.1.1. Çocuğun Bakım Masrafları

İştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde çocuğun yaşam maliyetleri dikkate alınır, bunlar arasında beslenme, giyim, hijyen ve konut giderleri yer alır. Ayrıca, çocuğun normal ve zorunlu dinlenme ve tatil masrafları da bu harcamaların bir parçasıdır. Bu bağlamda, çocuğun sağlıklı ve dengeli beslenmesi, uygun ve temiz giyinmesi ve vücuduna yeterli bakımın sağlanması için gerekli masraflar karşılanmalıdır.

Yaşamsal masraflar kapsamında, gerektiğinde tedavi, muayene ve bilimsel yöntemlerle tedavi için gerekli harcamalar ve sosyal koşullara uygun sağlıklı konaklama masrafları da yer alır (Konan, 1989, s.7).

3.7.1.2. Çocuğun Eğitim Giderleri

Çocuğun eğitim masrafları, çocuğun fiziksel ve zihinsel gelişimi için gereken harcamaları kapsar. Çocuğun yeteneklerine ve ilgi alanlarına uygun bir eğitim sağlanması için bu masraflar karşılanmalıdır. Ayrıca, çocuğun boş zamanlarını değerlendirme için gerekli olan aktivitelere katılması için yapılan harcamalar da eğitim masrafları arasında yer alır (Günergök, 94).

Nafaka miktarının belirlenmesinde ise çiftlerin sosyal ve ekonomik durumları, çocuğun eğitim gördüğü okulun koşulları dikkate alınır. Yıllık harcamalar, çocuğun eğitim, gıda, kurslar gibi ihtiyaçlarına uygun ve makul bir düzeyde olmalıdır. Hakim çocuğun eğitim gördüğü okulla ilgili bilgileri edinerek kararını vermelidir. Ancak boşanma davalarında bu konuya yeterince hassasiyet gösterilmeyebilir. Bu nedenle, geçici kararlarla birkaç ek madde ve izin eklenmesi gerekebilir (Yılmaz, 2023, s. 33).

Çocuğun bakım ve eğitim masraflarını karşılamak için ödenmesi gereken nafaka miktarının belirlenmesinde, genel yaşam standartları, toplumun ve çevrenin eğitim koşulları göz önünde bulundurulmamalıdır. Örneğin eğer çocuğun fiziksel, ruhsal ve zihinsel gelişimi için yurtdışında eğitim almak daha uygunsa ve mali durum nafakayı karşılayabilecekse, çocuğun yurtdışında okumasına engel olunmamalıdır. Karar, çocuğun eğitimi, öğretimi ve refahı gözetilerek verilmeli ve mali durum bu sınırları belirleyen faktör olmalıdır. Lüks veya gösteriş amaçlı olmamalıdır (Koçak, 81).

Eğer çocuk yatılı bir okulda eğitim alıyorsa veya yurt veya benzeri bir kurumda kalıyorsa, bu da çocuğun eğitim masraflarını etkiler. Ayrıca, ebeveynler çocuğu kendi yeteneklerine uygun bir meslek veya sanatta yetiştirmekle yükümlüdür. Eğer bu eğitim daha fazla masraf gerektiriyorsa, velayeti olmayan eş de bu fazlalıkta katkıda bulunmalıdır. Çünkü çocuğun ihtiyaçları yaşına bağlı olarak farklılık gösterecektir; bir bebek veya okul çağındaki bir çocuğun masraflarıyla bir ergenin masrafları aynı olmayacaktır (Mursal, 1989).

3.7.1.3. Çocuğun Gelir Durumu

Çocuğa yönelik nafaka ödeme yükümlülüğü esasında nafaka ödeyecek ebeveynin gelir durumuyla ilgilidir. Çocuğun zengin olması durumunda bile, ebeveynin sorumluluğu devam etmelidir çünkü nafaka, ebeveynlik sorumluluğunun bir parçasıdır. (Ayan, 2020, s. 88). Dolayısıyla çocuğun gelir durumu ile ebeveynin nafaka ödeme

yükümlülüğü arasında bağımsız bir ilişki bulunmamaktadır. Nafaka, çocuğun ihtiyaçları ve haklarının korunması temelinde belirlenmelidir. Çocuğun eğitim ve gelişimi için gereken kaynaklara erişimin sağlanması önemlidir. Ancak çocuğun kendi geliri veya varlığı, ebeveynin nafaka ödeme yükümlülüğünden muaf tutacak bir sebep olarak kabul edilemez (Dural, 2016, s. 116).

3.7.1.4. Anne ve Babanın Mali Durumu

İştirak nafakası ebeveynlerin yaşam koşulları ve nafaka ödeme yetenekleri, gelir düzeyleri, geçim giderleri ve diğer mali taahhütleri göz önünde bulundurularak hesaplanır. İştirak nafakası ödemesi gereken taraf, diğer çocuklar için ve aynı zamanda boşanılan eş için de nafaka ödeme yükümlülüğüne sahip olabilir. Eğer nafaka ödemesi gereken ebeveyn yeni bir evlilik yapmışsa, yeni aile üyelerinin yaşam masrafları da dikkate alınır (Doğan, 138). Nitekim TMK m. 182/II’de velayet kendisine verilmeyen eşin, çocuğun bakım ve giderlerine “gücü oranında” katılmak zorunda olduğu ifade edilmiştir.

Anne ve babanın eğitim seviyesi, mesleki durumları ve sosyal konumları da nafaka miktarının belirlenmesinde önemli bir rol oynar. Bu faktörler, ebeveynlerin gelir düzeylerini ve mali durumlarını etkileyebilir, dolayısıyla nafaka miktarı bu faktörlerin dikkate alınmasıyla belirlenir (Eren, 2021, s. 142).

Yargıtay tarafından da kabul edildiği üzere yalnızca nafaka yükümlüsünün değil, velayet sahibi ebeveynin durumu da dikkate alınarak iştirak nafakasının belirlenmesi gerekir. Zira çocuğun tüm bakım ve giderlerinin velayet kendisine verilmeyen eşe yüklenmesi de doğru değildir. Öyle ki TMK m. 327’de “Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için giderler ana ve baba tarafından karşılanır” şeklinde genel bir kural mevcuttur. Bu kural yalnızca evlilik devam ederken değil, evlilik sona erdikten sonra da geçerlidir (Kılıçoğlu, 2016, s. 195-196). Yargıtay kararına konu olan bir karar şu şekildedir: “Tarafların gerçekleşen sosyal ve ekonomik durumlarına, nafakanın niteliğine ve günün ekonomik koşullarına göre özellikle davacı annenin de çalıştığı ve çocuğun bakım ve eğitim masraflarına katılma yükümlülüğünün bulunduğu gözetildiğinde; çocuğun yaşına ve ihtiyaç durumuna göre takdir edilen iştirak nafakası miktarı fazla bulunmuş, bu husus hakkaniyet ilkesine uygun görülmemiş, bu sebeple hükmün bozulmasına karar verilmiştir. O halde mahkemece yapılacak iş; çocuğun yaşı, eğitim durumu, ihtiyaçları, davacı çalışan anne ile nafaka yükümlüsü babanın ekonomik durumu

gözetilerek ve TMK'nın maddesinde vurgulanan hakkaniyet ilkesi dikkate alınarak daha uygun nafakaya hükmetmek olmalıdır". (Y. 3. HD, E. 2013/5033, K. 2013/5881, T. 08.04.2013, karararama.yargitay.gov.tr, 2024).

3.7.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Belirlenmesine İlişkin Ölçütler

Afgan hukukunda mahkeme, iştirak nafakasının miktarını ve kapsamını belirlerken tarafların ekonomik durumlarını, çocuğun ihtiyaçlarını ve diğer faktörleri göz önünde bulundurur. Ayrıca, zaman içinde tarafların ekonomik durumlarında meydana gelen değişiklikler, mahkeme tarafından nafakanın revize edilmesine olanak tanımaktadır.

Afgan hukukunda çocuğun nafakasının belirlenmesinde iştirak nafakası uzmanlarından da destek alınmaktadır. İştirak nafakası uzmanlığı, hukuki dosyalarda iştirak nafakası miktarının belirlenmesi sürecini ifade eder. Bu süreç, çocukların ihtiyaçları ve sosyal koşullar göz önünde bulundurularak yasal kriterlere dayanarak gerçekleştirilir (Adaletkhwa, 2008, s. 292). İştirak nafakası uzmanları genellikle anne veya babanın sunduğu belgeleri incelemektedir. Bu belgeler arasında tıbbi raporlar, faturalar ve çocuğun bakım masraflarına ilişkin kanıtlar bulunabilir. Uzmanlar ayrıca anne veya babayla görüşerek çocuğun yaşam koşulları ve ihtiyaçları hakkında daha fazla bilgi edinmeye çalışırlar. Bazı durumlarda çocuğun yaşadığı yer ziyaret edilebilir veya mahkeme oturumlarına katılım sağlanabilir (Rehili, 2018, s. 7315).

3.7.2.1. Çocuğun Yaşı ve İhtiyaçları

Nafaka miktarının belirlenmesinde çocuğun yaşı önemli bir faktördür. Çünkü çocuğun yaşına bağlı olarak ihtiyaçları ve geçim masrafları değişebilmektedir. Küçük bir çocuğun beslenme, giyim, eğitim ve sağlık gibi daha temel ihtiyaçlara ihtiyacı olabilir. Bu nedenle reşit olmayan bir çocuk için nafaka miktarı genellikle daha yüksek olabilir (Rayeq ve İrfan, 143).

Öte yandan çocukların bazı ihtiyaçları yaşla birlikte değişebilmektedir. Örneğin okul ücretleri, özel ders, eğlence ve sosyal etkinlikler gibi ek masraflar ortaya çıkabilir. Bu durumda nafaka miktarı çocuğun yaşına ve yaşam tarzına göre ayarlanabilmektedir

3.7.2.2. Anne ve Babanın Mali Durumu

İştirak nafakası miktarı belirlenirken, anne veya babanın mali durumu da dikkate alınır. Örneğin, annenin çalışıyor olması nafakanın kendiliğinden iptal edilmesine neden olmaz. Bunun yerine, çocuğun ihtiyaçları ve annenin mali gücü değerlendirilir. Ayrıca, annenin gelir düzeyi, aile ekonomik ve sosyal durumu, çocuk sayısı gibi faktörler nafaka miktarını etkileyebilir (Tahiri, 2007, s. 113).

Çocuğun ve annenin yaşadığı yer de iştirak nafakası miktarını etkileyebilir. Şehirlerde yaşam maliyetinin genellikle daha yüksek olması, iştirak nafakası miktarının artmasına yol açabilir (Abdullah, 2012, s. 198).

3.7.2.3. Diğer Faktörler

Çocuğa sağlanacak nafaka belirlenirken çocuğun yaşı ve anne babanın mali gücünün dışında bazı faktörler de etkileyici olabilmektedir. Örneğin çocuğun önemli bir hastalığının bulunması, özel ihtiyaçları, eğitim düzeyi, çocuğun yaşadığı bölge gibi faktörler de nafaka miktarının belirlenmesinde etkilidir (Vaziri, 2005, s. 90).

3.8. İŞTİRAK NAFKASININ DEĞİŞEN KOŞULLARA UYARLANMASI

İştirak nafakasının evrensel hukuk bağlamında değişen durumlara uyarlanması esas, bireylerin ve ailelerin yaşam şartlarının zaman içinde değişebileceği gerçeğini dikkate almaktadır. Bu durumu gözeterek, iştirak nafakasının evrensel hukuk ilkeleri çerçevesinde nasıl düzenlendiğine dair çeşitli hükümler bulunmaktadır (Taş, 2018, s. 651).

Öncelikle evrensel hukuk bağlamında iştirak nafakasının değişen durumlara uyarlama prensibi, mali durumun değişmesi durumunda nafaka miktarının gözden geçirilebileceğini öngörür. Bu, özellikle nafaka ödeyen tarafın mali durumunda olumsuz bir değişiklik olduğunda veya nafaka alan tarafın ekonomik şartlarında önemli bir iyileşme meydana geldiğinde geçerli olmaktadır.

Çocukların iştirak nafakası durumunda, çocukların yaşları, eğitim durumları, sağlık durumları gibi faktörlerin değişmesi durumunda nafaka miktarının revize edilebileceği prensibi önemlidir. Örneğin, çocuğun yaşının ilerlemesi, eğitim ihtiyaçlarının değişmesi veya sağlık sorunlarının ortaya çıkması, iştirak nafakasının gözden geçirilmesini gerektirmektedir.

İştirak nafakasının evrensel hukuk bağlamında iş kaybı, sağlık sorunları veya diğer olağanüstü durumlar nedeniyle değişen durumlara adapte edilebilir olması önemlidir. Nafaka ödeyen tarafın gelir kaybına uğraması veya nafaka alan tarafın beklenmedik bir mali zorlukla karşılaşması durumlarında, mahkemelerin veya ilgili otoritelerin iştirak nafakasını revize etme yetkisi bulunmalıdır (Günergök, 2023, s. 94).

Evrensel hukuk bağlamında iştirak nafakasının değişen durumlara uyarılama prensibi, adil ve dengeli bir yaklaşımı temsil etmektedir. Bu prensip, hukuki sürecin, ailelerin ve bireylerin gerçek ihtiyaçlarına uygun ve değişen koşullara adapte edilebilir olmasını sağlamaktadır. Bu, adaletin ve eşitliğin korunmasını amaçlayan temel bir ilkedir ve iştirak nafakasının sürdürülebilir bir şekilde uygulanmasına katkıda bulunmaktadır (Koçak, 2019, s. 81).

3.8.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Değişen Koşullara Uyarlanması

Türk hukukunda iştirak nafakasının değişen durumlara uyarılama mekanizmaları, aile hukuku alanındaki düzenlemeler çerçevesinde şekillenir. Bu durum, özellikle iştirak nafakasının adil ve dengeli bir şekilde uygulanmasını sağlamak amacıyla gerçekleştirilen hukuki düzenlemeleri kapsamaktadır.

Öncelikle Türk Medeni Kanunu'nun 183 maddesi, iştirak nafakasının değişen durumlara uyarılama prensiplerini belirler. Söz konusu hükme göre, “Ana veya babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere gitmesi veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması hâlinde hâkim, re'sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli önlemleri alır”. Dolayısıyla nafaka miktarı, değişen yaşam şartlarına, ekonomik duruma ve diğer önemli faktörlere bağlı olarak mahkeme kararı ile revize edilmektedir. Ancak hükümde sayılan sebepler örnek mukabilinde olup sınırlı sayıda değildir. Özellikle nafaka ödeyen tarafın mali durumunda olumsuz bir değişiklik olduğunda veya nafaka alan tarafın ekonomik durumunda önemli bir iyileşme meydana geldiğinde, mahkeme tarafından nafaka miktarında düzenleme yapılmaktadır (Süleyman ve İşleyen, 2018, s. 107).

İkincil olarak, çocuklar için talep edilen iştirak nafakasında da değişen durumlara uyarılama ilkesi geçerlidir. Türk hukuku, çocukların yaşları, eğitim durumları, sağlık durumları gibi faktörlerin zaman içinde değişebileceğini gözeterek, iştirak nafakasının bu değişen durumlara uygun olarak revize edilebileceğini öngörür (Işıtaç, 2018, s. 334).

Türk hukukunda iştirak nafakasının iş kaybı, sağlık sorunları veya diğer olağanüstü durumlar nedeniyle değişen durumlara uyarlama mekanizmaları bulunmaktadır. Nafaka ödeyen tarafın gelir durumunda bir azalma veya nafaka alan tarafın beklenmedik bir mali zorlukla karşılaşması durumlarında, mahkemeler iştirak nafakasını yeniden değerlendirmekte ve uygun düzenlemeleri yapmaktadır.

Bu bağlamda, Türk hukuk sistemi, iştirak nafakasının değişen durumlara uyarlama ilkesini benimseyerek, adil ve eşitlikçi bir yaklaşımı desteklemektedir. Bu sayede, nafaka düzenlemeleri, ailelerin ve bireylerin gerçek ihtiyaçlarına uygun bir şekilde sürekli olarak adapte edilmekte ve sürdürülebilir bir yapı oluşturmaktadır (Aydın-Özdemir, 2013, s. 181).

3.8.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Değişen Koşullara Uyarlanması

Afgan hukuk sisteminde iştirak nafakasının değişen durumlara uyarlama mekanizmaları, aile hukuku alanındaki düzenlemeler ve özellikle Afgan Medeni Kanunu'ndaki belirlemelere dayanmaktadır. Bu bağlamda, iştirak nafakasının değişen durumlara uyarlanması, adil ve dengeli bir şekilde gerçekleştirilmesi için önemli bir hukuki çerçeveyi temsil etmektedir.

Afgan Medeni Kanunu iştirak nafakasının değişen durumlara uyarlama ilkesini ele aldığı bir dizi hüküm içermektedir. Öncelikle, nafaka ödeyen tarafın ekonomik durumunda olumsuz bir değişiklik olduğunda veya nafaka alan tarafın ekonomik durumu önemli ölçüde iyileştiğinde, mahkeme tarafından iştirak nafakasının revize edilebileceğini öngörür (Hilal, 2023, s. 17).

Çocuklar için talep edilen iştirak nafakasında da Afgan hukuku, çocukların yaşları, eğitim durumları, sağlık durumları gibi değişen faktörlere bağlı olarak nafaka miktarının gözden geçirilebileceğini belirtir. Bu, çocukların ihtiyaçlarına uygun ve adil bir mali destek sağlamak amacıyla yapılan bir düzenlemedir (Amin, 2022, s. 220).

Afgan hukukunda, iştirak nafakasının iş kaybı, sağlık sorunları veya diğer olağanüstü durumlar nedeniyle değişen durumlara uyarlama mekanizmaları bulunmaktadır. Nafaka ödeyen tarafın gelir durumunda düşüş veya nafaka alan tarafın beklenmedik bir mali zorlukla karşılaşması durumlarında, mahkemeler iştirak nafakasını değerlendirir ve gerekli düzenlemeleri yapar.

Bu çerçevede, Afgan hukuku, iştirak nafakasının değişen durumlara uyarlama ilkesini benimseyerek, ailelerin ve bireylerin geręek ihtiyaçlarına uygun bir şekilde hukuki düzenlemelerin yapılmasını sağlamaktadır. Bu, adaletin korunması ve sosyal adaletin sağlanması açısından önemli bir adımdır (Rayeq ve İrfan, 2019, s. 143).

3.9. İŞTİRAK NAFKASININ ÖDENMEMESİ HALİNDE BAŞVURABİLECEK HUKUKİ YÖNTEMLER

İştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvurulabilecek yöntemler, evrensel hukuk ilkeleri çerçevesinde adil ve etkili bir uygulama sağlamayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda uygulanan yöntemler hem alacaklı tarafın haklarını korumak hem de adaletin tesisi amacını taşımaktadır (Örsten Esirgen, 2019, s. 431).

Birincil olarak, evrensel hukuk bağlamında iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvurulabilecek yöntemler arasında mahkemeye başvurma bulunmaktadır. Alacaklı taraf, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda mahkemeye başvurarak hukuki süreci başlatmaktadır. Mahkeme, delillerin incelenmesi ve tarafların ifadeleri doğrultusunda adil bir karar vermektedir.

İkincil olarak, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda mahkeme tarafından uygulanacak yaptırımlar arasında hapis cezası bulunmaktadır. Nafaka borcunu ödemeyen taraf, mahkeme kararıyla belirlenen bir süre içinde ödeme yapmazsa, mahkeme tarafından hapis cezasına çarptırılmaktadır. Bu, nafaka ödemelerinin güvence altına alınması ve alacaklı tarafın korunması amacını taşımaktadır (Koçak, 2019, s. 81).

Üçüncül olarak, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda mal varlığına el koyma yöntemi uygulanmaktadır. Mahkeme, borcu ödemeyen tarafın mal varlığına el koyarak, alacaklının haklarını koruma ve nafaka ödemeyi sağlama yoluna gitmektedir. Bu yöntem, alacaklı tarafın ekonomik haklarını korumak amacını güder (Arslan, 2020, s. 237).

Evrensel hukuk bağlamında, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvuru olan bu yöntemler, hukuki sürecin adil ve etkili bir şekilde işlemlenmesini sağlayarak, taraflar arasında dengeyi korumayı amaçlamaktadır. Ancak her durumun özelliğine göre farklı uygulamalar mümkün olmakta ve bu nedenle hukuki süreç, bireysel durumları göz önünde bulundurarak ele alınmalıdır.

3.9.1. Türk Hukukunda İştirak Nafakasının Ödenmemesi Halinde Başvurulabilecek Hukuki Yöntemler

Türk hukukunda, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvurulabilecek yöntemler arasında başlıca cebri icra, dava açılması ve TMK m. 334 uyarınca güvence verilmesi bulunmaktadır. Bu hükümler, alacaklı tarafın haklarını korumayı amaçlar ve iştirak nafakasının düzenli bir şekilde ödenmesini sağlamayı hedeflemektedir.

Cebri icra, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda sıkça başvuru olan bir yöntemdir. Alacaklı taraf, nafaka borcunun tahsili için icra takibi başlatmaktadır. İcra müdürlüğü, borçlunun mal varlığını tespit ederek, bu varlıkların satılması yoluyla nafaka borcunun tahsil edilmesini sağlamaktadır. Bu yöntem, alacaklının ekonomik haklarını korumak adına etkili bir çözüm sağlamaktadır (Doğan, 2016, s. 138).

Dava açılması da iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvuru olan bir diğer hukuki çözüm yoludur. Alacaklı taraf, nafaka borcunu ödeme yükümlülüğü olan kişi aleyhine dava açarak mahkemeden hüküm talep etmektedir. Mahkeme, delilleri değerlendirerek, tarafların beyanlarını inceleyerek ve hukuki prensipleri gözeterek adil bir karar vermektedir (Aydın-Özdemir, 2013, s. 171).

Türk Medeni Kanunu'nun 334. maddesi de iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvurulabilecek bir diğer yöntemi içermektedir. Bu maddeye göre ana ve baba nafaka yükümlülüklerini sürekli olarak ve ısrarla yerine getirmezlerse ya da kaçma hazırlığı içinde buldukları, mallarını gelişigüzel harcadıkları veya heba ettikleri kabul edilebilirse hâkim, gelecekteki nafaka yükümlülüklerine ilişkin olarak uygun bir güvencenin sağlanmasına veya gerektiğinde diğer önlemlerin alınmasına karar verebilir.

Sayılan hukuki yöntemler, Türk hukuk sisteminde iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda alacaklı tarafın haklarını koruma ve nafaka ödemeyi sağlama amacını taşımaktadır. Ancak her durumun özelliği farklı olabilir, bu nedenle alacaklı tarafın durumu çözmeye en elverişli yöntemi seçmesi önemlidir. (Demir, 2019, s. 272).

3.9.2. Afgan Hukukunda İştirak Nafakasının Ödenmemesi Halinde Başvurulabilecek Hukuki Yöntemler

Afgan hukukunda, iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvurulabilecek yöntemler, hukuki çerçeve ve düzenlemeler doğrultusunda şekillenir. Bu durumda

alacaklı tarafın haklarını korumak, nafaka ödemeyi sağlamak ve adil bir çözüm bulmak amacını taşımaktadır.

Birincil olarak, Afganistan'da iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda başvurulacak yöntemlerden biri mahkemeye başvurmaktır. Alacaklı taraf, nafaka borcunun ödenmemesi halinde mahkemeye başvurarak hukuki süreci başlatmaktadır. Mahkeme, delilleri değerlendirerek, tarafları dinleyerek ve hukuki prensipleri gözeterek adil bir karar vermektedir. (Rayeq ve İrfan, 2019, s. 143).

Afgan hukuk sisteminde iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda uygulanan bir diğer yöntem ise cebri icra yöntemidir ve bu yolla borçlunun mal varlığına el konulabilir. Mahkeme, borcu ödenmeyen tarafın mal varlığına el koyarak, alacaklı tarafın haklarını korumayı ve nafaka ödemeyi temin etmeyi amaçlamaktadır. Bu sayede alacaklı taraf, mal varlığının satışından elde edilen gelirle nafaka borcunu tahsil etmektedir (Bakhtari, 2022, s. 56).

Afganistan'da iştirak nafakasının ödenmemesi durumunda mahkeme tarafından uygulanan bir diğer yöntem hapis cezasıdır. Borçlu taraf, mahkeme kararına uymaz ve nafaka borcunu ödemezse, mahkeme hapis cezası (altı ay – bir iki yıl) uygulayarak borçluyu cezalandırmaktadır.

Afgan hukukunda da nafaka alacaklısının talebinin karşılanabilmesi için mahkeme tarafından en uygun yöntemin belirlenmesi önemlidir. Bu sayede, nafaka ödemelerinin düzenli ve etkili bir şekilde tahsil edilmesi sağlanmaktadır (Rayeq ve İrfan, 2019, s. 144).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türk ve Afgan hukukunda karşılaştırmalı olarak iştirak nafakasının değerlendirildiği bu analiz, iki ülkenin hukuki düzenlemelerini ve uygulamalarını değerlendirmek amacıyla geniş bir inceleme yapmayı amaçlamaktadır. İki farklı kültür ve hukuki altyapıyla sahip ülkede iştirak nafakası kuralları, benzerlikleri ve farklılıkları ile değerlendirilmiş ve bu mevzudaki yasal ve uygulama alıştırmaları ortaya koyulmuştur.

Türk hukuk sistemi açısından değerlendirildiğinde, iştirak nafakasının Türk Medeni Kanunu ilgili maddelerine uygun bir şekilde düzenlendiği görülmektedir. İştirak nafakası, Türk Medeni Kanunu'nda düzenlenen bakım nafakalarından biri olarak, aile birliği içinde yaşamayan çocuklara maddi bir yardım sağlamak amacıyla ödenen nafaka cinsidir. İştirak nafakası, çocuğun velayet hakkına sahip olmayan anne ve/veya babanın, çocuğun büyütülmesine maddi gücü oranında katılması anlamına gelmektedir. Boşanma, ayrılık, evliliğin butlanı veya iptali, soybağının tesisi gibi durumlarda iştirak nafakası talebi ortaya çıkmaktadır. Bu nafakanın temel amacı, aile birliği içinde olmayan çocukların en azından maddi bir eksiğe düşme riskini en aza indirmektir. Anne ve babanın bir arada olmaması, çocuklarına olan bakım yükümlülüklerini azaltmamaktadır. Dolayısıyla evlilik sona ermiş olsa dahi hem velayet sahibi tarafın hem de velayet kendisine bırakılmayan tarafın ortak çocuğun bakım ve eğitimine güçleri oranında destek olma zorunlulukları devam eder.

İştirak nafakasının kamu düzenine ilişkin bir konu olduğu kabul edilmektedir. Bu yüzden, özellikle boşanma durumlarında velayet hakkı sahibi tarafın iştirak nafakası talep etmese bile hakim çocuğun en yüksek menfaatini gözeterek iştirak nafakasına karar verebilir. Yargıtayın bu konuda farklı kararları olsa da kanaatimizce hakim iştirak nafakası talep edilmemişse bile resen iştirak nafakasına hükmetmelidir. İştirak nafakasının miktarının belirlenmesinde hakime takdir yetkisi verilmiştir. Hakim, çocuğun ihtiyaçlarını, gelirini, anne babanın ekonomik durumunu göz önünde bulundurarak ve özellikle çocuğun yüksek yararını dikkate alarak iştirak nafaka miktarını belirler. Çocuğun gelirinin bulunması ve bu gelirin geçinme seviyesine yetmesi, iştirak nafakasına hükmedilmesini engellememelidir, ancak miktarın belirlenmesinde göz önünde bulundurulabilir. Zira iştirak nafakası, anne ve baba olma yükümlülüğünden kaynaklanan bir sorumluluktur. Çocuğun gelirinin olması, çocuğun bir çocuk olduğu gerçeğini değiştirmez. Dolayısıyla, velayet hakkına sahip olmayan tarafın çocuğunun

yetiştirilmesine yardım etmesi, çocuğun gelirinin yeterli olmamasına bağlı tutulmamalıdır.

Taraflar, iştirak nafakası miktarını, ödeme şeklini ve artırma oranını birlikte belirleyebilirler. Fakat bu anlaşmanın geçerli sayılması için hakim tarafından incelenmesi gerekir. Ayrıca, çocuğun menfaatleri gerektiğinde hakim velayet hakkına sahip olan tarafın talep ettiği miktarın üstünde bir nafaka belirleyebilmelidir. Zira iştirak nafakası, kamu düzeniyle alakalı bir konu olduğundan, hakim bu konuda re'sen karar verme yetkisi bulunmaktadır. Hakim, çocuğun daha büyük bir nafakaya gereksinim duyduğu durumlarda, HMK m. 26'nın dışına çıkarak çocuğun lehine karar verebilir.

İştirak nafakasına hükmedildikten sonra, nafakanın miktarının artırılması veya azaltılması mümkündür. Hakim, çocuğun ihtiyaçlarını ve tarafların sosyal-ekonomik durumlarını hesaba katarak ve hakkaniyetin gerektirdiği durumlarda nafaka miktarını değiştirecektir. Burada önemli olan husus, iştirak nafakasının artırılması için olağanüstü bir değişiklik gerekmebilir. Çocuğun artan ihtiyaçları ve enflasyon da bu değişikliklerde dikkate alınmalıdır.

İştirak nafakası her ay peşin olarak ödenir. Tarafların anlaşması halinde, Türk parası dışında başka bir para birimiyle ödenmesi de mümkündür. Hakim talep halinde gelecek yıllarda iştirak nafakasının ne kadar artırılacağına karar verebilir ve bu şekilde velayet hakkı sahibini her yıl dava açmaktan kurtarabilir.

İştirak nafakası genellikle çocuğun ergenliğe ulaşmasıyla sona erer. Ancak Türk Medeni Kanunu'nun 328/2. maddesine göre, çocuk ergen olsa dahi eğitimine devam ediyorsa anne ve baba çocuğa bakma sorumluluğu, çocuğun eğitim süreci boyunca devam eder.

Araştırmalar ve çalışmalar göstermektedir ki, çocuklar toplumun önemli bir parçasıdır ve yalnızca anne ve babalarının değil, aynı zamanda tüm toplumun onlara karşı iyi bir gelecek sunma açısından sorumlulukları bulunmaktadır. Çocukların haklarını en iyi şekilde korumak ve bu önemli varlıkların zarar görmelerine izin vermemek, toplumun da menfaatindedir. Tarih boyunca, farklı uluslar, kültürler, dinler çocuklara önem vermiş ve onların haklarına saygı göstermiştir. Özellikle, İslam dini çocuk haklarının korunmasına büyük önem verir ve Afganistan'ın yasal düzenlemeleri de İslami kanunlardan türetilmiştir. Bu düzenlemeler, çocuğun anne rahminde oluşmasından doğum anına kadar ve sonrasında da çocuğa bir dizi hak ve ayrıcalık sağlar.

Afgan hukuk sistemi, aile hukuku alanında çeşitli usulnameler ve kanunlarla iştirak nafakasını düzenlemiştir. Bu düzenlemeler, toplumsal normlara ve kültüre uygun bir şekilde nafaka uygulamalarını belirlemektedir. Ayrıca Afgan hukukunda geçerli uluslararası sözleşmeler ve uluslararası kuruluşlar da çocuk haklarının korunması için büyük çaba sarf etmektedir. Bu çabalar arasında evrensel çocuk hakları beyannamesinin kabul edilmesi gibi önemli adımlar bulunmaktadır. Özellikle Afganistan'da 2004 yılında çocuk suçlarıyla ilgili kabul edilen kanun da çocuk haklarının korunmasında önemli bir rol oynamaktadır.

Afganistan'da iştirak nafakası, çocukların bakımını sağlamak amacıyla ödenen bir ödeme olarak kabul edilmektedir. Nafakanın miktarı, çocuğun ihtiyaçları, ebeveynlerin mali durumu ve diğer faktörlere bağlı olarak belirlenmektedir. Afgan hukukunda, nafaka uygulamaları kültürel bağlam ve toplumsal normlar doğrultusunda şekillenmektedir. Bu nedenle, Afgan hukukundaki iştirak nafakası düzenlemeleri bazı konularda Türk hukukundan farklılık gösterebilmektedir.

Elde edilen verilere göre, Afganistan ve Türkiye hukuk sistemleri çerçevesinde iştirak nafakası düzenlemeleri incelendiğinde, her iki ülkede de çocukların bakımını sağlamak ve ekonomik güvence sunmak amacıyla iştirak nafakasının önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Ancak, bu iştirak nafakası düzenlemeleri, her iki ülkenin kültürel ve toplumsal normlarına uygun bir şekilde yapılandırılmıştır.

Her iki ülkede de ortak bir nokta olarak, iştirak nafakasının temel amaçlarından biri, ekonomik güvencesi olmayan tarafın korunmasıdır. Çocukların bakımı ve ihtiyaçlarının karşılanması, her iki hukuk sisteminde de önemli bir öncelik olarak kabul edilmektedir. Ancak, bu amaçlara ulaşma yöntemleri ve uygulama detayları, kültürel farklılıklar ve hukuki gelenekler doğrultusunda önemli ölçüde değişiklik gösterebilmektedir.

Bu analiz, her iki ülkedeki iştirak nafakası düzenlemelerinin daha etkili bir şekilde yapılandırılması ve uygulanması için çeşitli önerilere işaret etmektedir. Özellikle, kültürel farklılıkların gözetildiği, toplumsal normlara uygun ve adil bir nafaka sisteminin oluşturulması amacıyla hukuki düzenlemelerin revize edilmesi önerilmektedir. Ayrıca, iştirak nafakasının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için her iki ülkede denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ve yaptırımların etkin bir şekilde uygulanması gerekmektedir.

Sonuç olarak, bu karşılaştırmalı analiz, Türk ve Afgan hukuk sistemlerinde mevcut olan iştirak nafakası düzenlemelerinin durumunu anlamamıza ve her iki ülkede daha etkili, adil ve kültürel bağlama uygun uygulamaların geliştirilmesine katkı sağlamaktadır. İştirak nafakası, çocukların bakımını sağlama ve ekonomik güvence sağlama amacıyla önemli bir hukuki düzenlemedir ve her iki ülkede de bu konuda çalışmaların yapılması gerekmektedir.

Çocukların haklarını korumak ve koşullarını iyileştirmek için şu hususların yapılması önerilebilir:

1. Hukuki Düzenlemelerin Takviye Edilmesi

İştirak nafakasıyla ilgili hukuki düzenlemelerin güncellenmesi, çocukların ihtiyaçlarına daha çok uyum sağlaması açısından önemlidir. Bu düzenlemeler, küçüğün yaşına, ihtiyaçlarına ve ebeveynlerin mali durumuna göre esneklik sağlamalıdır. Ayrıca, nafakanın belirlenmesinde adil ve şeffaf bir yöntem kullanılmalıdır.

2. Nafakanın Belirlenmesine İlişkin İncelemelerin Artırılması

İştirak nafakasının belirlenmesi esasen küçüğün ihtiyaçlarına ve yaşına uygun olmalıdır. Bu belirleme yapılırken küçüğün öğrenim, bakım barınma, beslenme ve diğer temel ihtiyaçlarını karşılanması göz önünde bulundurulmalıdır. Ayrıca, ebeveynlerin mali durumu ve gelir düzeyi de değerlendirilmelidir. Hakkaniyete uygun bir nafakanın belirlenmesinde ekonomik ve sosyal faktörlerin dikkate alınması önemlidir. Bu hususta uzman kişilere başvurulması düşünülebilir.

3. Denetim ve Uygulanma Mekanizmalarının Kuvvetlendirilmesi

İştirak nafakasının etkin bir şekilde uygulanabilmesi için denetim ve uygulama mekanizmalarının kuvvetlendirilmesi gerekmektedir. Nafaka ödemelerinin düzenli olarak takip edilmesi, gecikmelerin önlenmesi ve düzenlemelere uymayanlara karşı etkili yaptırımların uygulanması sağlanmalıdır. Bu noktada, mahkemelerin ve ilgili kurumların daha etkin denetim yapabilmesi için kaynaklar ve yetkilendirme sağlanmalıdır.

4. Alternatif Uyuşmazlık Çözüm Yöntemlerinin Sağlanması

İştirak nafakasıyla ilgili uyuşmazlıkların hukuki süreçlerle çözülmesinin yanı sıra alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri de teşvik edilmelidir. Arabuluculuk, uzlaşma gibi yöntemler, taraflar arasında uzlaşma sağlayarak küçüğün çıkarlarının gözetilmesine

yardımcı olabilir. Bu yöntemlerin kullanımının teşvik edilmesi ve desteklenmesi gerekmektedir.

5. Psikososyal Destek Sağlanması

İştirak nafakasıyla ilgili süreçte taraflara psikososyal destek sağlanması önemlidir. Boşanma veya ayrılık süreçleri çocuklar üzerinde olumsuz etkilere neden olabilir. Bu nedenle, ebeveynlere ve çocuklara psikolojik danışmanlık, rehberlik ve destek hizmetleri sunulmalıdır. Psikososyal destek, çocukların duygusal ve psikolojik ihtiyaçlarının karşılanmasına yardımcı olabilir.

6. Eğitim Programları ve Rehberlik

İştirak nafakasıyla ilgili eğitim programları düzenlenerek, ebeveynlere ve toplum üyelerine iştirak nafakasının önemi, sütunun belirlenmesi ve ödenmesi konularında rehberlik sağlanmalıdır. Bu eğitim programları, çocukların haklarının korunmasına yönelik farkındalığı artırabilir. Ayrıca, ebeveynlere çocuklarıyla sağlıklı iletişim kurma ve ortak ebeveynlik belirlemelerini sürdürme konularında destek sağlayabilir.

7. Veri Toplama ve Araştırma

İştirak nafakasıyla ilgili veri toplama ve araştırma faaliyetleri, politika yapıcıların ve hukuk sisteminin daha iyi kararlar almasına yardımcı olabilir. Çocukların ihtiyaçları, nafakanın belirlenmesi, ödeme düzenleri ve diğer ilgili konularla ilgili kapsamlı veri toplanması ve analizi yapılmalıdır. Bu veriler, politika yapıcıları yönlendirecek ve sisteme ilişkin iyileştirmeler yapılmasını sağlayacaktır.

8. Uluslararası İş Birliği ve İyi Uygulama Paylaşımı

İştirak nafakası konusunda uluslararası iş birliği ve iyi uygulama paylaşımı önemlidir. Diğer ülkelerin deneyimlerini öğrenmek, farklı sistemleri incelemek ve başarılı ve başarısız uygulamaları paylaşmak, iştirak nafakası sisteminin geliştirilmesine katkı sağlayabilir. Bu çerçevede, uluslararası konferanslar, çalıştaylar ve çalışma grupları düzenlenmeli ve bilgi alışverişi teşvik edilmelidir.

9. Hukuk Eğitimi ve Farkındalığın Artırılması

Hukuk eğitimi, çocuk hakları ve iştirak nafakası konularında farkındalığı artırabilir. Hukuk fakültelerinde, avukatlık stajlarında ve meslek içi eğitimlerde iştirak

nafakası konusu daha fazla yer almalıdır. Ayrıca, toplumda genel farkındalığı artırmak amacıyla kampanyalar düzenlenmeli ve bilgilendirici materyaller hazırlanmalıdır.

10. Çocuk Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmelerin Takibi

Ülkeler, çocuk haklarına ilişkin uluslararası sözleşmelere taraf olmalı ve bu sözleşmeleri etkin bir şekilde takip etmelidir. Özellikle Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve diğer ilgili sözleşmeler, çocukların çıkarlarının korunması, iştirak nafakası hükümlerinin uygulanması ve çocukların refahının sağlanması açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

- Ahmadi, A., Amirhamzeh, S. & Khazaie, S. A. (2018). Studying human rights in Afghanistan civil code. *Journal of Subcontinent Researches*, 9(22), 9-22.
- Akgündüz, A. (2012). *İslam ve Osmanlı hukuku külliyatı* (1. Basım). İstanbul: İmak Ofset Basım Yayın, İstanbul.
- Akıncı, Ş. (2015). *Roma hukuku dersleri* (8. Basım). Konya: Sayram Yayınları.
- Akıntürk, T. (2008). *Aile hukuku* (11. Basım). İstanbul: Beta Yayınevi.
- Akipek, J. G. ve Turgut A. (2007). *Türk medeni hukuku, başlangıç hükümleri, kişiler hukuku* (6. Basım). İstanbul: Beta Yayınları.
- Akyüz, E. (2021). *Çocuk hukuku, çocuk hakları ve korunması* (8. Basım). Ankara: Pegem Akademi.
- Amin, S., Khairkhwah, K. M., & Stanikzai, A. N. (2022). Effects of coercion on contract in Islamic (Hanafi Jurisprudence) and civil code of Afghanistan. *Integrated Journal for Research in Arts and Humanities*, 2(5), 220-223.
- Apaydın, E. (2018). Ortak hayata son verilmesi sonrası ortak velayet hususunda yasal düzenleme gereği. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(1), 445-476.
- Aras, B. (2005). *Roma hukukundan günümüze boşanma davalarında yargılama usulü ve günümüz aile mahkemeleri* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Aras, B. (2010). *Boşanma davalarında yargılama usulü ve aile mahkemeleri* (2. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Arbek, Ö. (2005). Boşanmanın mali sonuçları. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(1), 115-163.
- Arslan, Ç. ve Kırmızı, M. (2010). *Türk hukukunda faiz ve munzam zarar* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Arslan, O. (2020). Türk Medeni Kanunu'na göre kurulan vakıfların gelir kaynakları. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 6, 235-245.
- Aslan, M. S. (2015). *İslâm aile hukuku* (1. Basım). Bursa: Emin Yayınları.

- Atar, E. A. (2016). Nafakadan feragat. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(3), 246-247.
- Aydemir, E. (2018). *Türk yargı kararları ışığında iştirak nafakası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Aydın, M. (2015). *Avukatlık ücreti* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aydın, S., Ispartalı, M. ve Remzi, M. (2013). *Medeni hukuk* (1. Basım). İstanbul: İkinci Sayfa Yayınları.
- Aydın-Özdemir, E. (2013). 19.12. 2008 tarihli İsviçre Medeni Kanunu değişikliği ile karşılaştırmalı olarak Türk Medeni Kanunu'nda koruma amacıyla özgürlüğün kısıtlanması düzenlemesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15(2), 171-209.
- Ayiter, K. (1963). *Roma hukuku dersleri aile hukuku* (1. Basım). Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- Azizi, N. (2009). *İslam ve Kabil hukuku çerçevesinde çocuğun velayeti* (1. Basım). Kabul: Silab Yayınları.
- Bakhtari, M. Z. (2022). *İslâm hukuku ve Afganistan Medeni Kanunu'na göre Afgan toplumundaki evlilik öncesi faaliyetler (nişan ve sonuçları)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi İslami İlimler Enstitüsü, Denizli.
- Başpınar, V. (2002). Türk medeni kanununun yürürlüğü ve uygulama şekli hakkında kanunun mal rejimleri bakımından değerlendirilmesi, *Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 6(1-4), 333-344.
- Başpınar, V. (2003). Türk medeni kanun ile aile hukukunda yapılan değişiklikler ve bu konuda bazı önerilerimiz. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 52(3), 80-101.
- Bozdağ, G. G. (2015). *Türk hukukunda ve uluslararası hukukta nafaka* (1. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bozovalı, H. (1990). *Mevzuattaki son değişikliklerle öğretide ve uygulamada Türk Medeni Hukukunda bakım nafakaları* (1. Basım). İstanbul: Kazancı Hukuk Yayınları.

- Bulut, H. (2007). *Aile hukukunda velayet (çocukla kişisel ilişki kurulması) ve nafaka davaları* (2. Basım). İstanbul: Beta Yayınları.
- Caferi Langrudi, M. C. (2008). *Mubsut dar terminoloji-i hukuk* (1. Basım). Tahran: Ganj-i Danış Yayınları.
- Demir, R. (2019). Türk Medeni Kanunu'na göre çocuğun kişiliğinin korunması, *Süleyman Demirel Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 271-303.
- Doğan, H. (2016). Manavgat 1. Asliye Hukuk Mahkemesi'nin Türk Medeni Kanunu 181/II hükmüne ilişkin karar incelemesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 137-148.
- Doğan, İ. ve İzzet, T. (2019). Türk Medeni Kanunu'nun düzenlemelerine göre tedbir, yoksulluk ve iştirak nafakası. *Milletlerarası Hukuk ve Milletlerarası Özel Hukuk Bülteni*, 35(1), 59-95.
- Dural, M. ve Oğuzman, K. (2001). *Aile hukuku* (3. Basım). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dural, M., Oğuz, T. ve Gümüş, A. M. (2022). *Türk özel hukuku (aile hukuku)* (17. Basım). İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Ebu Ceyb, S. (1987). *El-Kamusu'l-Fikhi: Lughah ve İstilahat* (1. Basım). Şam - Suriye: Daru'l-Fikr Yayınları.
- Emami, A. ve Safaei, S. H. (2006). *Aile hukuku özeti* (11. Basım). Tahran: Tahran Yayınları.
- Erdem, M. ve Başak, A.M. (2022). *Aile hukuku* (2. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Eren, F. (2021). *Borçlar hukuku genel hükümler* (26. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Ergün, Z. (2004). *Boşanma davaları* (3. Basım). Ankara: Adil Yayınevi.
- Ertürk, E. (2005). *4721 sayılı yeni Medeni Kanuna Göre nafaka davaları* (1. Basım). İstanbul: Kazancı Kitap Ticaret A.Ş.
- Fahrettin, Ö. M. (2001). Türk hukuku Türk hukukunda yatırım fonları. *Öneri Dergisi*, 4(16), 223-226.
- Fakhrul Muhaqqiqin, M. H. Y. A. (2008). *İzahü'l-Fevaid fi Şerhi Meşkilati'l-Kavaid* (1. Basım). Kum: Müessese-i İsmailiyan Yayınları.
- Farahidi, H. A. (1990). *Kitabu'l-Ayn* (1. Basım). Kum: Neşr-i İslami Yayınları.

- Feyzioğlu, F. N. (1979). *Aile hukuku* (2. Basım). İstanbul: Fakülteler Matbaası.
- Gençcan, Ö. U. (2008). *Boşanma tazminat ve nafaka hukuku* (1. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gençcan, Ö. U. (2011). *Aile hukuku* (1. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gençcan, Ö. U. (2013). *6100 sayılı HMK hükümlerine göre boşanma, tazminat ve nafaka hukuku (boşanma hukuku) (bilimsel açıklama ve son içtihatlar)* (1. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gençcan, Ö. U. (2016). *Aile mahkemesi davaları* (1. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gençcan, Ö. U. (2018). *Nafaka hukuku (bilimsel açıklama, en son içtihatlar)* (1. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Günergök, Ö. (2023). Türk Medeni Usul Hukukunun yüz yıllık tarihi. *Adalet Dergisi*, 71, 89-117.
- Hanefi, M. (2005). *El-Ihtiyar li Ta'li'l-Mukhtar* (1. Basım). Beyrut: Daru'l-Kütübi'l-İlmiyye Yayınları.
- Helvacı, S. ve Erlüle, F. (2021). *Medeni hukuk* (7. Basım). İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Hilal, M. T., Barialy, B. & Noori, A. N. (2023). Reasons for acquiring defective property in Afghan civil code and Islamic shariah. *American Journal of Society And Law*, 2(2), 16-19.
- İbn Manzur, M. M. (1994). *Lisanü'l-Arab* (1. Basım). Beyrut: Daru Sader Yayınları.
- İnal, N. (2018). *Örnek karar ve dilekçelerle açıklamalı boşanma nafaka davaları* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- İnal, N. (2021). *Boşanma ve nafaka davaları* (2. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- İpek, N. (2013). Roma hukukunda yardım nafakası yükümlülüğü. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 19(3), 279-280
- İşıtaç, Y. (2018). Türk ve Rus hukukunda çocuğun velayeti. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 26(3), 331-392.
- Kalender, A. (2021). *Türk aile hukukunda boşanma nafakası* (1. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kaneti, S. ve Köprülü, B. (1989). *Aile hukuku* (2. Basım). İstanbul: Filiz Kitabevi.

- Karaca Öz, A. (2024). *İştirak Nafakası (Çocuk Hukuku Genel Esaslar ve Güncel Meseleler)*, (Editör: Ömer Korkut, Seda Baş). Ankara: Adalet Yayınevi, 227-250.
- Karlı, A. (2012). *Medeni muhakeme hukuku (6100 Sayılı HMK Hükümlerine Göre Yargıtay Kararları İşlenmiş ve Gözden Geçirilmiş 3. Basım)*. İstanbul: Alternatif Yayıncılık.
- Kartoz, M. (2002). *Yoksulluk nafakası ve tazminat (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)*. Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Katuzian, N. (2006). *Hukuku medeni-i aile (1. Basım)*. Tahran: Bahman Berena Yayınları.
- Kılıçoğlu, A. M. (2015). *Aile hukuku (1. Basım)*. Ankara: Turhan Kitabevi Yayınları.
- Kılıçoğlu, A. M. (2017). *Borçlar hukuku genel hükümler (20. Basım)*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kılıçoğlu, M. (2012). *Katkı katılma alacağı (5. Basım)*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kılıkçer, O. (2020). *Boşanma ve nafaka rehberi (1. Basım)*. Ankara: Adalet Yayınları.
- Kırmızı, M. (2021). *Yargıtay kararları ışığında boşanma davaları (3. Basım)*. Ankara: Bilge Yayınevi.
- Kocayusufpaşaoğlu, H. (2017). *Borçlar hukuku genel bölüm (7. Basım)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Koçak, D. (2019). 17 Şubat 1926'da kabul edilen Türk Medeni Kanunu'na göre Türk kadınının hak ve özgürlükleri. *Atatürk Dergisi*, 8(1), 79-98.
- Köseoğlu, B. ve Kocağa, K. (2011). *Aile hukuku ve uygulaması bilimsel görüşler, yargı içtihatları (1. Basım)*. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Kurt, L. M. (2018). Boşanma durumunda birlikte (ortak) velayet. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9(2), 170-171.
- Makaracı, B. A., Aslı, T. ve Gülen, S. (2013). Türk Borçlar Kanunu'nda getirilen geçici ödeme hakkında düşünceler. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 15, 1111-1142.
- Öcal, M. (2019). *Yoksulluk nafakasının süresi (1. Basım)*. İstanbul: Oniki Levha Yayınları.

- Öner Bulut, S. (2018). Cinsiyetlendirilmiş öznellik ve meşruiyetin çevirisi: 1926 tarihli eski Türk Medeni Kanunu örneği. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, 11, 152-160.
- Örsten Esirgen, S. (2019). Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türk hukukunda kanunlaştırma hareketleri. *Adalet Dergisi*, 62, 429-480.
- Özkan, H. (2005). *Açıklamalı, içtihatlı aile hukuku davaları ve tatbikatı* (1. Basım). İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Öztan, B. (2015). *Aile hukuku* (6. Basım). Ankara: Turhan Kitabevi Yayıncılık.
- Özüğür, A. İ. (2004). *Türk Medeni Kanun'un yeni düzenlemelerine göre gerekçeli, açıklamalı, içtihatlı nafaka hukuku* (3. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Özüğür, A. İ. (2008). *Evlilik birliğini sona erdiren nedenler boşanma, ayrılık ve evlenmenin iptali davaları aile mahkemelerinin kuruluş, görev ve yargılama usulleri (boşanma, ayrılık ve evliliğin iptali davaları)* (3. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Özüğür, A. İ. (2015). *Nafaka hukuku* (6. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.
- Palamut, M. E. (2011). *Medeni hukuk* (2. Basım). Bursa: Alfa Aktüel Yayınları.
- Qarashi, S. A. E. (1992). *Kamusu'l-Kuran* (1. Basım). Tahran: Daru'l-Kutubi'l-İslamiye Yayınları.
- Qutbuddin Ravandi, S. B. A. (1985). *Fıkhul-Kuran* (1. Basım). Kum: Kitabkhane-i Ayetullah Merasihi Yayıncılık.
- Rayeq, G. H. & İrfan, I. N. C. E. (2019). İslâm aile hukukunda ve Afgan hukuk sisteminde bedensel kusur ve hastalık nedeni ile kazai boşanma. *Düzce Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3(2), 141-161.
- Ruhani Husayni, S. S. (1992). *Fıkhul-Sadık* (1. Basım). Kum: Daru'l-Kitab - Medrese-i İmam Sadık Alehisselam Yayınları.
- Ruhi, A. C. & Ruhi, C. (2021). *Nafaka hukuku* (4. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ruhi, A. C. (2003). *Türk Hukukunda nafaka ve nafaka alacaklarının yabancı ülkelerde tahsili (Türk hukukunda nafaka)* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Safai, S. H. İ. (2009). *Eslullah, Mukhtasar-i Huquq-i Aile* (1. Basım). Tahran: Mizan Yayınları.

- Serozan, R. (2011). Türk Medeni Kanunu çerçevesinde çokevlilik. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, 41(3-4), 293-306.
- Sırma, Ö. (2021). *Yoksulluk ve iştirak nafakası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sirmen, A. L. (2019). *Eşya hukuku* (7. Basım). Ankara: Yetkin Yayınları.
- Steinauer, P. H. (2007, 4 May). *Les droits réels*, Retrieved from: <https://www.schulthess.com/buchshop/detail/ISBN-9783727207624/Steinauer-Paul-Henri/Les-droits-reels>
- Süleyman, S. ve İşleyen, M. İ. (2018). Türk Hukukunda soybağının kurulması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(1), 105-120.
- Şahid Sani, Z. B. A. A. (1990). *Er-Ravzatü'l-Behiye fi Şerhi'l-Lümeti'd-Dımaşkiyye* (S1. Basım). Kum: Kitabfurushi Davari Yayınları.
- Şahin, E. (2012). *Açıklamalı, içtihatlı, uygulamalı, gerekçeli aile hukuku davaları* (1. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Şeren Demirel, E. (2007). *Yoksulluk nafakası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Şimşek, M. (2007). *Açıklamalı ve içtihatlı aile mahkemelerinin görevine giren davalar ve yargılama usulü* (1. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Şimşek, M. (2007). *Aile mahkemelerinin görevine giren davalar ve yargılama usulü* (2. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tabatabai Yazdi, S. M. K. (2007). *El-Urve'l-Vüsqa ma'at-Ta'liqat* (1. Basım). Kum: Medrese-i İmam Ali bin Ebi Talib Alehisselam Yayınları.
- Tahirahi, F. (1996). *Mecme'u'l-Bahrain* (1. Basım). Tahran: Tahran Yayınları.
- Tahiri, S. E. (2022). *İslâm hukuku açısından Afganistan'da zina suçu ve cezası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi, İslami İlimler Enstitüsü, Denizli.
- Taş, E. (2018). Kabul sürecinde Türk Medeni Kanunu'na yönelik bazı eleştiriler. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(16), 649-670.
- Tehanavi, E. A. (2007). *İslam'da çocuk yetiştirmek* (Abdul Haq Habibi, Çev.). Kabil: Silab Yayınları.

- Tekinay, S. S. (1984). *Türk aile hukuku* (5. Basım). İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.
- Topçuoğlu, A. A. (2010). Mecelle Şârihi Ali Haydar Efendi'nin hayatı ve hukukçuluğu. *Selçuk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 28, 343-365.
- Topkaya, Ş. (2017). *Yoksulluk ve iştirak nafakası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Tusi, M. b. H. (2008). *El-Mubst fi Fıkhil İmamiye* (1. Basım). Tahran: El-Mektebetü'l-Mürtedaviyye li İhyai Athari'l-Caferiyye Yayınları.
- Tutumlu, M. A. (2006). *Yeni Türk Medeni Kanunu'nun hükümlerine göre evliliğin butlanı, boşanma ayrılık sebepleri ve boşanmanın hukuki sonuçları* (1. Basım). Ankara: Adalet Yayınevi.
- Tutumlu, M. A. (2009). *Teorik ve pratik boşanma yargılaması hukuku* (2. Basım). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ulusoy, N. (2019). *Türk Medeni Hukukunda nafakalar* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Uyar, T., Uyar, A. ve Uyar, C. (2016). *Türk Medeni Kanunu aile hukuku* (1. Basım). Ankara: Bilge Yayınları.
- Veldet, H. (1942). Türk Medeni Kanunu ve İdarecilerimiz. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 8(3), 510-520.
- Veldet, H. (1943). Türk Medeni Kanunu ile aile hukukunda yapılan değişiklikler ve bu konuda bazı önerilerimiz. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 8(3-4), 516-529.
- Velidedeoğlu, H. V. (1949). *Medeni hukuk (aile hukuku)* (2. Basım). İstanbul: İstanbul Matbaacılık.
- Velidedeoğlu, H. V. (1969). *Medeni hukuk umumi esaslar* (1. Basım). İstanbul: Gün Matbaası.
- Yassari, N. (2005, 7 April). *Legal pluralism and family law: An assessment of the current situation in Afghanistan*. Retrieved from: https://pure.mpg.de/rest/items/item_831982_6/component/file_3550984/content.
- Yavuz, N. (2008). *Öğretide ve uygulamada nafaka, nişan ve eşlerin katkı payı ile ilgili davalar* (1. Basım). Ankara: Seçkin Yayınları.

- Yetik, N. (2007). *Nüfus velayet vesayet nafaka* (2. Basım). Ankara: Bilge Yayınları.
- Yılmaz, S. (2023). İslam hukukunda zamana bağlanan talâk (Muzâf Talâk). *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 10(2), 684-721.
- Yılmaz, S. (2023). Klasik fıkhıta ve ahvâl-ı şahsiyye kanunlarında şarta bağlanan talâk (Muallak Talâk). *İslam Hukuku Araştırmaları Dergisi*, 41, 1-48.
- Zehili, V. (2009). *El-Fıqhul İslami ve Edilletuhu* (1. Basım). Şam: Daru'l-Fikr Yayınları.
- Zevkliler Aydın, M., Acabey, B. ve Gökyayla, K. E. (1997). *Başlangıç hükümleri kişiler hukuku aile hukuku* (5. Basım). Ankara: Savaş Yayınları.

DİZİN

-A-

Afgan Hukuku, ix, x, xi, xii, 18, 25, 36,
40, 41, 42, 50, 53, 56, 59
Aile hukuku, 9
Ayrılık, x, 32, 75, 77

-B-

Boşanma, v, x, xi, 14, 15, 31, 32, 44, 45,
46, 52, 63, 67, 69, 72, 73, 74, 75, 76,
77

-Ç-

Çocuk, v, x, 4, 22, 23, 25, 26, 27, 28,
34, 36, 50, 53, 56, 68, 69, 71, 77
Çocuk Dostu Kentler Girişimi, 1, 2

-E-

Ebeveynler, 18, 22, 28, 32, 37, 40, 55
Evlilik, x, xi, 5, 32, 33, 34, 46, 48, 70,
75

-İ-

İştirak Nafakası, 2, v, ix, x, xi, 17, 21,
40, 51, 52, 56, 70, 76, 77

-M-

Mahkeme, 12, 14, 16, 31, 38, 39, 41,
52, 53, 60, 61

-T-

Türk Hukuku, ix, x, xi, xii, 7, 8, 23, 27,
34, 37, 39, 41, 43, 51, 54, 58, 60, 69,
71, 72, 75, 76

-V-

Velayet hakkı, 31, 32, 34, 51, 52

-Y-

Yargıtay içtihatları, 38, 46
Yaşam koşulları, xi, 55